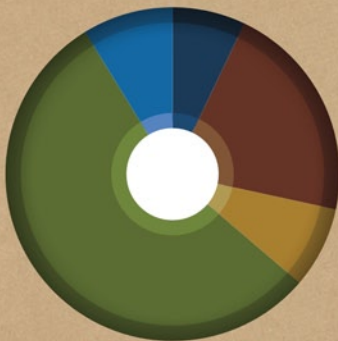

Latvija

BOTĀNISKAIS CEĻVEDIS

Sugu noteicējs

14 dabas takas

24 diži koki

14 botāniskie dārzi un dendrāriji

11 lauku labumi un citi objekti

5 augu un sēņu maršruti

394 sugas

NATURA 2000 teritorijas, dabas pieminekļi

LAUKU CEĻOTĀJS

VIDES

MINISTRIJA

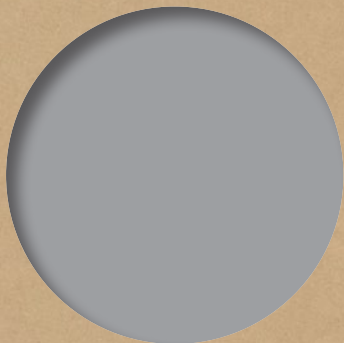
Šis
Botāniskais ceļvedis
pieder:

Vārds

Uzņēmums

Adrese

Tālrunis

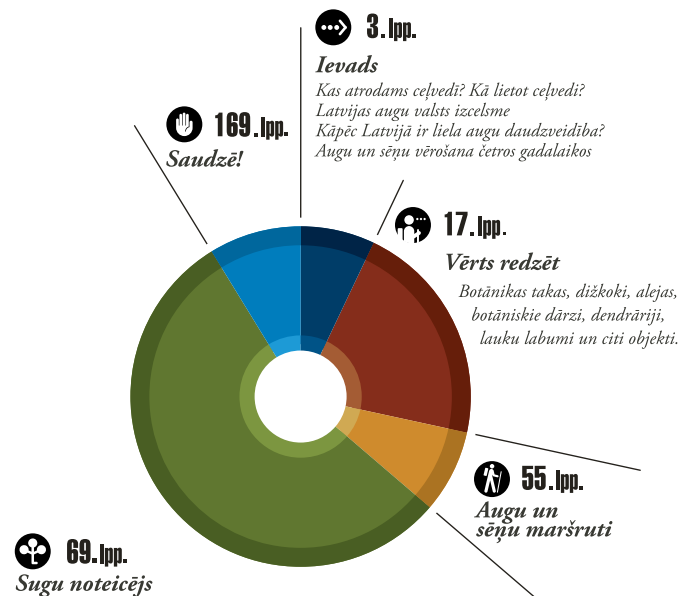
Apsekojumi, © teksts, © foto:

Juris Smaļinskis
Latvijas Lauku tūrisma asociācija „Lauku ceļotājs”, 2010. gads

© Teksts sugu noteicēja daļā:

Diana Meiere, Juris Smaļinskis

Saturs:

Finansēts ar
Eiropas komisijas Life programmas atbalstu

Projekts POLPROP-NATURA Nr. LIFE07ENV/LV/000981

Liels paldies!

Ceļveža sagatavošanas gaitā savā pieredzē un zināšanās dalījās:

Egīta Zviedre (ūdensaugi), Inita Dāniele (sēnes), Ligita Liepiņa (sūnas),
Janta Meža (augi), Sandra Bērziņa (ķērpji).

Sirsnīgs paldies arī tiem, kas sniedza informāciju par objektiem sadalā «Vērts redzēt»:

Robertam Riekstiņam, Drubazu saimniekiem, Intam Mednim,
Agnesei Priedei, Andrim Somam, Viesturam Lārmanim, Rūtai Zepai,
Mežinieku saimniekiem, Sidijai Elavai, Ilmāram Graudiņam, Ingridai
Smuškovai, Baibai Skrebelei, «Sprīdišiem», Rihardam Kondratovičam,
Oskaram Stūrim, Andrejam Svilānam, „Lazdukalniem”, Karolim Treijam,
Benitai Rudzītei, Ritai Bumbierei, Sabiles TIC, Dzidrai Smiltniecei,
«Iecavniekiem», Evaldam Pūpolam, «Lejasvagaļu» saimniekiem, Vijiema
Čiekurkaltei, Andrašam Fazekašam.

Ievads

Latvija

BOTĀNISKAIS CEĻVEDIS

Sugu noteicējs

Kas atrodams ceļvedī? Kā lietot ceļvedī?

Šī izdevuma galvenais mērķis ir ikvienam palīdzēt saskatīt tās augu un sēņu sugas, kas atrodas mums visapkārt, kā arī sniegt interesantus faktus par tām.

Sadaļā «**Vērts redzēt**» ir iekļautas Latvijas interesantākās ar botānisko tēmu saistītas dabas takas, izcilākie dažādu vietējo sugu dižkoki un interesantie koki, koku alejas, botāniskie dārzi, dendroloģiskie parki un cita veida augu kolekcijas, muzeji un interesantas zemnieku saimniecības. Tos ikviens var apmeklēt un iepazīt pats.

Sadaļā «**Augu un sēņu maršruti**» ir izveidoti jau gatavi maršruti. Lai pilnvērtīgi iepazītu tajos esošās dabas vērtības, vēlams gids. Tomēr maršruti ir sagatavoti tā, lai katrs pats, pielāgojot tos savām interesēm un iespējām, varētu veikt tos arī individuāli.

Sadaļā «**Sugu noteicējs**», kas ir ceļveža lielākā daļa, ir iekļauti gandrīz 400 dažādu g.k. bieži sastopamu augu un sēņu sugu fotoattēli, kas palīdzēs tos vieglāk atpazīt un noteikt dabā. Kaut arī sēnes nav augi un tās pēta mikologi (zinātnes nozare — mikoloģija), ceļvedī iekļautas arī interesantas sēņu sugas. Katrai sugai iespēju robežās ir pievienots kāds interesants un saistošs fakts.

Sadaļā «**Saudzē!**» ir uzskaitītas un īsi aprakstītas tās aizsargājamās augu sugas, kuras nereti (visbiežāk — pat neapzinoties) tiek noplūktas, iepītas pušķos vai pārdotas. Tās ir sugas, kas ir aizsargājamas, tādēļ atstājamas tajā vietā, kur ir to īstās «mājas».

Ceļvedis ir domāts arī kā praktiska savu novērojumu darba burtnīca, tādēļ «Vērts redzēt» objektiem ir pievienots lodziņš (), kurā atzīmēt, ka objekts ir apmeklēts un «Kad...», kur ierakstīt apmeklēšanas datumu. Savukārt, daļā «Sugu noteicējs» pie katra auga vai sēnes ir pievienots lodziņš (), kur atzīmēt, ka suga ir atrasta, «Kad...», kur ierakstīt tās atrašanās datumu un «Kur...» — rinda, kur ierakstīt atrašanās vietu.

*Ari ziedošu ārstniecības pieneņu (*Taraxacum officinale*) plava var būt interesants izziņas objekts*

*Kukaiņēdājs augs — garlapu rasene (*Drosera anglica*) ir notvērīs «pusdienas» — mazo viršu zīlenīti (*Plebejus argus*)*

Kemeru nacionālā parka plāvu izpēte notiek botāniķes Agneses Priedes pavadībā

Augu izziņu var lieliski apvienot ar zaļu tējas vākšanu, tās degustēšanu ...

... un sēņu mērces pagatavošanu

Daudzi no ceļvedī minētajiem objektiem un vietām atrodas NATURA 2000 teritorijās. Mērsraga piejūras plavas Engures dabas parkā

Pirms dodies izziņāt Latvijas augus, izlasi arī Zaļos padomus, ielūkojies botānisko terminu vārdnīcā un iepazīsti informāciju par NATURA 2000 teritorijām.

Ceļvedis un tajā iekļautais sugu noteicējs ir domāts līdzīgi ņemšanai un lietošanai dabā, tādēļ ērtākas lietošanas nolūkā, tas iesiets spirālē.

Simboli

NATURA 2000 teritorija

Īpaši aizsargājama dabas teritorija, dabas piemineklis

Kultūrvēsturisks piemineklis

Maksas objekts

Apmeklējums iepriekš jāpiesaka

Vieta ar konkrētu darba laiku

Lauku ceļotājs iesaka

Ir vieta, kur novietot automašīnu

Apkārtne tualete

Indiģa suga

Aizsargājama suga

*Ir atrasts kaut kas interesants!
Pirmās pavasara sēnes — bisītes
(*Gyromitra sp.*)*

Ceļvedī iekļautie objekti apskatāmi un maršruti veicami individuāli vai vietējā gida pavadībā

Drubazu botānikas taka ir viena no populārākajām Latvijas augu izziņas takām

Latvijas augu valsts izcelsme

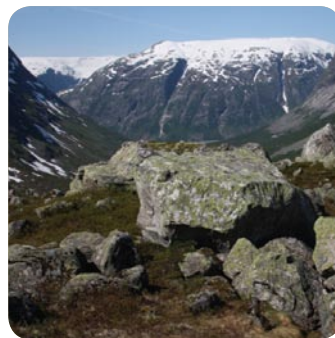
Tagadējās Latvijas teritorijas augu valsts ir sākusi veidoties pēc pēdēja ledāja atkāpšanās. Tātad, tās vecums, ir vairāk nekā 10 000 gadu.

Ledus laikmets (Baltijas apledoījums). Latvijas teritoriju klāj ledus sega, kuras biezums vietām sasniedz pat 2,5–3 kilometrus. Augu valsts kā tādas nav. Taču, iespējams, ka kaut kur uz ledāja virsmas (īpaši tā perifērijā) piemērotos apstākļos dzīvo primitīvas aļģes, kādas novērojamas arī uz mūsdienās esošo ledāju virsmas. Tagadējai Baltijas teritorijai apledoījuma uzvīrzišanās sākās pirms ~75 000 g., bet atkāpšanās pirms ~16 000 gadu.

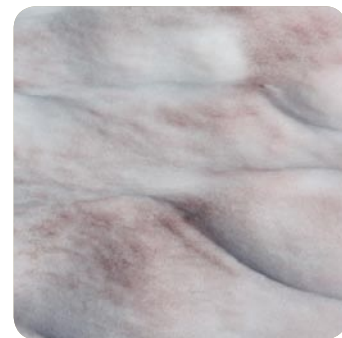
Pēc ledāja atkāpšanās sākās augu ieceļošana. Tas g.k. notiek pa lielo upju ielejām, kur tos atnes ūdens, dzīvnieki un sekojošajos vēsturiskajos periodos — arī cilvēks. Tieši tāpēc no botāniskā viedokļa visbagātākās ir Daugavas, Gaujas, Abavas un Ventas ielejas. Arī mūsdienās atsevišķas augu sugas izmanto šādu izplatīšanās veidu: piemēram, baltais vītols (*Salix alba*), kura ūdenī iekritušais zars ieaug upes ūdeņū iznestā vietā.

Preboreālais periods (pirms 9 000–10 000 gadiem)¹ ir zīmīgs ar vēsu un samērā sausu laiku. Latvijas ainava sākotnēji līdzinās tai, kādu mūsdienās varam skatīt tundras vai mežatundras zonā. Pirmie zemsedzi klāj ķērpji, tiem seko izturīgāki lakstaugi, krūmi un pirmie koki. Jau salīdzinoši īsu laiku pēc ledāja atkāpšanās ir izveidojušies pirmie «meži», kuros pārsvarā aug bērzi. Samērā bieži sastopamas priedes.

¹ Minēto periodu bronoloģiskie dati dažādos avotos ir atšķirīgi

Skandināvijas kalni — vieta, kur dzīma ledājs, kas izveidoja Latvijas zemes virsmas reljefu

Mikroskopiskas sārtaļģes uz Norvēģijas ledāja virsmas, kas to iekrāsojušas viegli sārta

Boreālajā periodā (pirms 8300–9000 gadiem) saglabājas sauss klimats, bet kļūst ievērojami siltāks. Latviju g.k. klāj priežu meži, joprojām ir daudz bērzu. Pārējās kokaugu sugas ir reti sastopamas.

Atlantiskais periods (pirms 4700–7500 gadiem) no augu «interese» viedokļa raugoties ir «zelta laikmets». Tas ir laiks, kad Latviju ir skārusi globālā sasilsana un vidējā gaisa temperatūra ir par 2–3 grādiem C° augstāka nekā mūsdienās. Valda silts un mitrs klimats. Šim laikam raksturīgi ir platlapju meži (mūsdienās saglabājušās tikai atsevišķas un nelielas to «saliņas»), kuros aug ozoli, liepas, vīksnas, gobas, oši, kļavas u.c. Līdz mūsdienām no Atlantiskā perioda Latvijā saglabājušies tādi reti sastopami un aizsargājami relikti kā peldošais ezerrieksts (*Trapa natans*), parastā īve (*Taxus baccata*) un Baltijas efeja (*Hedera helix*).

Subboreālais periods (pirms 2800–4700 gadiem) — g.k. silts un sauss periods. Šajā laikā samazinās platlapju mežu platības un atkal palielinās skujkoku mežu īpatsvars.

Subatlantiskais (2800 gadi–mūsdienas) ir periods, kurā dzīvojam mēs. Šajā laikā augu valsti būtiski izmaiņas ne tikai dabā, bet arī cilvēka visaptverošā darbība. Laikā, kad cilvēks vienas dienas laikā pārvietojas pāri pasaulei, tam (t.sk. kravām un bagāžai) līdzīgi gan apzināti, gan arī neapzināti ceļo augi, sēnes, to sēklas un sporas. Arī Latvijā joprojām ienāk un nereti savvaļā izplatās jaunas augu un sēņu sugas. Kā daži «spilgtākie» piemēri ir jāmin Sosnovska latvānis (*Heracleum sosnowsky*), Kanādas zeltslotiņa (*Solidago canadensis*), puķu sprigane (*Impatiens glandulifera*) un daudzi citi.

Iespējams, ka tāds varēja izskatīties bērzu mežs preboreālajā periodā

Boreālā perioda tipisks augs — pundurbērzs (*Betula nana*). Latvijā retumis tas sastopams sūnu purvos

Atlantiskā perioda relikts — parastā īve (*Taxus baccata*)

Atlantiskā perioda relikts — peldošais ezerrieksts (*Trapa natans*)

Daugavas ieleja ir «koridors», pa kuru savulaik Latvijā ienāca daudzas augu un dzīvnieku sugas

Baltais vītols (*Salix alba*) — suga, kas veiksmīgi izplatās ar ūdens palīdzību

Sosnovska latvānis (*Heracleum sosnowsky*) ātri izplatās, aizņem lielas platības un izspiež vietējās augu sugas

Puķu sprigane (*Impatiens glandulifera*) — suga, kas strauji izplatās un aug lielās platībās

Kāpēc Latvijā ir liela augu daudzveidība?

Kādēļ, ja lūkojamies Eiropas mērogā, Latvijā ir novērojama ļoti liela augu sugu daudzveidība?

Latvija atrodas daudzu augu sugu areālu (izplatības robežu) krustpunktā: te ir sastopamas dažādas «ziemeļu», «dienvidu», «rietumu» un «austrumu» sugas. Piemērs: Latvijā reti sastopamais pundurbērzs (*Betula nana*) Skandināvijā ir ļoti bieži sastopama suga, bet Latvijas dienviddaļā retumis sastopamais baltais āmulis (*Viscum album*), savukārt ir ļoti bieži sastopams Eiropas vidusdaļā un dienviddaļā. Taču āmuļi neaug Skandināvijā, bet pundurbērzi — dienvidos no Latvijas. Pie mums tikai Latvijas rietumdaļā atradīsim aizsargājamo grīņa sārteni (*Erica tetralix*), kas ir izplatīta Rietumeiropā, bet to velti meklēt tālāk Latvijas iekšzemē un austrumu virzienā. Savukārt, Latvijas austrumdaļā atradīsim ārkauša kasandru (*Chamaedaphne calyculata*), kas izplatīta austrumos no Latvijas. Kasandru neatradīsim Eiropas rietumos. Visām minētajām sugām Latvijā ir areāla robeža.

Latvija atrodas uz robežas starp ziemeļu boreālajiem mežiem un dienvidu lapu koku mežiem, tādēļ šeit sastopamas gan vieniem, gan otriem mežiem raksturīgās sugas.

Mēs atrodamies mērenā klimata zonā, kur nokrišņu daudzums pārsniedz iztvaikotā ūdens daudzumu, tādēļ ir pietiekami daudz ūdens, lai veidotos ūdeņiem bagātas upes, ezeri un dažādi mitrāji — purvi, sekļie piejūras ezeri, mitrie meži un mitrās pļavas.

Zemeszvaigzne (*Geastrum sp.*)

Parastā labirintpiepe
(*Daedaleopsis confragosa*)

Kladonija (*Cladonia sp.*)

Glotsēne (*Myxomycota sp.*)

Latvijā ir relatīvi daudz mazskartu teritoriju un liela biotopu daudzveidība — jūras piekraste ar kāpu biotopiem, meži, pļavas, jau minētie mitrāji, pamatiežu atsegumi u.c. Katram no tiem ir savs raksturīgais sugu klāsts.

Latvijā ir relatīvi daudz pļavu, bet pļavu un atklāto vietu augi sastāda ~1/3 no Latvijas augu sugu skaita.

Iepriekš nosauktie apstākļi veido mozaikveida ainavu, kas arī ir viens no priekšnoteikumiem lielākai sugu daudzveidībai.

Pat tik nelielai ģeogrāfiskai teritorijai kā Latvija ir vērojamas samērā krāsas mikroklimatiskās atšķirības — sākot no maigā piejūras klimata, beidzot ar augstieņu daudz skarbakajiem apstākļiem. Kad Piejūras zemienē ir sācies pavasaris, augstieņu (Vidzemes, Latgales, Alūksnes) teritorijās vēl var būt ziema ar biezu sniega segu. Piemēram, Latvijas dienvidrietumu daļā (maigāks klimats) pat sastopamas dabiskas parastā skābarža (*Carpinus betulus*) nelielas audzes, kas „normālos” apstākļos aug daudz tālāk dienvidos no Latvijas.

Latvijā jau izsenis ir bijis vērojams ekstensīvs saimniekošanas veids — te nav lielu monokultūru — nepārskatāmu labības, kukurūzas, rapšu lauku, lielu rūpniecības uzņēmumu, kas patērētu daudz vietējo resursu un aizņemtu lielas teritorijas. Vēl joprojām Latvijas laukos cilvēki dzīvo viensētās un saimnieko «nelielā mērogā», kas veicinājis daudzu sugu — gan augu, gan līdz ar to arī — dzīvnieku sugu saglabāšanos.

Vālišu staipekņi (*Lycopodium clavatum*)

Parastais plaušķērpis (*Lobaria pulmonaria*)

Zirgu āboliņš (*Trifolium medium*) — bieži sastopams un vizuāli pievilcīgs

Parastais biskrēslinš (*Tanacetum vulgare*) un tā apputeksnētāji — rozvaboles *Oxythya funesta*

Parastā apšubeka (*Leccinum aurantiacum*)

Latvijas augu valstī ietilpst aļģes, sūnas, staipekņi, kosas, papardes un sēklaugi. Kā atsevišķas organismu valstis izdala sēnes un dažkārt — arī ķērpjus. Iepriekš minēto grupu konstatētais sugu skaits Latvijā tuvojās desmit tūkstošiem.

Sugu skaits	
Sēnes	4100
Ķērpji	503
Aļģes	2680
Sūnas	512
Staipekņi	10
Kosas	13
Papardes	30
Sēklaugi	1884
KOPĀ	9732

Augi, sēnes, to sēklas un sporas ir mūsu ikdienas pavadoņi. Tie ir mums visapkārt, bet cik no tiem mēs atpazīstam? Šis ceļvedis, cerams, palīdzēs! Taču bez sugu daudzveidības pārsteidz arī dažādu sugu formu dažādība!

Augu un sēņu vērošana četros gadalaikos

Latvijā, neskatoties uz četriem izteiktiem gadalaikiem, augus un sēnes varam vērot un iepazīt visa gada garumā. Arī ziemā!

Ziema. Pateicīgs laiks ķērpju un dažādu sūnu sugu iepazīšanai, kas par savu dzīves vietu izvēlējušās koku stumbrus, zarus, akmeņus u.c. dabiskas un cilvēka radītas virsmas. Kamēr vēl nav izveidojusies sniega sega, var iepazīt arī uz zemesdzīves mītošās sugas. Uz koku stumbriem, īpaši, — lapu koku mežos redzamas dažādu sugu piepes, bet sava veida pārsteigums būs samtainās ziemenes jeb ziemas celmenes (*Flammulina velutipes*) atradums, ko var likt grozā un nest mājās. Aiz loga sit lausks, bet virtuve piepildās ar sēņu mērces smaržu. Savukārt, purvā vēl var atrast dzērvenes, — nozīmīgu vitamīnu avotu garajā ziemas laikā. Pēc vainaga formas, zariem, pumpuriem un mizas varam mācīties noteikt dažādas koku un krūmu sugas.

Pavasaris. Pavasaris ir arī... sēņu laiks. Varam iepazīt tādas pēc izskata neparastas sēnes kā bisītes un lačpurnus. Taču kā viena no pirmajām un skaistākajām sēnēm Latvijas mežos parādās Austrijas agrene (*Sarcoscypha austriaca*). Dažkārt pat sniegā... Ceļmalās un laukmalēs izaug auglīgie kosu dzinumi, kas satur daudzus mikroelementus. Stāsta, ka ar tiem var lieliski papildināt organismam nepieciešamo silīcija devu. Parādās pirmie pavasara ziedaugi — cīruļi, vizbuļi, mällēpes, purenes. Meži rotājas balto un dzelteni vizbuļu un zilo vizbuļu krāsu varavīksnēs. Tas ir viens no skaistākajiem laikiem Latvijas mežos. Kādu dienu Latvijas lauki un pļavas iegūst dzeltenu nokrāsu — ir uzziedējušas pienenes. Latviešu tautas dziesmās tik daudz apdziedātais ievziedu laiks ir piemērots, lai dotos uz Gaujas, Abavas, Ventas u.c. upju ieleju krastiem, kas likst ievziedu baltajās kupenās.

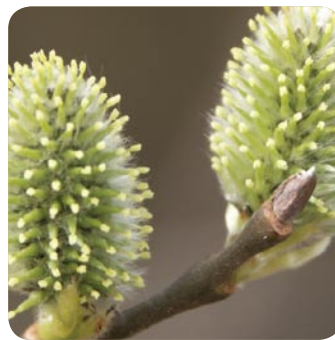

Ziemas celmene (*Flammulina velutipes*)

Īstā posas piepe (*Fomes fomentarius*) ziemā labi saskatāma uz koku stumbriem

Vasara. Bagātīgi saziēd pļavas. Latvijas pļavās ir sastopama gandrīz ½ no vietējām ziedaugu sugām, t.sk. arī Eiropas mērogā retas un apdraudētas. Starp tām minamas dažādas orhideju sugas (Latvijā – 32). Augiem bagāta būs tāda pļava, kur dažu kvadrātmetru platībā atradīsiet 30 un vairāk augu sugas (sugu skaits gandrīz kā ekvatoriālajā lietus mežā!). Jūnijā latvieši svin saulgriežus un dodas meklēt papardes «ziedu», kas pēc nostāstiem uzzied tikai Jāņu naktī. Mežos parādās pirmās ēdamās sēnes — gailenes, dažādas bekas un ogas — mellenes, meža zemenes, meža avenes, bet purvos — lācenes un zilenes. Nelielajos lauciņos ir sazēlušī arī dažādi kultūraugi — graudaugi ar zilajām rudzupuķēm un tik reti kur Eiropā audzētie lini, bet

Pavasari kā vieni no pirmajiem zied dažādu sugu kārklī

Mežu zemsedze pavasarī ir klāta ar balto vizbuļu (*Anemone nemorosa*) ziediem

Parastās ievas (*Padus avium*) likst baltu ziedu kupenās

Vasara ir īstais laiks apmeklēt dažādas dabas un botānikas takas

dārzos — āboli, bumbieri, plūmes, ķirši un dažādi ogulāji. Laiks doties uz Latvijas laukiem — dažādām zemnieku saimniecībām un degustēt lauku labumus! Gan svaigus, gan pēc senajām un mūsdienu receptēm sagatavotus! Vasarā bagātīgi sazeļ dažādi ūdensaugi — gan ūdeņu krastos, gan pašos ūdeņos.

Rudens ir dabas veltu laiks. Latvijas mežos izbaudām brūklenes, lazdu riekstus, purvos — dzērvenes. Latviešiem šajā laikā izsenis ir tradīcija — doties mežā un sēņot. Kā populārākās un iecienītākās grozā liekamās sēnes (apmēram — 20–30 sugas) ir baravikas, apšu bekas, sviesta bekas,

cūcenes, dažādu sugu bērzlapes. Grozā nonāk arī alksnenes, atmatenes, vilniši. Sēnes tiek ceptas, vāritas, sālītas, konservētas un citādi apstrādātas pēc receptēm, kas saglabājušās no seniem laikiem. Uz kritušiem un dzīviem kokiem parādās daudzas piepju sugas. Par ceļotāju galamērķi kļūst Sigulda, kur cilvēki dodas izbaudīt «zelta rudeni».

Latvijā bieži sastopamas dažādas savvaļas orhideju sugas

Ziedoša pļava Ķemeru nacionālajā parkā

Dažādu sugu bērzlapes bieži nonāk sēņotāju grozos

Rudens lapu krāšņums piesaista daudzus Siguldas apmeklētājus

Lauku labumi no dārza un ...

...saimnieces virtuvē

Vērts redzēt

Latvija

BOTĀNISKAIS CEĻVEDIS

Sugu noteicējs

• **Interesantas botānikas takas** _____ **19-29 lpp.**

Kaut arī Latvijā kopumā ir daudz dažādu dabas taku, salīdzinoši maz ir tādas, kurās galvenais akcents ir ar augiem saistīta tematika. Šeit pieminētas interesantākās. Katram takas aprakstam pievienots arī tajā redzamo un raksturīgo sugu klāsts. Jārēķinās gan, ka dažādos gadalākos tas būs atšķirīgs. Takas g.k. apmeklējamas no aprīļa līdz oktobrim, bet ieteicamais laiks — no jūnija līdz augustam. Sadaļā iekļautos objektus vieglāk palīdzēs atrast bijušo rajonu un tagadējo novadu kartes 1: 100 000 mērogā.

• **Izcili dižkoki, koki-rekordisti, interesanti koki, alejas** _____ **29-39 lpp.**

Dabas pētnieki Latviju nereti sauc par dižkoku zemi. Lielie un resnie koki ir nozīmīga ne tikai latviešu tautas kultūras, bet arī mūsdienu, īpaši — atklāto vietu ainavas sastāvdaļa. Taču cienījamo vecumu un izmērus sasniegušie milži ir arī daudzu citu sugu — alģu, sēņu, sūnu, ķērpju dzīves vieta. Jo vecāks koks, jo bagātīgāks un daudzveidīgāks ir tā apdzīvotāju klāsts. Nereti uz šādiem kokiem aug tādas retas un aizsargājamas augu sugas kā daivainā čemurene (*Grifola frondosa*), plaisājošā rūtainē (*Xylobolus frustulatus*), parastā aknene (*Fistulina hepatica*), košā zeltspore (*Hapalopilus croceus*), parastais plaušķērpis (*Lobaria pulmonaria*) u.c. — sk. arī nodaļu «Sugu noteicējs». Atcerēsimies, ka daudzi dižkoki savulaik ir bijuši svētkoki, bet mūsdienās tie ir saudzējami dabas pieminekļi!

• **Botāniskie dārzi, dendrāriji** _____ **40-48 lpp.**

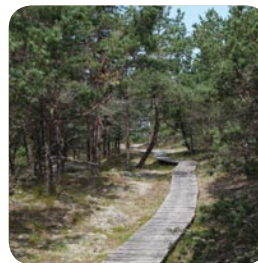
Arī cilvēka veidotas brīvdabas augu kolekcijas var būt ļoti interesanti apskates objekti. Īpaši tad, ja tajās esošie eksemplāri ir atvesti un ieaudzēti no tālām un «eksotiskām» zemēm. Šādas kolekcijas ir interesants dabas, ģeogrāfijas un izzīņas objekts. Daļai no tām ir piešķirts aizsargājamo dendroloģisko stādījumu statuss.

• **Lauku labumi, citi objekti** _____ **49-54 lpp.**

Tālāk īsi aprakstīti vēl daži interesanti un apmeklēt vērti objekti, kas saistīti gan ar vietējiem, gan svežemju augiem un to tematiku.

Interesantas botānikas takas

1. Kolkasraga priežu taka

Kad

Atrodas: Dundagas novads, Kolkas pagasts,

Kolka. Slīteres nacionālais parks

Garums: 1,2 km

Kontakti: www.daba.gov.lv

Lokveida taka (daļa — koka laipas) iepazīstina ar piekrastes kāpu biotopiem un smiltis ieputinātām simtgadīgajām priedēm. Cilvēku saimnieciskās darbības rezultātā piekrastes meži tika bieži izcirsti un tajos nereti plosījās ugunsgrēki. Tā rezultātā veidojās ceļojošas smiltis, kas apraka palikušos kokus un atsevišķās vietās - arī saimniecības. Šī iemesla dēļ daudzviet piekrastē kāpas apmežoja. Arī šī ir viena no tādām vietām. Ejojot pa taku redzamas vecas, simtgadīgas priedes, no kurām daļa ir ieputinātas smiltīs.

Sugas: Baltām kāpām (priekškāpas) un mežainām jūrmalas kāpām raksturīgās sugas: smiltāja kāpuniedre (*Ammophila arenaria*), smiltāja kāpukviesis (*Leymus arenarius*), smiltāja vītols (*Salix daphnoides*), biežlapainā sālsvirza (*Honckenya peploides*), tumšsarkanā dzeguzene (*Epipactis atrorubens*), parastā priede (*Pinus sylvestris*), mellene (*Vaccinium myrtillus*), brūklene (*Vaccinium vitis-idaea*), dažādas kladīnu (*Cladina sp.*) sugas.

2. Laumu augu taka

Kad

Atrodas: Talsu novads, Īves pagasts.
Laumu dabas parks.

Garums: 0,8 km

Kontakti: www.laumas.lv, ☎ +371 26403240

Takas ideja — dekoratīvie augi, to vietas un lomas atspoguļojums Latvijas lauku ainavā. Tajā apskatāmas ap 40 dažādas īvu šķirnes un formas, kadiķi u.c. mūžzaļie augi, kā arī dažādu šķirņu ūdensrozes un košumkrūmi. Taka ejama gan individuāli, gan vietējā gida pavadībā.

3. Vasenieku purva taka

Kad

Atrodas:
Ventspils novads, Puzes pagasts.

Stiklu purvu dabas liegums

Garums: ~ 4 km

Izcila purva taka, kuras sākums iet gar sūnu purva malu (var būt nepieciešami mitrumizturīgi apavi), bet tālākajā gaitā izveidotas koka laipas. Takas vidusdaļā atrodas skatu tornis ar visaptverošu purva ainavas redzējumu. Purva iemītniekus palīdz iepazīt daudzie informācijas stendi.

Sugas: Magelāna sfagns (*Sphagnum magellanicum*) u.c. sfagnu sugas, purva dzērvene (*Oxycoccus palustris*), polijlapu andromeda (*Andromeda polifolia*), apaļlapu rasene (*Drosera rotundifolia*), garlapu rasene (*Drosera anglica*), vidējā rasene (*Drosera intermedia*), purva šeihcērija (*Scheuchzeria palustris*),

parastais baltmeldrs (*Rhynchospora alba*), purva vaivariņš (*Ledum palustre*), lācene (*Rubus chamaemorus*), melnā vistene (*Empetrum nigrum*), purva bērzs (*Betula pubescens*), parastā priede (*Pinus sylvestris*), makstainā spilve (*Eriophorum vaginatum*), stāvlapu dzegužpirkstīte (*Dactylorhiza incarnata*), sila virsis (*Calluna vulgaris*), trejlapu puplaksis (*Menyanthes trifoliata*) u.c.

4. Gudenieku dabas taka

Kad

Atrodas: Kuldīgas novads, Gudenieku pagasts,
Gudenieki. Gudenieku dabas liegums

Garums: 2 km (*Lielā taka*) un 0,5 km (*Mazā taka*)

Marķētās lokveida takas iepazīstina ar vienu no retajām Latvijas kadiķu audzēm (50 – 70 gadus veca), apkārtnes biotopiem, augu un dzīvnieku sugām. Kadiķu tīraudzes Baltijā veidojušās cilvēka saimnieciskās darbības (pļaušana, ciršana u.c.) un noganišanas (g.k. ar aītām) rezultātā. Arī tagad audzes daļu «apsaimnieko» aitas. Tiesa, teritorijai daļēji applūstot, daudzi no kadiķiem jau ir aizgājuši bojā.

Sugas: Zviedrijas kadiķis (*Juniperus communis*), āra bērzs (*Betula pendula*), parastā priede (*Pinus sylvestris*), vītolu vējmietīņš (*Lytbrum salicaria*), purva varnkāja (*Comarum palustre*), ārstniecības baldriāns (*Valeriana officinalis*), dažādas grīšļu (*Carex sp.*) sugas, parastā vīgrieze (*Filipendula ulmaria*), purva skalbe (*Iris pseudacorus*) u.c.

5. Drubazu botānikas taka

Kad

Atrodas:

Talsu novads, Abavas pagasts, Sabile.

Abavas senlejas dabas parks

Garums: Mazais loks ap 0,6 km, lielais loks > 1 km

Kontakti: ☎ + 371 26473783

Taka izveidota Abavas senlejas labā pamatkrasta nogāzē, kur apskatāmas dažādu tipu pļavas, kadiķu nora, avoksnājs u.c. Daļu no krasta nogāzēm visa gada garumā nogana dzīvei savvaļā pielāgotie mājlopi. Pa ~200 pakāpieniem var uzkāpt senlejas krastā, kur pavaras vienreizējs skats uz Abavas ieleju. Taku ieteicams apmeklēt vietējā gida pavadībā.

Sugas: Zviedrijas kadiķis (*Juniperus communis*), bezdelīgactiņas (*Primula farinosa*), dažādas orhideju sugas: purva dzeguzene (*Epipactis palustris*), odu gimnadēnija (*Gymnadenia conopsea*), Baltijas dzegužpirkstīte (*Dactylorhiza baltica*), kā arī citas sugas — asinssarkanā gandrene (*Geranium sanguineum*), Dānijas tragantzīrnis (*Astragalus danicus*), lielziedu vīgrieze (*Filipendula vulgaris*), purva atālene (*Parnassia palustris*), parastā kreimule (*Pinguicula vulgaris*), kalnu āboliņš (*Trifolium montanum*), bet pavasaros — sārta bezlape (*Lathraea squamaria*). Gida pavadībā var apskatīt Latvijā retu sugu — Devela grislī (*Carex davalliana*).

6. Papes dabas procesu taka

Kad

Atrodas: Rucavas novads, Pape.

Papes dabas parks

Garums: 9,1 km (5,1 km pa zemes ceļu)

vienā virzienā, 4 km gar jūras krastu atpakaļceļš)

Kontakti: www.pdf-pape.lv

Takas apmeklētāji iepazīs Papes apkārtnes ainavas un ar tiem saistītos biotopus — kāpas, mežu, pļavu, ezeru un purvu, kā arī tajos sastopamās augu un dzīvnieku sugas. Takā izveidoti seši pieturas punkti ar informatīviem stendiem, kas apmeklētājiem izskaidro dabas norises. Nidas purva malā uzcelts neliels skatu tornis.

Sugas: Parastā priede (*Pinus sylvestris*), smiltāja kāpukviesis (*Leymus arenarius*), smiltāja kāpuniedre (*Ammophila arenaria*), parastā niedre (*Phragmites australis*), biezlāpaina sālsvirza (*Honckenya peploides*), Baltijas šķēpene (*Cakile baltica*), dažādas orhideju sugas, pļavas silpūrene (*Pulsatilla pratensis*) u.c.

7. Dumbrāju taka

Kad

Atrodas: Jūrmala, Ķemeri,

blakus Ķemeru nacionālā parka informatīvi administratīvajam centram

Garums: 0,5 km

Uz pāļiem veidotā koku laipu taka likumo cauri Vēršupītes dumbrājiem (pārmitri platlapju meži), tādēļ visiespaidīgākie skati šeit ir vērojami tieši pavasara palos vai citos gadalaikos pēc lielām lietāvam, kad mazā upīte iziet no krastiem un appludina dumbrājus lielākā platībā. Par teritorijas sezonālu applūšanu liecina arī daudzo alkšņu resnie sakņu kakli, kas nevilšus atgādina mangrovju audzes. Mitrīe meži ir viens no sugu skaita ziņā daudzveidīgākajiem Latvijas biotopiem.

Sugas: Biežāk sastopamās koku sugas ir melnalksnis (*Alnus glutinosa*), baltalksnis (*Alnus incana*), parastā goba (*Ulmus glabra*) un parastā vīksna (*Ulmus laevis*), kā arī parastais osis (*Fraxinus excelsior*) un parastais ozols (*Quercus robur*). No krūmiem — Eiropas segliņš (*Euonymus europaeus*),

parastā irbene (*Viburnum opulus*) un parastā zalktene (*Daphne mezereum*). Bagātīgs ir dažādu lakstaugu sugu klāsts: rūgtā ķērsa (*Cardamine amara*), meža sprigane (*Imptiens noli-tangere*) un sikziedu sprigane (*Impatiens parviflora*), bebrukārklīņš (*Solanum dulcamara*), apdzīra (*Huperzia selago*), dzeltenā ķekarzeltene (*Naumburgia thyrsoflora*), purva skalbe (*Iris pseudacorus*), parastā vīgrieze (*Filipendula ulmaria*), meža zirdzene (*Angelica sylvestris*), lēdzerkste (*Cirsium oleraceum*), purva neaizmirstule (*Myosotis palustris*), Fuksa dzegužpīrkstīte (*Dactylorhiza fuchsii*), pavasara mazpurenīte (*Ficaria verna*), četrslāpu čūskoga (*Paris quadrifolia*), pamišlapu pakrēslīte (*Chrysosplenium alternifolium*), baltais vizbulis (*Anemone nemorosa*), dzeltenais vizbulis (*Anemone ranunculoides*), bet uz citiem augiem - parastais apinis (*Humulus lupulus*). Dumbrāju takas malās puresnes veido krāšņus dzeltenus paklājus.

Uz koku stumbriem un kritālām aug dažādas sūnas — nekeras (*Neckera sp.*), parastā vāverastīte (*Leucodon sciuroides*), ciprešu hipns (*Hypnum cupressiforme*), bet uz kritālām un augsnes — parastā smailzarīte (*Calliergonella cuspidata*), parastā kociņsūna (*Climacium dendroides*), parastā konusgalvīte (*Conocephalum conicum*) un lielā spuraine (*Rhytidiadelphus triquetrus*). Uz koku stumbriem aug tādi ķērpji kā ošu ramalīna (*Ramalina fraxinea*) un rakstu ķērpis (*Graphis scripta*), artonijas (*Arthonia sp.*), kas līdzinās maziem punktiņiem uz koku stumbriem. No sēnēm var atrast sēra piepi (*Laetiporus sulphureus*), lapkoku svečtursēni (*Clavicornia pyxidata*) un parasto cietpiepi (*Phellinus igniarius*).

8. Slokas ezera pastaigu taka

Kad

Atrodas: Jūrmala, Ķemeri, Slokas ezera ziemeļrietumu krastā.

Ķemeru nacionālais parks

Kontakti: www.daba.gov.lv

Garums: Mazais loks ~ 3 km. Taka turpinās arī tālāk līdz pat Slokai (tad garums — 12 km).

Taka ved gar Slokas ezera krastu un Vēršupītes dumbrājiem, kā arī iepazīstina ar sēravotu un vienīgo Latvijā uz pontoniem celto putu vērošanas torni. Pavasaros ezeram tuvāk esošā takas daļa applūst.

Sugas: Tā kā arī Slokas ezera apkārtnē atrodas dumbrāji, te var redzēt daudzas sugas, kas ir iepriekš minētas pie Dumbrāju takas. Taču dažas būs novērojamas tikai šeit. Acīgs dabas mīļotājs varbūt atradīs purva dievkrēsliņu (*Euphorbia palustris*), kas zied maija beigās un jūnija sākumā (iespējams, — vienīgā vieta Latvijā, kur to var redzēt dabas takas malā). Slokas un Vēršupītes krastos aug bebrukārklīņš (*Solanum dulcamara*) un Eiropas segliņš (*Euonymus europaeus*). Uzmanīgāki vērotāji varbūt ieraudzīs dūkstu vijolīti (*Viola uliginosa*) un lielā skaitā — Fuksa dzegužpīrkstīti (*Dactylorhiza fuchsii*), kā arī gada staipekņus (*Lycopodium annotinum*).

9. Cenas tīreļa taka

Kad

Atrodas: Babītes novads, Babītes pagasts.

Cenas tīreļa dabas liegums

Garums: ~ 5 km

Šobrīd — viena no iespaidīgākajām Latvijas purvu laipu takām, kas iepazīstina ar Cenas tīreļa (viens no lielākajiem Latvijas purviem) raksturīgākajiem biotopiem — augstā, pārejas un zemā tipa purvu. Takas vidusdaļā uzcelts skatu tornis, kas atrodas blakus 1. pasaules kara laikā veidota kara ceļa paliekām (purvā iezīmējas kā augstāku priekšu rinda). Atjaunots arī neliels senā kara ceļa fragments.

Sugas: Dažādas sfagnu (*Sphagnum sp.*) sugas, purva vaivariņš (*Ledum palustre*), purva dzērvene (*Oxycoccus palustris*), lācene (*Rubus chamaemorus*), melnā vistene (*Empetrum nigrum*), purva bērzs (*Betula pubescens*), parastā priede (*Pinus sylvestris*), makstainā spilve (*Eriophorum vaginatum*), plankumainā dzegužpīrkstīte (*Dactylorhiza maculata*) un citas orhideju sugas, purva šeihcērija (*Scheuchzeria palustris*), ārkauša kasandra (*Chamaedaphne calyculata*), apaļlapu rasene (*Drosera rotundifolia*), garlapu rasene (*Drosera anglica*). Nereti sastopama purva bērzlape (*Russula paludosa*).

10. Randu pļavu taka

Kad

Atrodas: Salacgrīvas novads, Ainaži.
Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāts

Randu pļavu dabas liegums

Garums: ~1,2 km

Kontakti: www.daba.gov.lv

Randu pļavu takas sākums atrodas pie Rīgas — Tallinas šosejas (VIA Baltica) malas, kur izvietoti informācijas stendi, atpūtas vieta un kabatiņa automašīnas novietošanai. Randu pļavas ir ar niedrēm aizaudzis, piejūras pļavu, lagūnu, dūņainu ezeriņu un smilšainu sēkļu mozaikas izraibināts Rīgas jūras līča Vidzemes krasta posms starp Ainažiem un Kuivīžiem, kuru tēlaini sauc arī par Latvijas brīvdabas augu herbāriju tā lielās augu daudzveidības dēļ (konstatēta 1/3 Latvijas augstāko augu sugu, t.sk. 40 aizsargājamas). Cauri Randu pļavu niedrājiem izveidota koka laipu taka, kas aizved līdz putnu vērošanas tornim. No tā savukārt neliels takas atzars aizved līdz jūras krastam. Tiesa, pašas takas apkārtnē sugu daudzveidība nav liela, jo g.k. dominē niedrājs.

Sugas: Melnalksnis (*Alnus glutinosa*), dažādas kārkļu (*Salix sp.*), grīšļu (*Carex sp.*) un orhideju (*Dactylorhiza sp.*) sugas, purva purene (*Caltha palustris*), baltais vizbulis (*Anemone nemorosa*), zilā vizbulīte (*Hepatica nobilis*), parastā mālļepe (*Tussilago farfara*), parastā vīgrieze (*Filipendula ulmaria*), neistā tūsklape (*Petasites spurius*), smiltāja kāpukviesis (*Leymus arenarius*), smiltāja kāpūniedre (*Ammophila arenaria*), parastā niedre (*Phragmites australis*), ezera meldrs (*Scirpus lacustris*) u.c.

11. Zīles taka

Kad

Atrodas: Valkas novads, Valkas pagasts, Zīle.

Ziemeļgaujas aizsargājamo ainavu apvidus

Garums: 2,2 km

Informatīvi bagāta un interesanta dabas izziņas taka, kas ved pa Gaujas tuvumā esošajiem krasta biotopiem — boreāliem mežiem, nogāžu mežiem, gar vecupi, jauktiem lapu koku un platlapju mežiem, kā arī parkveida ozolu pļāvām. Ziemeļgaujas aizsargājamo ainavu apvidū esošie meži ir vieni no sugām daudzveidīgākajiem Latvijā. Taka ir marķēta, izveidotas skatu platformas, izvietoti informatīvie stendi.

Sugas: Parastais ozols (*Quercus robur*), parastā apse (*Populus tremula*), vecas ~ 200 gadīgas priedes (*Pinus sylvestris*), baltie vitoli (*Salix alba*), kas veido audzes. Jāpievērš uzmanība, ka mežos augošie ozoli (garāki, mazāk zaraini) atšķiras no pļāvās augušajiem (kupli, zūburoti). Eiropas segliņš (*Euonymus europaeus*), parastais sausserdis (*Lonicera xylosteum*), parastā strauspārde (*Matteuccia struthiopteris*), parastais plaušķērpis (*Lobaria pulmonaria*), no sūnām — tievā gludlape (*Homalia trichomanoides*), kažocene (*Anomodon sp.*), bet no sēnēm — lapkoku svečtrusēne (*Clavicornia pyxidata*), istā posas piepe (*Fomes fomentarius*).

12. Vekšu taka

Kad

Atrodas: Valkas novads, Valkas pagasts, Zīle, pie Vekšu mājām. Ziemeļgaujas

aizsargājamo ainavu apvidus

Garums: 0,6 km

Līdzīgi kā iepriekšējā — interesanta dabas izziņas taka, kurā izvietoti informatīvie stendi, kas stāsta par dažādiem pļavu biotopiem — sausām, palieņu un parkveida ozolu pļāvām un tās iemītniekiem.

Sugas: Parastais ozols (*Quercus robur*), spradzenes (*Fragaria viridis*), lielziedu vīgrieze (*Filipendula vulgaris*), parastā vīgrieze (*Filipendula ulmaria*), dzirkstelīte (*Dianthus deltoides*), kailā pļavauzīte (*Helictotrichon pratense*), meža ābele (*Malus sylvestris*), kalnu āboliņš (*Trifolium montanum*), dažādas orhideju sugas, spilvainais ancītis (*Agrimonia pilosa*). Vekšu takā ir vērts pabūt gan vīgriežu ziedēšanas laikā, gan pļavauzītes (vasaras beigās pļavas iegūt sarkanīgus toņus), gan orhideju (maijs – jūnijs) ziedēšanas brīdī.

13. Gaujienas dabas taka

Kad

Atrodas: Apes novads, Gaujienas pagasts, Gaujiena. Ziemeļgaujas aizsargājamo

ainavu apvidus

Garums: ~ 6 km

Taka veidota gar Gaujas labo krastu augšpus un lejpus Gaujienas un tā iepazīstina ar nogāžu mežu un dažādu pļavu biotopiem. Visā tās garumā izvietoti informatīvi stendi. Takas daļu lejpus Gaujienas var braukt ar velosipēdu.

Sugas: Parastais ozols (*Quercus robur*), parastā priede (*Pinus sylvestris*), baltais vītols (*Salix alba*), baltalksnis (*Alnus incana*), Eiropas segļiņš (*Euonymus europaeus*), spradzene (*Fragaria viridis*), lielziedu vīgrieze (*Filipendula vulgaris*), parastā vīgrieze (*Filipendula ulmaria*), kailā pļavauzīte (*Helictotrichon pratense*), kalnu āboliņš (*Trifolium montanum*), dažādas orchideju sugas, krustlapu drudzene (*Gentiana cruciata*) u.c.

14. Mežinieku botānikas taka

Kad

Atrodas: Aglonas novads, Aglonas pagasts, Gūteņi, Mežinieku mājas

Garums: 1,8 km

Kontakti: ☎ + 371 29234425

Saimnieces pavadībā vai individuāli var iepazīt ~30 g.k. ar mežu saistītas augu sugas un iepriekš piesakot — teatralizētu pasākumu par augu tēmu. Pie augiem novietotas informatīvas plāksnītes.

Sugas: Melnā ozolpaparde (*Dryopteris filix-mas*), parastā ērgļpaparde (*Pteridium aquilinum*), lielā dzelzene (*Centaurea scabiosa*), dažādas veronikas (*Veronica sp.*), sudraba retējs (*Potentilla argentata*), birztaļas nārbulis (*Melampyrum nemorosum*), trejkrāsu vijolīte (*Viola tricolor*), smaržīgā naktsvijole (*Platanthera bifolia*), parastā kreimene (*Convallaria majalis*), divlapu žagatiņa (*Maianthemum bifolium*), laimes palēcīte (*Orthilia secunda*), atvašu saulrietenis (*Jovibarba sobolifera*), čemuru palēks (*Chimaphila umbellata*), sila virsis (*Calluna vulgaris*), meža zaķskābene (*Oxalis acetosella*), maura retējs (*Potentilla anserina*), kodīgais laimiņš (*Sedum acre*), šaurlapu ugunspuķe (*Chamaenerion angustifolium*), dažādas sūnu un ķērpju sugas.

Izcili dižkoki, koki-rekordisti, interesanti koki, alejas

15. Kaives ozols

Kad

Atrodas: Tukuma novads, Sēmes pagasts, Kaivē pie Senču mājām.

Apkārtmērs: 10,18 m (2010. g.)²

Koka stāvoklis: Apmierinošs

Saglabājusies tikai neliela daļa no varenajiem koka zariem, no kuriem resnākie ir atbalstīti ar stutēm, bet ozola dobo vidu no lietus un sniega ūdeņiem aizsargā jumtiņš. Latvijas un Baltijas resnākais parastais ozols (*Quercus robur*) un resnākais Baltijas koks. Viens no Ziemeļeiropas resnākajiem ozoliem. Ainavisks. Netālu no ozola atrodas autostāvlaukums, informācijas stends.

² Par 2010. gadu ņemti turpmāk — J. Smaļiņska mērījumi, pārējie — G. Eņiņa mērījumi.

16. Kaņepju ozols

Kad

Atrodas: Strenču novads, Jērcēnu pagasts, netālu no Jērcēniem (ir norāde).

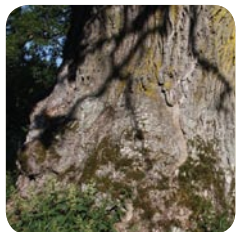
Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāts

Apkārtmērs: 9,4 m

Koka stāvoklis: Apmierinošs

Otrs Latvijas un Baltijas resnākais koks. Ozola stumbrā liels un vaļējs dobums. Kā jau šāda izmēra koki, tas cietis no zibens. Ainavisks un apjots ar koka sētiņu.

17. Rīgzemju ozols

Kad

Atrodas: Dundagas novads, Dundagas pagasts. Starp Lapmežciemu un Cirstēm.

Apkārtmērs: 9,1 m (2010. g.)

Koka stāvoklis: Apmierinošs

Koks atrodas nekopta lauka vidū. Neskatoties uz daudziem nokaltušajiem zariem un apkārtņi — ainavisks un labi redzams no ceļa puses. Trešais resnākais Baltijas koks.

18. Sējas ozols

Kad

Atrodas: Sējas novads, Sējas ciems.

Apkārtmērs: 9,1 m (2010. g.)

Koka stāvoklis: Apmierinošs, daudz nokaltušu zaru.

Aug Sējas muižas parka nogāzē. Ietilpst Latvijas resnāko koku, kas sasnieguši deviņu metru robežu — pieciniekā.

Informācijai: Igaunijas resnākā ozola — Tamme Lauri tamm apkārtmērs³ ir sasniedzis 8,3 m, bet Lietuvas resnākā — Stelmužes ozola apkārtmērs ir ~9,4 m. Neskatoties uz to, bieži dažādos avotos un vietējo gidu stāstos Stelmužes ozols ir minēts kā viens vai pat vecākais un resnākais Eiropas ozols. Tas neatbilst patiesībai.

19. Dambju ozols

Kad

Atrodas: Burtnieku novads, Burtnieku pagasts. Austrumos no Dambju mājām.

Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāts

Apkārtmērs: 9,0 m

Koka stāvoklis: Apmierinošs

Koks aug nogāzē, kur atsedzas neparasti milzīgs sakņu kakls.

20. Glika ozoli

Kad

Atrodas: Alūksne, Pils ielā starp 13. un 15. numuru pie bijušās mācītājmuižas.

Apkārtmērs: 4,5 m, 4,8 m

Koku stāvoklis: Labs

Viens no retajiem gadījumiem, kad zināms tik precīzs tādu vecu koku stādīšanas laiks. Abus ozolus 1685. un 1689. gadā stādījis Alūksnes draudzes mācītājs Ernests Johans Gliks (1652. – 1705.), atzīmējot faktu, ka pabeidzis Jaunās un Vecās derības tulkojumu latviešu valodā.

³ Autora mērījumi

21. Mēru ozols Kad

Atrodas: Smiltenes novads, Bilskas pagasts, Mēri, Mēru muižas parkā.

Koka stāvoklis: Labs

Tiek uzskatīts par Latvijas, iespējams, — Baltijas kuplāko ozolu. Vainaga platums ir 34 m.

22. Dzeniņu vītols Kad

Atrodas: Apes novads, Apes lauku teritorijā pie Dzeniņu mājām.

Apkārtmērs: 8,8 m (> 1 m augstumā)

Koka stāvoklis: Apmierinošs

Latvijas un domājams, — Baltijas vai pat Eiropas resnākais baltais vītols (*Salix alba*). Daudzi no tā varenajiem žuburiem guļ jau zemē, atlikušie ir sašķēlušī milzu monolīto stumbru. Blakus novietots neliels informācijas stends. Līdz ozolam var nokļūt pa taku, kas sākas pie Raganu klintim.

23. Valdemārpils Sasmakas Elku liepa Kad

Atrodas: Talsu novads, Valdemārpili pie Sasmakas muižas pils.

Apkārtmērs: 8,50 m (2010. g.)

Koka stāvoklis: Apmierinošs

Latvijas lielākā parastā liepa (*Tilia cordata*). Daļa no varenajiem žuburiem ir atbalstīti. Stumbri lieli dobumi, kas aizklāti, lai novērstu ūdens iekļūšanu un ātrāku trupēšanas procesu. Tāpat kā daudzi citi šāda izmēra koki — sena svētvietā.

24. Aužuļu liepa Kad

Atrodas: Pāvilostas novads, Vērgales pagasts, ~ 1,5 km ziemeļos no Ziemupes, ceļa malā.

Apkārtmērs: ~ 7 m

Koka stāvoklis: Ļoti slikts

Vēl pirms 2005. gada orkāna «Ervins» — viena no lielākajām un izcilākajām Latvijas liepām. Tagad zaļo vairs tikai viens koka zars.

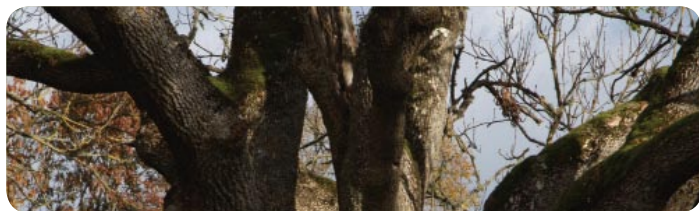
25. Zilēnu osis Kad

Atrodas: Jelgavas novads, Platones pagasts. Poķos pie Zilēnu mājām.

Apkārtmērs: 6,20 (0,7 m augstumā) (2010. g.)

Koka stāvoklis: Apmierinošs

Otrs Latvijas un Baltijas resnākais parastais osis (*Fraxinus excelsior*). Aug blakus Zilēniem — latviešu gleznotāja Ģederta Eliasa memoriālam muzejam, kamdēļ ieguvis otru nosaukumu — Eliasa osis.

26. Vīcežu osis

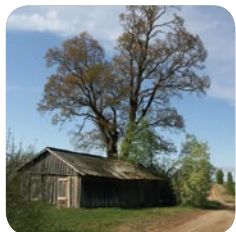

Kad

Atrodas: Talsu novads, Lībagu pagasts.
Mundigciemā pie Vīcežu mājām.
Apkārtmērs: 5,72 m (2010. g.)
Koka stāvoklis: Labs

Ļoti ainavisks un izteismīgs dižkoks, kas aug bijušās Vīcežu pusmuižas zemēs. Trešais Latvijas resnākais osis.

27. Rūtiņu kļava

Kad

Atrodas: Beverīnas novads, Trikātas pagasts
pie Rūtiņu mājām.
Apkārtmērs: 6,15 m
Koka stāvoklis: Labs

Izcils un izteismīgs dižkoks. Latvijas un Baltijas resnākā parastā kļava (*Acer platanoides*).

28. Dainu melnalksnis

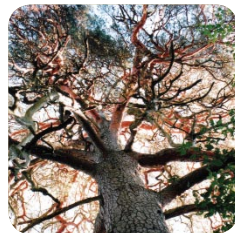

Kad

Atrodas: Skrundas novads, Rudbāržu pagasts,
Rudbāržos pie Dainu mājām.
Apkārtmērs: 4,7 m
Koka stāvoklis: Apmierinošs, daudz nokaltuši
un nolūzuši zari.

Izcils un izteismīgs dižkoks. Latvijas resnākais melnalksnis (*Alnus glutinosa*).

29. Allu (Tiltiņu) priede

Kad

Atrodas: Ventspils novads, Usmas pagasts,
Stendes upes kreisā krasta nogāzes augšdaļā,
200 m augšpus Usmas — Ameles ceļa tilta.
Apkārtmērs: 4,4 m
Koka stāvoklis: Labs

Latvijas resnākā parastā priede (*Pinus sylvestris*).

30. Zauskas priedes fragments

Kad

Atrodas: Valkas novads, Smiltenes pagasts,
Smiltenes — Valmieras ceļa malā.
Apkārtmērs: Priede bija sasniegusi 4,63 m
apkārtmēru un līdz 1954. gadam (nokalta)
bija resnākā Baltijas priede.

Viens no retajiem tik veciem kokiem, kuram ir tik precīzi (izskaitot gadskārtas) noteikts vecums — 370 gadi! Tagad par kādreizējo dižkoku liecina vairs tikai piemiņai atstāta un iekonservēta stumbra daļa ceļa malā. Priedes stumbra šķērsriezuma ripas apskatāmas Latvijas Dabas muzejā un Latvijas Etnogrāfiskajā brīvdabas muzejā.

31. Sausupju bērzs

Kad

Atrodas: Engures novads, Smārdes pagasts pie
Sausupju mājām. Ķemeru nacionālais parks
Apkārtmērs: 4,3 m
Koka stāvoklis: Apmierinošs

Resnākais Latvijas āra bērzs (*Betula pendula*). Saskatāms no Klapkalncie-
ma – Mīlzkalnes ceļa.

32. Īves egle

Kad

Atrodas: Talsu novads, Īves pagasts, Īve.
Apkārtmērs: 3,83 m (2010. g.)
Koka stāvoklis: Labs

Resnākā un varenākā Latvijas parastā egle (*Picea abies*). Neparasts ir tās monolītais un nelieliem dobumiem izrobotais stumbrs. Egļu meklējama aizaugušajā Īves muižas parkā, aiz muižas pils drupām.

33. Ciemgaļu mežābele

Kad

Atrodas: Kuldīgas novads, Turlavas pagasts
pie bijušām Ciemgaļu mājām.
Apkārtmērs: 3,5 m
Koka stāvoklis: Apmierinošs

Resnākā Latvijas mežābele (*Malus sylvestris*). Koku vērts apmeklēt tā ziedēšanas laikā!

34. Baložu kadiķis

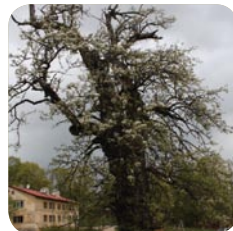

Kad

Atrodas: Valmieras novads, Valmieras
pagasts, 0,3 km DR no Baložu mājām.
Apkārtmērs: 3,0 m (2010. g.)
Koka stāvoklis: Labs

Resnākais Latvijas un Baltijas valstu kadiķis (*Juniperus communis*). Aug
lauka vidū, ļoti ainavisks. Koku sauc arī par Rietekļa kadiķi, jo zem tā labprāt
sēdējis latviešu dzejnieks Rieteklis (Jūlijs Eduards Balodis (1856. – 1940.))

35. Kandavas meža bumbiere

Kad

Atrodas: Kandavas novads, Kandava.
Sabiles ielas Nr. 8 malā.
Apkārtmērs: 3,02 m (2010. g.)
Koka stāvoklis: Labs

Resnākā Latvijas meža bumbiere (*Pyrus pyrastrer*). Koku vērts apmeklēt tā
ziedēšanas laikā — tad vērojams īpašs skats!

36. Zentenes īve

Kad

Atrodas: Tukuma novads, Zentenes pagasts,
Zentene.
Apkārtmērs: 2,62 m (2010. g.)
Koka stāvoklis: Labs

Resnākā un lielākā Latvijas un Baltijas parastā īve (*Taxus baccata*). Aug
Zentenes muižas parkā iepretim muižas pilij (tagad — skola).

37. Āraišu Zviedru priede

Kad

Atrodas: Amatas novads, Āraiši. Ceļa, kas ved
no Āraišu ezera uz vējdzirnavām, malā.
Neparastas formas priede, kuru pēc nostāstiem
stādījis zviedru karalis Ziemeļu kara laikā.

38. Vaidavas Zviedru priede

Kad

Atrodas: Valmieras novads, Vaidavas pagasts, Vaidavas ezera DA krastā, ceļa malā.
Līdzīgs nostāts par priedi, kuru ar saknēm gaisā esot stādījis Zviedru karalis.

Nesen bojā gājušie koki:

Diemžēl vēl pavisam nesen resnākā Latvijas parastā vikсна (*Ulmus laevis*) — **Jaunošu vikсна** (Talsu novada Vandzenes pagasts) nolūza 2005. gada orkāna laikā. No tās palicis tikai celms. Savukārt, Latvijas ar Baltijas līdz šim resnākā parastā goba (*Ulmus glabra*) — **Ciemitu goba** (Talsu novada Laucienes pagasts) 2010. gadā nokalta. Kādreiz resnākās parastās ievas (*Padus avium*) — **Rucavas Leju ievas** vietā, kas atrodas Rucavas novada Rucavas pagastā, tagad zaļo kupls atvašu pulks, kas nolcis par **Leju svētavotu**.

Šādi Latvijas vietējo sugu koki, 1,3 m augstumā sasniedzot attiecīgu izmēru (metros), tiek ieskaitīti aizsargājamo koku sarakstā:

Suga	Apkārtmērs
Apse	3,5 m
Baltalksnis	1,6 m
Āra bērzs	3,0 m
Purva bērzs	3,0 m
Egle	3,0 m
Parastā goba	4,0 m
Parastā ieva	1,7 m
Parastā kļava	3,5 m
Parastā liepa	4,0 m
Parastā vikсна	4,0 m
Melnalksnis	3,0 m
Parastais osis	4,0 m
Parastais ozols	5,0 m
Parastais pilādzis	1,7 m
Parastā priede	3,0 m

39. Dundagas dižliepu aleja

Kad

Viena no Latvijas iespaidīgākajām liepu alejām (Pāces ielā).

40. Zūru muižas aleja

Kad

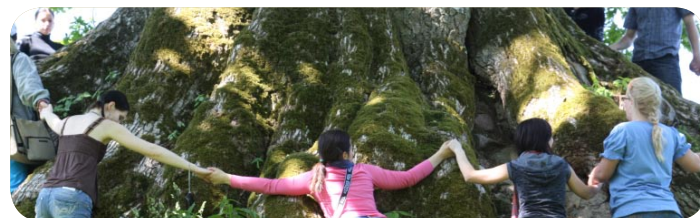
Ļoti iespaidīga liepu aleja, kas ved uz diemžēl šobrīd neapsaimniekoto Zūru muižas pili.

41. Trapenes lapegļu aleja

Kad

Viena no Latvijas garākajām koku alejām (~5 km, >600 koku — lapegles, bērzi, liepas).

Botāniskie dārzi, dendrāriji

42. Sauleskalnu dendroloģiskie stādījumi

Kad

Atrašanās vieta: Kuldīgas novads,
Kurmāles pagasts, «Sauleskalni».
Dibināts: 1960. g.

Taksonu skaits: ~100 koku un krūmu sugas, t.sk. 25 — vietējās sugas un 16 rododendru sugas.

Unikāli eksemplāri: Latvijā vecākā magnolija (50 gadus veca), 45 gadus vecs parastais parūkkoks (*Cotinus coggygria*), divdaivu ginkis (*Ginkgo biloba*), sēdziedu akantopakss (*Acanthopanax sessiliflorum*) u.c.

Kontakti, darbalais: ☎ + 371 26806054, no 10.00—19.00 (izņemot P,O).

Citi pakalpojumi: Piknika iespējas, ugunsкура vieta, iepriekš piesakot, — izjāde ar zirgu.

43. Grobiņas privātais botāniskais dārzs

Kad

Atrašanās vieta: Grobiņas novads,
Grobiņa, Saules iela 31.
Dibināts: 1994. g.
Taksonu skaits: ~ 5000

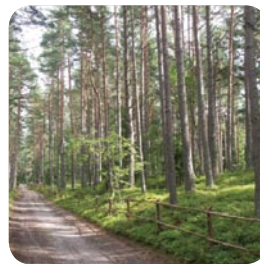
Īss raksturojums: Pirmais dibinātais privātais botāniskais dārzs Latvijā. Dārzā aug ap 5000 dažādu augu taksonu, t.sk. ap 500 tulpju šķirnes, 200 krokusu šķirnes.

Unikāli eksemplāri: Latvijā vecākā (39 gadi) un lielākā sēklas ražojošā ēdamā kastaņa (*Castanea sativa*), dažādas Latvijas orhideju sugas, 7 magnoliju sugas un šķirnes, retas skujkoku sugas u.c.

Kontakti: ☎ + 371 29779004. **Gidi:** Pieejams gids.

Citi pakalpojumi: Stādu tirdzniecība (nelielā daudzumā un skaitā, pārsvarā — dažādi dendroloģiski retumi), konsultācijas.

44. Lāčupītes dendrārijs

Kad

Atrašanās vieta: Engures novads,
Klapkalnciems, Lāčupīte.
Dibināts: 1959. g.

Taksonu skaits: 60 skujkoku un 350 lapu koku sugas.

Īss raksturojums: Lāčupītes krastos starp Tukuma — Kolka ceļu un jūru krasta kāpās atrodas dendrologa Igora Medņa veidotie svešzemju koku un krūmu stādījumi. I. Mednis veica eksperimentus un pētīja — kā vietējiem apstākļiem pielāgojas un aklimatizējas dažādas svešzemju augu sugas. Te vērts ierasties maijā un jūnijā, kad zied rododendri.

Darba laiks: Pieejams jebkurā laikā.

45. Dendroloģiskie stādījumi «Vāgnera dārzs»

Kad

Atrašanās vieta: Tukuma novads,
Tumes pagasts, Ezerkauķi.
Dibināts: 1890. g.
Taksonu skaits: ~ 100

Īss raksturojums: Vāgnera dārzs atrodas netālu no Jumpravas ezera. Tā izveidi uzsāka Fridrihs Vāgneris — augļu koku, košumkrūmu un puķu audzētājs. Šobrīd dārzu uzskata par vienu no Latvijas pirmajām un labākajām svešzemju kokaugu kolekcijām. Parkā ir izveidotas pastaigu takas.

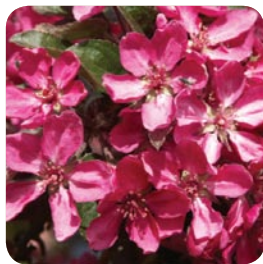
Unikāli eksemplāri: Maira baltegle (*Abies mayriana*) u.c.

Kontakti: www.vagneris.lv, ☎ +371 22022943.

Gidi: Grupām un individuāliem, iepriekš piesakoties, pieejami gidi.

Citi pakalpojumi: Stādu iegāde.

46. Pētera Upīša ceriņu dārzs

 Kad

Atrašanās vieta: Dobele, Graudu iela 1.
Dibināts: 1949. g.
Taksonu skaits: ~200 ceriņu šķirnes un formas.

Īss raksturojums: Lielākā ceriņu kolekcija Baltijā. Te var iepazīties ar Latvijas Valsts auglīkopības institūta augļu dārzu (36 ha), bet Pētera Upīša (1896–1976) piemiņas muzejā - gūt informāciju par slaveno Latvijas selekcionāru un valsts auglīkopības vēsturi. Ceriņziedu laikā dārzā notiek klasiskās mūzikas koncerts, bet ķiršu ziedēšanas laikā — ķiršu svētki.

Kontakti, darba laiks: www.lvai.lv, ☎ +371 26408655

Ceriņu ziedēšanas laikā katru dienu no 8.00–19.00.

Gidi: Iepriekš piesakoties.

Citi pakalpojumi: Stādu tirdzniecība, augļu, ogu un to pārstrādes produktu tirdzniecība.

47. Sprīdišu dendrārijs

 Kad

Atrašanās vieta: Tērvetes novads, Tērvete, «Sprīdiši». Tērvetes dabas parks
Dibināts: 1931. g.

Taksonu skaits: ~150 t.sk. 40 dendroloģiski retumi.

Īss raksturojums: Dendrārijs tapis pēc slavenās latviešu rakstnieces Annas Brigaderes (1861–1933) ierosmes. Pēc viņas nāves stādījumus uzturēja un papildināja grāmatizdevējs Jānis Rapalidz 1935. gadam. Kopumā

te tiek iestādītas 180 svešzemju koku un krūmu sugas, šķirnes un formas. Stādījumi veidoti arī dendrārija tuvākajā apkaimē.

Unikāli eksemplāri: Knābjlapu osis (*Fraxinus chinensis*), melnais riekstkoks (*Juglans nigra*), kailā zirgkastaņa (*Aesculus glabra*), parūkrūms (*Cotinus coggygria*), baltais zidkoks (*Morus alba*), Amerikas dzeltenkoks (*Cladrastis kentukea*).

Kontakti, darba laiks: www.spridisi.lv. Pieejams jebkurā laikā.

48. Latvijas Universitātes Rododendru selekcijas un izmēģinājumu audzētava «Babīte»

 Kad

Atrašanās vieta: Babītes novads, Spilve, «Rododendri».
Dibināts: 1980. g.

Taksonu skaits: Kolekcijā ir 72 rododendru savvaļas sugas un 193 šķirnes.

Īss raksturojums: Vienīgā specializētā rododendru audzētava Baltijā. Veic rododendru introdukcijas un selekcijas darbu, rada dekoratīvas un ziemcietīgas rododendru šķirnes, apgādā interesentus ar stādāmo materiālu. Priežu mežā 11,8 ha platībā iespējams apskatīt plašu rododendru kolekciju no visas pasaules.

Unikāli eksemplāri: Audzētavā var iepazīties ar Latvijā izaudzētām 64 ziemcietīgām rododendru šķirnēm, piemēram, «Alma Mater», «Academia Scientiarum», «Emeritus», «Eduards Smilģis», «Dita Krenberga» u.c. (selekcionārs R. Kondratovičs), kas piemērotas audzēšanai Ziemeļeiropā.

Kontakti, darba laiks: <http://rododendri.lu.lv>, ☎ +371 67913107. Rododendru ziedēšanas laikā (15.05.–15.06.) katru dienu no 9.00–16.00.

Gidi: Ekskursijas gida pavadībā (iepriekš piesakoties).

Citi pakalpojumi: Rododendru stādu tirdzniecība: pavasarī–aprīlis, maijs; rudenī–septembris, oktobris, katru darba dienu no 9.00–17.00, sestdienās no 9.00–15.00.

49. Latvijas Universitātes Botāniskais dārzs

Kad

Atrašanās vieta: Rīga, Kandavas iela 2.
Dibināts: 1922. g.

Taksonu skaits: ~6000 taksonu, tai skaitā gandrīz 300 dāliju šķirnes, 120 acāliju un 100 āra rododendru šķirnes.

Īss raksturojums: Augu mājās aug dažādi eksotiski tropu augi un to augļi (tai skaitā, citroni, banāni, ananāsi, viģes, olivas, avokado un kafija), plaša kaktusu kolekcija un lielākā Latvijas palmu kolekcija. Āra ekspozīcijās apskatāmi gan bagātīgi ziemciešu stādījumi, gan ārstniecības augi un Latvijas indigo augu kolekcija, kā arī augu sistemātiskās grupas (raksturīgas vienīgi universitāšu botāniskajiem dārziem). Vienīgā vieta Latvijā, kur pavasarī vienviet redzams tik daudz ziedošu magnoliju.

Unikāli eksemplāri: Āra ekspozīcijās – ēdamā kastaņa (*Castanea sativa*), ginks (*Ginkgo biloba*), reliktā metasekvoja (*Metasequoia glyptostroboides*), baltais zidkoks (*Morus alba*), trīsdaivu dižmandele (*Louiseania triloba*), karaliskais grieķu valrieksts (*Juglans regia*). Augu mājās – araukārijas (*Araucaria bidwillii* un *A. heterophylla*), volēmija (*Wollemia nobilis*), liellapu gumijkokas (*Ficus macrophylla*), karaliskā Viktorija (*Victoria regia*) u.c.

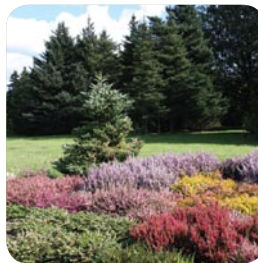
Kontakti, darba laiks: <http://www.botanika.lu.lv>, ☎ + 371 67450852.
Maijs – septembris no 9.00 līdz 19.00, oktobris – aprīlis no 9.00 līdz 16.30.

Gidi: Latviešu un krievu valodā ar iepriekšēju pieteikšanos.

Citi pakalpojumi: Stādu tirdzniecība.

50. Latvijas Nacionālais botāniskais dārzs

Kad

Atrašanās vieta: Salaspils novads,
Salaspils, Miera iela 1.
Dibināts: 1956. (1836.) g.

Taksonu skaits: >15 000, t.sk. vairāk nekā 5000 koku un krūmu sugas, šķirnes un formas.

Īss raksturojums: Viena no lielākajām dzīvo augu kolekcijām Ziemeļaustrumeiropā, kas veidota 129 ha platībā. Dārzā tiek uzturētas Latvijas reto un aizsargājamo augu kolekcijas (131 suga), plašas zemo skujkoku formu (~ 1000 taksonu), sīpolpuķu (> nekā 3000 taksonu), lapu koku un krūmu (250 rododendru, 470 rožu, 230 vilkābeļu, 240 kārķu un vītolu taksoni), kā arī puķu (210 dāliju, 150 astilbju, 160 peoniju, 120 floksu sugas un šķirnes) kolekcijas. Oranžērijas ar 2165 augu sugām un šķirnēm. Pārtikas un ārstniecības augu ekspozīcija (1113 taksoni). Latvijas izcelsmes (selekcijas) dekoratīvo pārtikas augu kolekcijas. Latvijā netradicionālu ogulāju kolekcijas. Herbārijs (50 000 lapas). Dārzā notiek zinātniskais darbs reto un apdraudēto sugu ekoloģijas un genofonda saglabāšanas, dekoratīvo un pārtikas augu introdukcijas, selekcijas jomā.

Unikāli eksemplāri: Parastā ozola (*Quercus robur*) Latvijas izcelsmes šķirne «Timuki», *Quercus robur* «Fenesii», *Alnus glutinosa* «Incisa», Amerikas tulpju koks (*Liriodendron tulipifera*) — viens no lielākajiem ziedošajiem eksemplāriem Latvijā, Floridas purvciprese (*Taxodium distichum*) — lielākā purvciprese Latvijā, trīsērķšu gledičija (*Gleditsia triacanthos*), Virdžīnijas sniegpārslu koks (*Chionanthus virginicus*).

Kontakti, darba laiks: <http://www.nbd.gov.lv>, ☎ + 371 67944610.

Katru dienu no 8.00 – 20.00 (1. aprīlis – 30. septembris)
un 8.00 – 16.30 (1. oktobris – 31. marts).

Gidi: Gida pakalpojumi latviešu, krievu un angļu valodā, dārzu un parku dendroloģiskā izpēte, tematiskās ekskursijas, izglītojošie pasākumi, konsultācijas.

Citi pakalpojumi: No aprīļa līdz oktobrim 7 reizes gadā notiek stādu gadatirgi. Rotaļu vieta bērniem, celiņi gājējiem, riteņbraucējiem un nūjotājiem. Izjādes ar zirgiem, piknika un atpūtas iespējas. Ziedu un stādu tirdzniecība.

51. Dendroloģiskais parks «Lazdukalni»

Kad

Atrašanās vieta: Ogre, Pārogre, Grantskalni.
Dibināts: 1975. g.
Taksonu skaits: ~390

Īss raksturojums: Dendroloģiskais parks veidots ainaviskā vietā – Ogres Zilajos kalnos, kur pieejams tornis ar labu skatu uz Daugavas ieleju. Ainavu atdzīvina diķis, kuru baro avoti. Parkam cauri likumo ainaviskas pastaigu takas.

Unikāli eksemplāri: Amūras korķakoks (*Phellodendron amurense*), stepes gobas (*Ulmus minor*) korķa forma u.c.

Kontakti, darba laiks: ☎ + 371 65067503. Pieejams jebkurā laikā.

Gidi: Ekskursijas iepriekš piesakāmas (par ziedojumiem).

52. Lēdurgas dendroloģiskais parks

Kad

Atrašanās vieta: Krimuldas novads, Lēdurga, Ozolu iela 13 (blakus Lēdurgas skolai).
Dibināts: 1973. g.
Taksonu skaits: ~1000

Īss raksturojums: Parku sākotnēji veidojis un kopis dārznieks Arvids Janitens. Profesors Raimonds Cinovskis sacījis, ka sirmo dārznieku var apbrīnot, jo viņš paveicis darbu, kas patiesībā būtu pa spēkam tikai paprāvam cilvēku pulkam. Viens no populārākajiem šāda veida tūrisma objektiem.

Kontakti: <http://www.ledurgasdendroparks.lv>,

☎ +371 64064630, +371 29432663. Katru dienu no 9.00–17.00.

Gidi: Grupām un individuāliem, iepriekš piesakoties, pieejami gidi.

Citi pakalpojumi: Blakus esošajā Ārijas stādu audzētavā var iegādāties stādus.

53. Silvas dendrārijs

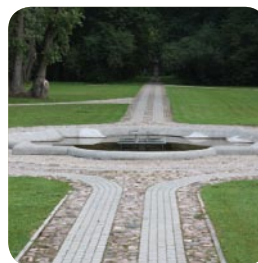
Kad

Atrašanās vieta: Smiltenes novads, Silva.
Dibināts: 1968. g.
Taksonu skaits: ~200

Īss raksturojums: Dendrārija projektēšanu 15 ha platībā uzsāka 1968. g. un tas bija iecerēts kā ainavu dendroloģiskais parks, savukārt pirmos stādījumus veica 1972. g. Diemžēl, bargajā 1976. g. ziemā daudzi no iestādītajiem augiem izsala. 1987. g. parku pārprojektēja un uz to brīdi tajā bija 234 lapu koku, skuju koku un krūmu taksoni. Augiem klāt pievienoti nosaukumi latīņu un latviešu valodā, kas ievērojami atvieglo orientēšanos šajā sugu daudzveidībā.

Kontakti: www.mammadaba.lv.

54. Skrīveru dendrārijs

Kad

Atrašanās vieta: Skrīveru novads, Skrīveri.
Dibināts: 1891. g.
Taksonu skaits: ~ 300 koku un krūmu sugas.

Īss raksturojums: Vecākais Latvijas dendrārijs, kura stādījumus plānojis un veidojis Skrīveru muižas īpašnieks Maksimilians fon Siverss (1857 – 1919). Jāatzīmē, ka līdz 1. pasaules karam sugu skaits parkā ir bijis

divas reizes lielāks. Augu stādījumi ir grupēti pēc to dabiskās augšanas vietas — dažādiem pasaules ģeobotāniskiem rajoniem. Parkā ir izveidoti pastaigu celiņi, bet pie augiem izvietotas plāksnītes ar sugas nosaukumu latviešu un latīņu valodā. Apmeklētāji var apskatīt strūklaku, kas darbojas no otrdienas līdz svētdienai (no 11.00 – 23.00, katru pilnu stundu pusstundas garumā). Rīgas – Daugavpils šosejas otrā pusē atrodas Skrīveru Mežaparks ar pastaigu takām.

Kontakti: www.mammadaba.lv.

55. Kalsnavas arborētums

Kad

Atrašanās vieta: Madonas novads,
Jaunkalsnava.
Dibināts: 1975. g.

Taksonu skaits: ~2500 t.sk. 420 skujkoki un to formas.

Īss raksturojums: Atrodas ainaviski skaistā vietā — Vidzemes augstienē. Kopējā platība 140 ha. Te var iepazīt interesantu skujkoku, liānu, ceriņu, rododendru un peoniju kolekciju. Darbojas moderns apmeklētāju informācijas centrs.

Unikāli eksemplāri: Tulpju koks (*Liriodendron tulipifera*), Virdžīnijas sniegpārslu koks (*Chionanthus virginicus*), kobus magnolija (*Magnolia kobus*).

Kontakti: www.mammadaba.lv, www.lvm.lv, +371 29233063, 27841099

Gidi: Iepriekš piesakoties.

Citi pakalpojumi: Izglītojošas nodarbības vides gida pavadībā, programma jaunajam pārim. Konsultācijas par koku un krūmu audzēšanu, dekoratīvo koku un krūmu sēklas, materiāli floristiem.

Lauku labumi, citi objekti

56. Nevejas dāliju dārzs

Kad

Atrodas: Talsu novads,
Dundagas pagasts, Neveja
Kontakti: +371 27124724

Latvijas šķirnēm bagātākais dāliju dārzs (>1100 šķirņu). 30 no tām ir pašas saimnieces — Ritas Bumbieres selekcionētas. Ekskursija pa dārzu, dāliju gumu iegāde, konsultācijas. Veidojas jauns liliju dārzs (100 šķirnes). Dārzam blakus esošajā āra bērzā aug Latvijā vistālāk uz ziemeļiem konstatētais baltais āmulis (*Viscum album*).

57. Sabiles Vīna kalns

Kad

Atrodas: Talsu novads, Sabile
Kontakti: +371 63252344

Apmeklējums: Katru dienu no 10.00–18.00. Nesezonā (oktobris–aprīlis) ir slēgts. Gids iepriekš jāpiesaka. Vīna kalns labi saskatāms arī no tuvākās apkārtnes un Abavas senlejas pretējā krasta. Jau hercoga Jēkaba laikā Abavas labā krasta nogāzē (pret sauli vērstā ielejas pusē) kopa vīnogu dārzus un ražoja vīnu, kas ar savu skābeno garšu esot bijis pazīstams pat tālu aiz Latvijas robežām. 1938. g. pēc P. Gailiša ierosmes šeit atkal atsāka audzēt vīnogas, taču 20. gs. 70.–80. gados stādījumi panīka. Tos atjaunoja pagājušā gadsimta 90. gadu sākumā.

Kopš 1999. g. katru gadu jūlija otrajā pusē Sabilē notiek Vīna svētki, kas pulcē daudzus interesentus. Atrodams ziņas, ka Sabiles Vīna kalns ierakstīts Ginesa rekordu grāmatā kā vistālāk uz ziemeļiem esošais vīnogulāju dārzs. Jāatgādina, ka Sabiles ģerbonī ir attēlots vīnogu ķekars! Kalna un tajā esošo vīnogulāju apskate.

58. Dzidras Smiltenieces dendroloģiskie stādījumi 🌳

Kad

Atrodas: Saldus novads, Nīgrandes pagasts, Rožkalni.

Kontakti: ☎ + 371 63842638

Ainaviski iespaidīgajā dārzā ir apskatāmas > nekā 3500 augu sugas, šķirnes un formas, t.sk. reti eksemplāri. Iespējama dārza apskate, sēklu un stādu materiāla iegāde.

59. Darmšates priežu audze 🌳

Kad

Atrodas: Babītes novads, Ventspils šosejas pirmais kilometrs (no krustojuma ar Jūrmalas šoseju).

Ap 100 gadus veca priežu audze, ko iesēja pagājušā gadsimta sākumā. Sēklu materiāls bija nācis no kādas Vācijas (Darmštatē) sēklu tirdzniecības firmas. Mērķis — pārbaudīt teoriju, vai likie un nedaudz kroplīgie Darmšates priežu stumbri mūsu klimatiskajos apstākļos izaugs taisni kā mūsu pašu priežu slaidie stumbri. Eksperiments apliecināja, ka šajā

gadījumā klimatiskajiem apstākļiem un platuma grādam nav nozīmes. Savdabīgā audze labi redzama no šosejas malas.

60. Latvijas Dabas muzejs

Kad

Atrodas: Rīga, Krišjāņa Barona iela 4.
Dibināts: 1845. g.

Piedāvājums: Muzejā ir izveidota interaktīva ekspozīcija «Mežs, pļava, purvs, kāpas», kurā var iepazīties ar tajos esošajām augu sugām visnotaļ saistošā veidā.

Kontakti: www.dabasmuzejs.gov.lv, ☎ + 371 48 37668

Gidi: Muzejā pieejami gidu pakalpojumi un dažādas izglītojošas programmas, t.sk. par augu un sēņu un ar tiem saistīto biotopu tematiku.

Citi pakalpojumi: Ik gadu — septembra otrajā pusē tiek veidota sēņu izstāde.

61. Sēņošana Daudzevas mežos

Kad

Atrodas: Jaunjelgavas novads, Sērenes pagasts, Iecavnieki.
Kontakti: ☎ +371 26334498

Latvijai rets piedāvājums — sēņošana saimnieku pavadībā un pēc tam — sēņu pagatavošanas un konservēšanas prasmju demonstrējums un konsultācijas. Pavasaros — murķeļu un bisīšu vākšana.

62. Vārnavas Vīna kalns

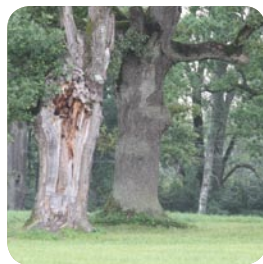

 Kad.....

Atrodas: Viesītes novada Vārnavas Rudzišos.

Kontakti: ☎ +371 29468141

Vīna kalna vīnogu stādījumus veidojis pazīstamais Latvijas vīnogu audzētājs Evalds Pūpols. Šobrīd Vīna kalns ir šķirnēm bagātais vīna dārzs Latvijā, kur vēl joprojām audzē ap 80 dažādu vīnogu šķirņu. Vīna kalna nogāžu ieloks rada labvēlīgu mikroklimatu šo dienviņu ogu audzēšanai. Ekskursija saimnieka pavadībā, stādu iegāde un vīnogu degustācija.

63. Ungurmuižas parks un ozoli

 Kad.....

Atrodas: Cēsu novads, Raiskuma pagasts, Ungurmuiža.

Apmeklējams: Parks pieejams jebkurā laikā.

Ungurmuižas komplekss ir spilgts 18. gs. koka barokālās celtniecības piemērs un 1732. g. celtā Ungurmuižas kungu māja ir vienīgā saglabātā 18. gs. sākuma koka pils Latvijā! Pie muižas plešas plašs parks (Kūduma parks) ar dažādu vietējo un svešzemju koku sugu stādījumiem un daudziem vareniem dižkokiem – liepām un ozoliem. Zinātnieki šeit atradīši interesantas piepju sugas.

64. Vijciema čiekuru kalte

 Kad.....

Atrodas: Valkas novads, Vijciema pagasts.

Kontakti: ☎ +371 6478620

Vijciema čiekuru kalte savu darbību uzsāka 1895. g. pēc plašiem apkārtnes meža ugunsgrēkiem. Šobrīd tā ir vecākā Latvijā un viena no vecākajām Eiropas čiekuru kaltēm. Pēc ceturtdaļgadsimta dikstāves to atjaunoja 1992. g. Vienreizējais kultūrvēstures piemineklis ir saglabāts pilnīgā darba kārtībā. Ēkā atrodas 19. gs. beigās ražotā autentiskā iekārta un aprīkojums. Arī mūsdienās to izmanto čiekuru žāvēšanai. Ekskursijas laikā apmeklētāji var iepazīties pilnu čiekuru (g.k. – priedes) apstrādes ciklu. Ziemā, kad ir īstais čiekuru žāvēšanas laiks, te demonstrē kaltēšanas procesu. Vijciema čiekurkalte ir iekļauta Eiropas kultūras mantojuma objektu sarakstā.

65. Ķirbju audzētāji

 Kad.....

Atrodas: Rūjienas novads, Jeru pagasts, Lejasvagaļi.

Kontakti: ☎ +371 26594544

Saimniecībā audzē ~50 dažādas ķirbju šķirnes, turklāt dažām no tām ir ļoti savdabīga forma. No ķirbjiem uzsākta sukādu ražošana. Produkcijas iegāde un saimniecības apskate.

66. Vīnogu audzētājs

 Kad

Atrodas: Gulbenes novads,
Daukstu pagasts, Gruzīši
Kontakts: ☎ +371 26106857

Selekcionārs Andrašs Fazekašs izveidojis daudzas vīnogu šķirnes, kurām devis latviskus nosaukumus: «Vidzemes skaistule», «Salaca» u.c. Vīnogu dārza apskate (>100 šķirņu), svaigu un kaltētu vīnogu degustācija. Viņa izveidotā vīnogu šķirne «Mārīte» ir ieguvusi «garšas karalienes» titulu, bet «Gaujai» ir viens no augstākajiem cukura līmeņiem ogās. Ekskursantiem gītāras pavadībā dzied dziesmas spāņu, itāļu u.c. pasaules tautu valodās.

Lauku labumu degustācija

Augu un sēnu maršruti

Latvija

BOTĀNISKAIS CEĻVEDIS

Sugu noteicējs

• Augu maršruti _____ 57–62 lpp.

Šajā nodaļā ceļveža lasītājs atradīs četrus jau sagatavotus augu maršrutus — kādā veidā pēc iespējas lietderīgāk apceļot Latvijas vēsturiskos novadus, ietverot arī no botāniskā viedokļa interesantākās vietas. Piemērotākais laiks maršrutu veikšanai ir jūnijs — jūlijs, kad vērojama lielākā augu daudzveidība. Maršrutus var veikt individuāli, līdzī ņemot detalāka mēroga karti.

Maršrutos iekļauto dabas taku, dižkoku u.c. objektu aprakstus sk. ceļveža sadaļā «Vērts redzēt». Maršrutu «pielāgot» savām interesēm palīdzēs arī citi Lauku ceļotāja izdevumi — Ceļojumu karte «Skatu vietas Latvijā», «Pārgājienu karte» u.c.

• Sēņu maršruti _____ 63–68 lpp.

Latvijā ir senas ar sēnēm saistītas tradīcijas, jo tās izsenis ir izmantotas kā papildus pārtikas avots. Latvija ir viena no retajām Eiropas valstīm, kur rudenos vilcieni, autobusi un ceļmalas ir pilni ar cilvēkiem, kas nes grozus ar bagātīgām meža veltēm. Sēņu cepšanas, marinēšanas, sālišanas un cita veida gatavošanas recepšu tradīcijas ir joprojām dzīvas arī mūsdienās.

Tālāk aprakstītos sēņu maršrutus var vadīt gids — profesionāls mikologs (sēņu pētnieks), kurš tā dalībniekus iepazīstina ar Latvijas sēņu vākšanas un izmantošanas tradīcijām, sēnēm dažādos biotopos — sākot no dabiskiem mežiem līdz pat cilvēku iekoptiem parkiem un ēkām. Brauciena laikā var iepazīt Latvijas sēņu valsts vienreizējo daudzveidību — no ēdamām līdz indīgām, no ļoti parastām līdz reti sastopamām, no dabai nozīmīgām līdz mezsaimniecības nozarei kaitīgām. Gida pavadībā vismaz 100 sēņu sugas garantētas! Taču minētos maršrutus var veikt arī individuāli. Tad pašam ir jāmeģina atrast aprakstītās sēņu vietas un atpazīt sugas dabā.

Informācija un rezervācijas:

LAUKU CEĻOTĀJS

www.celotajs.lv | ☎ +371 67617600

Augu maršruti

Kurzemes un Zemgales augu tūre

1. diena

Ķemeru nacionālais parks — veidots mitrāju — jūras piekrastes, seklo piejūras ezeru (Kaņieris, Slokas ezers, Duņieris u.c.), purvu (Lielais Ķemeru tīrelis, Zaļais, Raganu u.c. purvi), mitro mežu, sēravotu izplūdes vietu, kā arī augu un dzīvnieku sugu daudzveidības aizsardzībai. Dumbrāju takas, Slokas ezera pastaigu takas, nacionālā parka pļavu un putnu vērošanas torņa pie Kaņiera ezera (Riekstusālas pussala), kā arī Meža mājas – Ķemeru administratīvi – informatīvā centra apmeklējums.

Ķemeru vēsturiskā kūrorta un Ķemeru parka apskate. Ķemeru nacionālā parka teritorijā ir izveidoti pārgājienu un velomaršruti (sk. www.celotajs.lv).

Engures ezera dabas parks — veidots sekļā Engures ezera un tajā ligzdojošo putnu un augu aizsardzībai. Dzīvei savvaļā pielāgotu mājlopu aploka, putnu vērošanas torņu (kopā – 3 torņi Engures ezera krastos) un Mērsraga piejūras pļavu apmeklējums. Pedējās tāpat kā Randu pļavas izceļas ar lielu sugu daudzveidību.

2. diena

Slīteres nacionālais parks — veidots piekrastes kāpu biotopu, nogāžu mežu, kangaru — vīgu kompleksa, citu biotopu, kā arī bagātīgas floras daudzveidības aizsardzībai. Kolkasraga apkārtnes, Kolkasraga

Pavasari applūdušais Ķemeru dumbrājs

Ķemeru nacionālā parka pļavās

priežu takas apmeklējums. Arī Slīteres nacionālā parka teritorijā ir izveidoti pārgājienu, velomaršruti, kā arī piedāvājums putnu un dzīvnieku vērotājiem (sk. www.celotajs.lv).

Dundagas pils un parka apskate. Parkā apskatāmi izcili dižkoki. **Dundagas dižliepu alejas** apmeklējums (gar Pāces ielu).

Stiklu purvi — viens no lielākajiem Kurzemes purvu masīviem. Vasenieku purvā izveidota dabas taka (~4 km) ar laipām sūnu purvā, uzcelts skatu tornis.

3. diena

Užavas dabas liegums . Dabas liegumā atrodas vienas no Latvijas un Baltijas lielākajām pelēkajām kāpām, kas stiepjas līdztekus Baltijas jūrai vairāku kilometru garumā. Ieteicamais maršruts ir Baltijas jūras krasta posms starp Vendzavām un Silmalām (4–5 km).

Ventas ielejas dabas liegums — veidots mazskartās Ventas ielejas un to krastu faunas un floras aizsardzībai. Pie vecā ķieģeļu tilta pār Ventu uzcelts skatu tornis, no kura visaptverošs skats. Ventas rumbas apmeklējums. Ūdenskrituma apskate no vecā **ķieģeļu tilta** un **skatu platformas**.

4. diena

Abavas senlejas dabas parks — veidots ledāja kušanas ūdeņu izrautās Abavas senlejas ainavas, sugu un kultūrvēstures pieminekļu aizsardzībai. **Sabiles Vīna kalns** – vieta, kur Eiropā vistālāk ziemeļos audzē vīnogas un ražo vīnu. Skatu platforma **Greiļu kalnā**. **Drubazu botānikas takas** apmeklējums.

Kaives ozols — viens no resnākajiem Eiropas ozoliem, kas pārsniedzis 10 m apkārtmēru.

Cenas tīreļa taka . Laipu takas un skatu torņa apmeklējums.

Venta

Dzīvei savvaļā pielāgotu mājlopu aploks Engures ezera austrumu krastā

Šiem dzīvniekiem ir liela loma Engures ezera paliņu pļāvu noganīšanā

Kolkasragā izskaloto priežu paliekas — savdabīgs „botāniskais” objekts

Priekškāpas (baltās kāpas) Baltijas jūras krastā, Slīteres nacionālajā parkā

Vasenieku purva laipas

Pelēkās kāpas — Eiropas mērogā aizsargājams biotops

Ventas ielejas dabas liegums. Krācains upes posms ar dolomīta atsegumiem

Vidzemes augu tūre

1. diena

Vidzemes akmeņainā jūrmala — savdabīgs un akmeņains Rīgas jūras līča austrumu krasta posms ar nelieliem devona perioda smilšakmens atsegumiem jūras krastā. 4 - 5 km garš gājiens gar jūras krastu no Veczemu klintīm (Mantiņi) līdz Melekiem.

Randu pļavas — piejūras pļavas, kas tiek sauktas arī par Latvijas savvaļas augu «herbāriju» to augu sugu daudzveidības dēļ. Cauri pļavām ir izveidota dabas taka, kuras galā uzcelts **putu vērošanas tornis**.

2. diena

Dambju ozola, Kaņepju ozola un Baložu kadiķa apmeklējums.

Ziemeļgaujas aizsargājamo ainavu apvidus — no bioloģiskās daudzveidības viedokļa — unikāla teritorija Gaujas upes vidustecē ar izveidotām dabas izziņas takām. Zīles un Vekšu dabas takas, kā arī parkveida ozolu pļavu apmeklējums pie Marsiem.

3. diena

Gaujas nacionālais parks — veidots Baltijas iespaidīgākās upes senlejas — Gaujas un to krastu, kā arī tajos esošā kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzībai.

Gaujas ekotaka (Murjāni – Sigulda – Līgatne) — taka, kas ved pa Gaujas senlejas kreiso krastu upes posmā starp Līgatni un Siguldu, ietverot nogāžu mežus un palieņu pļavas. Sugas: parastais pelašķis (*Achillea millefolium*), mazais mārsils (*Thymus serpyllum*), klinšu noraga (*Pimpinella saxifraga*), maura skarene (*Poa annua*), kodīgā gundega (*Ranunculus acris*), lipīgā sveķene (*Viscaria vulgaris*), vārpu veronika (*Veronica chamaedrys*), parastā kamolzāle (*Dactylis glomerata*), birtztales veronika (*Veronica chamaedrys*), meža suņuburkšķis (*Anthriscus sylvestris*), daudzgadīgā mēnesene (*Lunaria redivia*), vārpainā krauklene (*Actaea spicata*), meža zaķskābene (*Oxalis acetosella*), kļava (*Acer platanoides*), ozols (*Quercus robur*), parastā kreimene (*Convallaria majalis*), daudzgadīgā kaņepene (*Mercurialis perennis*), parastā lazda (*Corylus avellana*), kā arī citas ar nogāžu mežiem un pļavām saistītās augu sugas. Takas garums starp Siguldu un Līgatni — ap 20 km.

Veczemu klintis

Vekšu takā

Vidzemes akmeņainā jūrmala pie Kutkāju raga

Zīles dabas takas platforma ar skatu uz Gaujas vecupi

Vekšu dabas takas informācijas stends

Gaujas ekotaka ir braucama arī ar velosipēdu

Skats uz Gaujas senleju pie Siguldas (no Gleznotāju kalna)

Devona perioda atsegumi Gaujas senlejas krastos. Laumņa iezis

Kurzemes un Zemgales dižkoku tūre

Tiem kam interesē dižkoki, jādodas atsevišķā dižkoku apskates braucienā, kurā ietverts gan Baltijas resnākais koks, gan arī daudzu citu vietējo sugu rekordisti. Dižkoku aprakstus sk. sadaļā «Vērts redzēt». Tūre ir veicama individuāli un katrs tajā var iekļaut arī citus sev interesējošo objektus un vietas.

1. diena

Rīga — Darmšates priežu audze — Kaive (Kaives ozols) — Zentene (Zentenes iveris) — Mundigciems (Vīcežu osis) — Valdemārpils (Valdemārpils Sasmakas Elku liepa) — Īve (Īves egle) — Dundaga (Dundagas parks un dižliepu aleja) — Lapmežciems (Rīgzemju ozols) — Slīteres nacionālais parks.

2. diena

Allu (Tiltiņu) priede — Usma (Usmas Elku liepa — senču svētkoks 4,2 m apkārtmērā) — Ciemgaļu mežābele — Rudbārži (Dainu melnalksnis) — Platone (Zilēnu osis).

Vīcežu osis

Rīgzemju ozola stāvs pavasarī

Resnākais Baltijas koks — Kaives ozols. Un cilvēks — mērogam

Sēņu maršruti

Vidzemes sēņu tūre⁴

1. diena. Rīga — Silciema apkārtnē

Silciema meži (apkārtnē 1 – 1,5 km rādiusā ap Silciema dzelzceļa staciju) ir viens no iecienītākajiem pierīgas sēņotāju virzieniem. Te ir iespēja atrast Latvijā populāras ēdamās sēnes – gailenes, bērzlapes, baravikas un citas bekas, kā arī rudzupuķu smilšbeku (*Gyroporus cyanescens*), raganbeku (*Boletus luridus*), ēdamu piepi – aitu piepi (ieciēnīta ēdama sēne Skandināvijā) (*Albatrellus ovinus*), zeltaino koralleni (*Ramaria aurea*) un citas. Savukārt, Inciema mežos (meža masīvs 1–2 km rādiusā DA, A un ZA no Inciema) varbūt izdosies atrast rudzupuķu smilšbeku (*Gyroporus cyanescens*), eglu baraviku (*Boletus edulis*), kā arī koraļļu dižadateni (*Hericium coralloides*), kas ir viena no Latvijas skaistākajām sēnēm.

Lielstraupes mežos (meža masīvs 1 – 2 km DR, D no Lielstraupes) var atrast lielāko no Latvijas cepuriņu sēnēm – lielo dižsardzeni (*Macrolepiota procera*), kas ir ēdama svaigā veidā, vai arī pagatavojama kā karbonāde. Ja paveicas, var paņemt līdzī uz naktsmājām un uzcept. *Aizsargājamās sēnes atstājam to augšanas vietās!*

2. diena. Gaujas nacionālais parks : Zvārtes iezis — Cēsis — Ungurmuīža

Zvārtes ieža apkārtnē var baudīt dabu un lasīt sēnes gar Amatas upes krastiem, izejot dabas taku no Zvārtes ieža līdz Amatas tiltam (~2 km). Te ir iespējams atrast medicīnā izmantojamo čagu (*Inonotus obliquus*), kā arī alkšņu spulgpiepi (*Inonotus radiatus*), kurai poru virsma maina krāsu dažādos gaismas leņķos.

Ungurmuīžas parks ievērojams ar saviem hecajiem ozoliem. Te rudenos ir iespēja redzēt košo zeltpori (*Hapalopilus croceus*), kā arī citas ar ozoliem saistītas sēnes.

Vaidavas ezera krastos var izdoties atrast vasaras baraviku (*Boletus reticulatus*).

3. diena. Zilaiskalns — Strenči — Zīles meži (Ziemeļgaujas aizsargājamo ainavu apvidus)

Zilākalna nogāzes ir bagātas ar dažādu sugu baravikām. No tā ir labs skats un tuvāko apkārtni.

⁴ Sēņu maršrutus veidojusi Diāna Meiere

Brenguļu – Trikātas – Strenču apkārtnē ir lieli mežu masīvi, kur pa ceļam var piestāt dažās vietās, sēņot un arī izbaudīt citas meža veltes – mellenes, zilenes, brūklenes u.c.

Zilē, Pirtsliča attekas apkārtnē atrodas Eiropas mērogā reti sastopami biotopi – dabiski veci ozolu meži, ozolu parkveida pļavas. Te rudenos var atrast košo zeltpori (*Hapalopilus croceus*), plaisājošo rūtaini (*Xylobolus frustulatus*), kā arī citas ar ozoliem saistītas sēnes.

4. diena. Valka — Mežole

Sēņošana pie Valkas – Zaķu ceļa (P 23), kur > 10 km garumā abpus ceļam ir redzami tipiski priežu sili ar kladonijām un citām ķērpju sugām, kas veido plašus paklājus. Te slejas lieli kāpu vaļņi, kas veidojušies savulaik vējam izveidojot lielu iekškontinentālu kāpu masīvu. Kā jau priežu mežos – gailenes, sviestabekas, bekas (*Lecinum*, *Suillus*). Tālāk – Aumeisteru paugurvaļņa skaistās ainavas.

Mežolē atrodas vieni no bioloģiskās daudzveidības ziņā bagātākajiem dabiskajiem skujkoku mežiem – t.s. boreālie meži. Tā kā meži ir salīdzinoši veci, te ir iespēja atrast tādas sēnes, kas ir dabisko mežu indikatoraugi: melnsvītras cietpiepi (*Pbellinus nigrolimitatus*), šokolādes jungūniju (*Junghuhnia collabens*), kā arī ar adatiņām klāto saraino rūssasēni (*Asterodon ferruginosus*).

5. diena. Āraiši — Sigulda — Mālpils — Suntaži — Rīga

No Āraišiem līdz Siguldai maršruts ved pa Gaujas nacionālā parka teritoriju.

Āraišu ezerpils apskate. Šis unikālais eksperimentālās arheoloģijas objekts (atjaunotas bronzas laikmeta cilvēka mītnes) ir apvienots ar sēņu – koksnes noārdītāju iepazīšanu. Pilnīgi noteikti izdosies redzēt parasto sētaspiepi (*Gloeophyllum sepiarium*), kas aug ne tikai uz Āraišu ezerpils koka struktūrām, bet nereti redzama arī uz žogiem, koka jumtiem, dzelzceļa gulšņiem.

Sigulda – Mālpils – Suntaži – Lielie kangari . Lielie Kangari ir oss – ledāja veidots šaurs un iztiepts zemes valnis, kas sastāv no grants un oļiem, tāpēc arī šeit ir vērojams savādāks augu un līdz ar to — arī sēņu sugu klāsts. Sēņošana Kangarkalnu nogāzēs un purva malā. Iespēja atrast purva sviestbekas (*Suillus flavidus*), piparu beku (*Suillus piperatus*) (var izmantot kā garšvielu), kā arī dažādas zemeszvaigžņu (*Geastrum sp.*) sugas.

Bagātīgs guvums! Dažādu sugu baravīkās (*Boletus sp.*)

Atklātās vietās bieži sastopamā milzu baltmietene (*Leucopaxillus giganteus*)

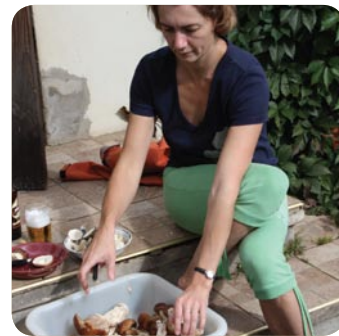
Rīta vākums. Grozā galvenokārt savāktas cirtainās čigānenes (*Rozites caperata*)

Sēņu vākšana ir saistošs process, kurā var piedalīties visi...

... arī bērni

... un pēcpusdienas darbs

Kurzemes un Zemgales sēņu tūre

1. diena.

Rīga – Sloka – Ķemeru nacionālais parks – **Lapmežciems – Antīnciems – Valguma ezers – Milzkalns – Apšuciems – Rideļi**

Maršruta pirmā puse ved pa Ķemeru nacionālā parka teritoriju. Sēņošana Antīnciema (meža masīvs ap 1 km rādiusā no Antīnciema) apkārtnē, kurai raksturīgas priežu meža un mitru mežu sugas. Iespēja atrast egļu baraviku (*Boletus edulis*), parasto apšubeku (*Leccinum aurantiacum*) un dzeltenbrūno apšubeku (*Leccinum versipelle*), kā arī citas.

Lustūzis – augstākais paugurs Ķemeru nacionālajā parkā. Tā apkārtnē ir pauguraina ainava, daudzveidīgi meži un līdz ar to arī sēņu valsts. Iespēja atrast sekstaino gaileni (*Cantharellus tubaeformis*), rudens taureni (*Craterellus cornucopioides*), parastos zemestaukus (*Phallus impudicus*), zeltaino sviestbeku (*Suillus grevillei*), parasto aitu piepi (*Albatrellus ovinus*), zaļo mušmiri (*Amanita phalloides*) un citas sugas.

Sēņošana piejūras priežu mežā aiz Apšuciema (starp Apšuciemu un Pļieņciemu – ap 2 km garš Rīgas jūras līča rietumu krasta posms), kur atrodamas tradicionālās ēdamās sēnes – gailene (*Cantharellus cibarius*), priežu sviestbeka (*Suillus variegatus*) un citas. Tad sēņošana aiz Rideļiem (starp Rideļiem un Dursupi – liels mežu masīvs), kur atrodamas dažādas bēržlapju un beku sugas. Tā kā šajā dienā ir noteikti bijis bagātīgs ēdamo sēņu klāsts, vakarā visdrīzāk gaidāms to pagatavošanas process un degustēšana.

Sēņošana Lustūža piekājē

Atrastas koralenes (*Ramaria sp.*)

2. diena. Engure – Šķēde – Talsi – Valdemārpils – Lube – Tiņģere – Dundaga

Šķēdes dižskābaržu audze — Latvijai neparasts biotops ar interesantām sēņu sugām. Talsu pauguraines dabas parks . Iespēja atrast sarkano samtbeķu (*Xerocomus rubellus*).

Valdemārpilī var piestāt pie Sasmakas Elku liepas un tālāk caur Lubi doties līdz tiltam pār Rojas upi. Sēņošana gar Rojas upes krastiem. Te var atrast vērtīgas ēdamās sēnes, kā arī briezītrifēles (*Elaphomyces sp.*) un uz tām augošu parazitisku sēni — čūskmēlišu milneni (*Cordyceps ophioglossoides*) un kara milneni (*Cordyceps militaris*), kas aug uz dažādu tauriņu kūniņām.

3. diena. Dundaga – Pāce – Ance – Ugāle – Zlēkas

Dundagas parks, kur rudenos ir iespējams atrast daivaino čemureni (*Grifola frondosa*) un plaisājošo rūtaini (*Xylobolus frustulatus*).

Pāces ezera krastos zinātāja pavadībā var atrast kastaņu smilšbeķu (*Gyroporus castaneus*).

Lonastes un Raķupes (Raķupes dabas liegums) krastu dižozoli, uz kuriem aug košā zeltapore (*Hapalopilus croceus*), kā arī citas ar ozoliem saistītas sēņu sugas.

Ugāles – Zlēku posmā ir viens no lielākajiem meža masīviem Latvijā, kur var atrast krokaino kazbārdi (*Sparassis crispa*) un daudzas ēdamās sēnes.

4. diena. Kuldīga – Aizpute – Rudbārži – Rīga

Tebras ozolu audze : iespēja ieraudzīt daivaino čemureni (*Grifola frondosa*), ēzeļu auseni (*Otidea onotica*) un citas neparastas sēņu sugas. Zemnieku saimniecība Garīkas ir viena no pirmajām vietām Latvijā, kur tika uzsākta šitake sēņu audzēšana. Stāsts par šitake sēņu audzēšanu un to degustācija (iepriekš piesakoties).

Rudbāržu mežaparks : iespēja atrast Ķīnas medicīnā izmantojamo lakas plakanpiepi (*Ganoderma lucidum*).

Celmēnes – sēnes, kas ir liekamas grozā

Stāsts par tauriņpiepēm (*Trametes sp.*)

Sugu noteicējs

Latvija

BOTĀNISKAIS CEĻVEDIS

Sugu noteicējs

- **Ģļotsēnes. Sēnes** _____ 72-82 lpp.
- **Ķērpji** _____ 83-89 lpp.
- **Aļģes** _____ 90-92 lpp.
- **Sūnas** _____ 92-95 lpp.
- **Staipekņi** _____ 96 lpp.
- **Kosas** _____ 97-98 lpp.
- **Papardes** _____ 98-99 lpp.
- **Sēklaugi** _____ 100-168 lpp.

Sugu noteicējs ir domāts kā praktisks palīgs dabā, kas jāņem līdzi uz mežu, pļavu, purvu, jūras krastu vai upmalu. Šis nav klasisks – zinātnisks noteicējs ar tehniskiem augu aprakstiem, bet tā ideja ir balstīta uz augu vizualizāciju. Sugu noteicējā ir iekļauti > 360 augu un sēņu sugu fotoattēli. Katrai sugai iespēju robežās ir arī pielikts klāt kāds interesants un ar to saistīts vēsturisks vai mūsdienu fakts.

Sugu noteicēja sadaļā g.k. iekļautas tādas augu vai sēņu sugas, kas ir:

- Viegli atpazīstamas, relatīvi viegli nosakāmas, vai grūtāk sajaucamas ar citām līdzīgām un radniecīgām sugām;
- Viegli dabā pamanāmas, atpazīstamas;
- Bieži (vai piemērotās vietās – samērā bieži) sastopamas;
- Vizuāli interesantas, pievilcīgas;
- G.k. – vietējās sugas, bet, ja tās ir bieži sastopamas, - tad arī invazīvas sugas, darzbēgļi vai introducētas sugas;
- Interesantas ar saviem pastāstiem.

Kas tas par veidojumu? Augs? Sēne? Piepe? Izrādās – ģļotsēne!

No laipām labi apskatāmi un nofotografējami dažāai purva augi

Studenti iepazīst meža augus

Gļotsēnes. Sēnes

Sēnes nedaudz līdzinās augiem, taču tām nav hlorofila, ar kura palīdzību ražot sev nepieciešamās organiskās vielas. Tātad, sēnes uzņem jau gatavas barības vielas līdzīgi, kā to dara dzīvnieki. Uzbūves, vairošanās, kā arī citu dzīvības norišu īpatnību dēļ sēnes „iedala” atsevišķā sēņu valstī. Latvijā ir konstatētas ~ 4100 dažādas sēņu sugas. Tālāk pieminētas tikai nedaudzas pēc formas, krāsas vai citādā ziņā – interesantas, neparastas, bet dabā viegli pamanāmas un atpazīstamas sēnes vai sēņu izpausmes (piemēram, raganu apli, vējslotas), kurām ir vērts pievērst uzmanību.

Šajā sadaļā ir aprakstītas arī biežāk sastopamās piepes. Latvijā ir atrastas aptuveni 150 piepju sugas, no kurām neviena nav indīga. Dažas, piemēram, sēra piepe, ir pat ēdamas. Piepes pārsvarā aug uz mirušas koksnes, taču dažas no tām ir parazitāras, kas aug uz dzīviem kokiem. Piepēm dabā ir ļoti liela nozīme kā mirušās koksnes noārdītājam. Kokam pamazām mirstot un sadaloties, uz tā nomainās secīgu piepju sugu paaudzes. Taču mežsaimniecībā jāņem vērā arī parazitārisko sugu nodarītie zaudējumi. Dažas piepes izmanto ārstniecībā, bet nedaudzas – arī dzijas krāsošanai.

Gļotsēnes (*Myxomycota*)

Ļoti savdabīgi organismi – ne augi, ne īsti sēnes. Daļa var pārvietoties (ūdens virzienā vai prom no gaismas) ar ātrumu 0,5 mm/min. Dažas tautā sauc par raganu脾laudekļiem. Attēlā – *Fuligo septica*, kas atgādina dzeltenas gļotas. Sporas nobriest un pārvēršas par pulverveida masu.

Kad Kur

Parastā bisīte (*Gyromitra esculenta*)

Viena no pirmajām pavasara sēnēm. Joprojām ir aktuāls zinātnieku strīds par šīs sēnes izmantošanu pārtikā, jo ir zināmi saindēšanās gadījumi, ieskaitot letālus iznākumus.

Kad Kur

Krokainais rumpucis

(*Helvella crispa*)

Savu nosaukumu ieguvis no divainās formas – sakrokotā kātiņa un cepurītes. Sastopams rudenī zaļainās vietās.

Kad Kur

Ausenes

(*Otidea sp.*)

Augļķermeņi atgādina dzīvnieku ausis. Tā savu nosaukumu ieguvusi zaķu un ēzeļu ausene. Pēdējā ir aizsargājama.

Kad Kur

Austrijas agrene

(*Sarcoscypha austriaca*)

Viena no pirmajām, bet neapšaubāmi – skaistākajām un košākajām pavasara sēnēm, kas parādās uzreiz pēc sniega nokušanas vai pat tā laikā.

Kad Kur

Bērzu vējslotas

Tautā sauktās vējslotas – biezus zaru puškus var izraisīt sēnes. Bērziem zarošanos izraisa mikroskopiska sēne *Taphrina betulina*. Cita suga – alkšņiem. Dažkārt vējslotas jauc ar āmuļiem, kas Latvijā ir sastopami tikai atsevišķās vietās.

Kad Kur

Skropstainā zemeszvaigzne

(*Geastrum fimbriatum*)

Zemeszvaigznes ir pūpēži, kas savu nosaukumu ieguvuši pēc to neparastās auglķermeņa formas, kas atgādina zvaigzni.

Kad Kur

Milzu apaļpūpēdis

(*Langermannia gigantea*)

Latvijas lielākais sēņu valsts pārstāvis. Ir zināmi gadījumi, kad pūpēža apkārtmērs ir pārsniedzis 1,5 m. Kamēr tas ir jauns un viscaur balts, to var cept un ēst. Garšo lieliski!

Kad Kur

Ežu pūpēdis

(*Lycoperdon echinatum*)

Neparastās formas pūpēdis ar „adatiņām” atgādina saritinājušos ezi. Aug lapu koku mežos uz zemes.

Kad Kur

Hadriāna zemestauki

(*Phallus hadriani*)

Parastos zemestaukus izmanto tautas medicīnā kā pretvēža preparātu un līdzekli imunitātes stiprināšanai.

Kad Kur

Lapkoku svečtursēne

(*Clavicornia pyxidata*)

Aug lapu koku mežos uz trūdošiem kokiem. Sēnes auglķermeņa zari atgādina svečturus – katra zara galiņā ir diskveida paplašinājums, no kura malām atdalās nelieli „zobiņi”.

Kad Kur

Korallenes

(*Ramaria sp.*)

Nosaukumu ieguvušas no skaistajiem dažādu krāsu (dzeltēni, sarkani, pelēcīgi) auglķermeņiem, kas atgādina koraļļus.

Kad Kur

Vāleņu

(*Clavaria, Clavariadelphus u.c.*)

auglķermeņi atgādina dažādu formu vālītes, – gan mazas, gan izmēros iespaidīgas. Pie mums reti sastopamā **milzu dižvālene** (*Clavariadelphus pistillaris*) ir viena no lielākajām Latvijas vāleņu sugām.

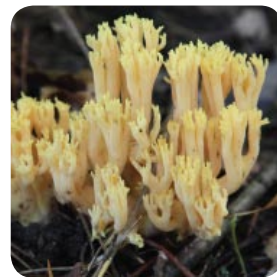
Kad Kur

Brūnā receklene

(*Tremella foliacea*)

Sēnes auglķermenis atgādina želejveida masu. Divas tai radniecīgas sugas austrumu zemēs kultivē un izmanto pārtikā.

Kad Kur

Brants jeb istā mājassēne

(*Serpula lacrymans*)

Sēne, kas bojā un ilgtermiņā „saēd” ēku koka daļas. Ja atrodat šādu pūkveida micēliju koka mājā, tā ir „nolemta”.

Kad Kur

Austeru sānause

(*Pleurotus ostreatus*)

Šo sēni kultivē, taču tā ir sastopama arī lapu koku un jauktos mežos uz kritālām.

Kad Kur

Pelēkā dūmaine

(*Bjerkandera adusta*)

Samērā bieži redzama piepe, viegli pazīstama pēc raksturīgās pelēkās apakšpusēs. Dažiem cilvēkiem var izraisīt alerģiju.

Kad Kur

Divgadīgā sausene

(*Coltricia perennis*)

Piepe, kas bieži aug uz smilšainiem meža ceļiem un takām. Tās auglķermenis ir salīdzinoši plāns un sauss, tāpēc arī tads nosaukums.

Kad Kur

Īstā posas piepe

(*Fomes fomentarius*)

Šo piepi cilvēks vēstures pirmsākumos izmantoja kā posu dzirksteles uzturēšanai. Posas piepes gabaliņus nesīs sev līdzī arī pirms 5000 gadiem dzīvojušais cilvēks (saukts *Oetzi*), kura sasalušais ķermenis pirms pārdesmit gadiem atrasts Alpu ledājos.

Kad Kur

Parastā apmalpiepe

(*Fomitopsis pinicola*)

Dažādu nokrāsu piepe ar raksturīgu gaišu apmali un skābenu smaržu. Visbiežāk sastopamā piepeju suga.

Kad Kur

Parastā plakanpiepe

(*Ganoderma applanatum*)

Sēnes apakšpusē var veidot zīmējumu, jo baltie stobriņi iekrāsojas tumšā krāsā, tos aizskarot ar asu priekšmetu.

Kad Kur

Smaržīgā sētaspiepe

(*Gleophyllum odoratum*)

Samērā bieži sastopama piepe, kas aug uz celmiem, koku stumbriem un ēku koka daļām. Tai piemīt specifiska anīsa smarža.

Kad Kur

Melnā spulgpiepe, čaga

(*Inonotus obliquus*)

Piepe aug uz bērziem. Melnajā veidojumā ir bērza koksne un piepes micēlijs. Tautas medicīnā izmanto imunitātes stiprināšanai un kā pretvēža līdzekli.

Kad Kur

Alkšņu spulgpiepe

(*Inonotus radiatus*)

Bieži sastopama piepju suga, kuras apakšpuse dažādos gaismas leņķos maina spīdumu.

Kad Kur

Sērapiepe

(*Laetiporus sulphureus*)

Viena no Latvijas biežāk sastopamajām piepju sugām. Aug uz resniem lapu kokiem. Jaunu sēni var samalt gaļasmašīna un pagatavot garšīgu sēņu mērci.

Kad Kur

Zvīņainā kātiņpiepe

(*Polyporus squamosus*)

Bieži sastopama piepju suga, kas aug uz lapu kokiem un to atliekām. Angliski tiek saukta par driādu segliem. Jauna piepe arī ēdama un tai ir patikama miltu smarža.

Kad Kur

Ozolu cietpiepe

(*Phellinus robustus*)

Latvijā ir sastopamas 15 cietpiepju sugas. Tās ir pārsvarā cietas un koksnainas, kā jau liecina to nosaukums. Cietpiepes parasti raksturīgas konkrētām koku sugām – priežu cietpiepe, apšu cietpiepe, ozolu cietpiepe u.c.

Kad Kur

Priežu cietpiepe

(*Phellinus pini*)

Piepju suga, kas aug uz parastās priedes. Parasti aug uz resniem priežu stumbriem. Īpaši bieži redzama piejūras priežu mežos.

Kad Kur

Brūnā bērzipiepe

(*Piptoporus betulinus*)

Uz bērziem bieži sastopama piepju suga. Garšo grauzējiem un stirnām. Var ēst arī cilvēki, taču tā nav garšīga.

Kad Kur

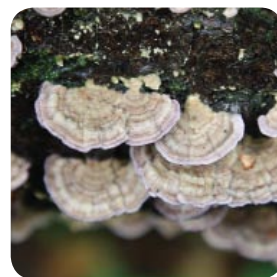

Egļu violetpiepe

(*Trichaptum abietinum*)

Aug uz kritušiem un augošiem egļu stumbriem. Jaunām cepurītēm mala un apakšpuse ir viegli violetā krāsā.

Kad Kur

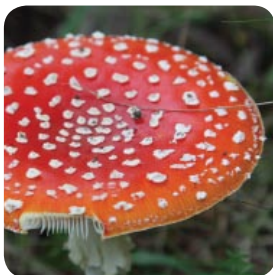

Rudens taurene (*Craterellus cornucopioides*)

Interesantas formas sēne, kuras tumšais auglķermenis atgādina tauri.

Kad Kur

Sarkanā mušmire (*Amanita muscaria*)

Viena no Latvijas skaistākajām indīgajām sēņu sugām! Saindēšanās pazīmes parādās dažu desmitu minūšu līdz 2 stundu laikā.

Kad Kur

Baltā mušmire (*Amanita virosa*)

Uzskata par otu indīgāko Latvijas sēņu sugu. ½ saindēšanās gadījumu beidzas letāli. Par indīgāko uzskata zaļo mušmīri.

Kad Kur

Pelēkā tintene (*Coprinus atramentarius*)

Sēne nav indīga, taču kopā ar alkoholu var izraisīt smagu saindēšanos un pat letālu iznākumu!

Kad Kur

Mainīgā pacelmenē (*Kuehneromyces mutabilis*)

Ēdama sēne (g.k. cepurītes), kas uz koku celmiem var veidot lielas sēņu grupas ar > 100 atsevišķām sēnēm. Daudzviet pasaulē šo sugu mēdz arī kultivēt.

Kad Kur

Lielā dižsardzene (*Macrolepiota procera*)

Liela izmēra sēne, kuru ēd svaigu, liekot uz sviestmaizes. Tās mikstumam piemīt riekstu smarža.

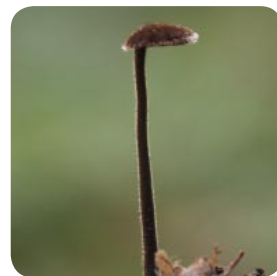
Kad Kur

Parastā ausenīte (*Auriscalpium vulgare*)

Šo savdabīgo sēni, kas aug uz čiekuriem, sauc arī par vecāsmātes ausi, jo tās cepurītei kātiņš ir piestiprināts pie sāna. Cepurītes apakšpusē ir smalkas adatiņas.

Kad Kur

Ziemeļu klimakodone (*Climacodon septentrionalis*)

Daudzos kontinentos un Latvijā bieži sastopama liela izmēra sēne, kas parasti aug uz kļavu stumbriem. Tās apakšpusē ir redzamas adatiņas.

Kad Kur

Parastā adatreceklene

(*Pseudohydnum gelatinosum*)

Sēne ir puscaurspīdīga un pēc savas konsistences atgādina sastingušu želatīnu. Aug g.k. uz mirušas koksnes. Ēdama, bet bezgaršīga.

Kad Kur

Raganu apli

Dažādu sugu cepurišu sēnes var veidot aplus vai pusaplus, kas tautas valodā ieguvuši šādu nosaukumu. Apli rodas no tā, ka sēņu micēlijs – sēņotne aug aplveidā. Ar laiku sēņotnes centrālā daļa atmirst, bet perifērijā no tās ar katru nākamo gadu attīstās jaunas sēnes.

Kad Kur

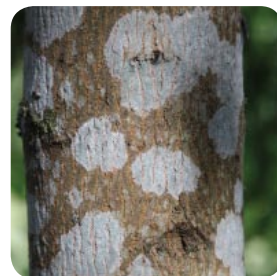
Ķērpji

Ķērpji ir ļoti savdabīgi organismi, jo ir dažādu sēņu sugu un aļģu kopdzīves (simbiozes) galarezultāts. Ķērpji spēj izturēt krāsas laika apstākļu mijas, tādēļ sastopami visās klimatiskajās joslās un kontinentos. Taču daži no tiem ir ļoti jutīgi pret gaisa piesārņojumu, tādēļ tos nereti izmanto kā tīra gaisa indikatorus. Ķērpjiem ir liela nozīme dažādās ekosistēmās, piemēram, - tundras zonā tie ir viens no galvenajiem ziemeļbriežu iztikas avotiem. Arī cilvēks nav smādjējis ķērpjus un ir ne mazums ēdienu un dzērienu, kuru sastāvā tie ietilpst. Atrodams ziņas, ka Aļaskas saimnieces no tikko nomedīta ziemeļbrieža kuņģa esot ņēmušas vēl nesagremotos ķērpjus, pievienojušas tiem ikrus un kūlušas ēdienu, kura nosaukums bija „vēdera saldējums”. Daudzas no Latvijā sastopamajām sugām ir izplatītas arī citos kontinentos, tādēļ par tām nereti ir atrodams saistošas ziņas.

Krevu ķērpji

Samērā plaša ķērpju grupa, kas aug uz dzīvas un nedzīvas koksnes, akmeņiem u.c. Bieži redzami arī uz baltalkšņu stumbriem. Nespeciālistam sugu noteikšana ir ļoti sarežģīta.

Kad Kur

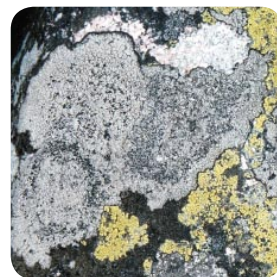

Pelēkā aspicilija

(*Aspicilia cinerea*)

Aug uz akmeņiem. Tās lapoņa malai ir raksturīga melna svītra. Saglabājusies leģenda, ka ēdot radniecīgas aspicilijas sugas ķērpju lapoņus (atgādināja mannu), Aleksandra Lielā armija karagājiena 330. – 327. Pr. Kristus laikā paglābusies no bada.

Kad Kur

Briorijas

(*Bryoria*)

Ziemeļamerikā no briorijām (garākas, biezākas) un mizu sloksnēm trūcīgi cilvēki kādreiz taisījuši apģērbu. Senās tautas tās izmantojušas dažādos mistiskos rituālos. Kalifornijā kādreiz briorijas žāvēja un pievienoja zivju zupām kā piedevu.

Kad Kur

Islandes cetrārija

(*Cetraria islandica*)

No kērpja ražo pretklepus tabletes, vāra pretsaukustēšanās tēju (arī pret klepu, garo klepu, astmu, plaušu tuberkulozi u.c.) un pievieno zobu pastai kā dezinfekcijas līdzekli. Kā sastāvdaļa, cetrārijas ietilpst dažādu tautu ēdienu receptēs.

Kad Kur

Cetraria sepincola

Interesantas formas kērpis, kas aug uz bērzu zariem.

Kad Kur

Mikstā kladīna

(*Cladonia mitis*)

Kopā ar citām kladīnu sugām – nozīmīga ziemeļbriežu barība. Ja kladīnu ēdienkartē ir par maz, dzīvniekiem sākas gremošanas traucējumi. 2. pasaules kara laikā Padomju Savienībā dažviet no briežu kērpjiem ieguva spirtu.

Kad Kur

Zvaigžņveida kladīna

(*Cladonia stellaris*)

Kopā ar citām kladīnu sugām priežu mežos veido plašus paklājus. Kladīnas tautā sauc arī par „briežu kērpjiem”.

Kad Kur

Īlenveida kladonija

(*Cladonia coniocraea*)

Bieži sastopams kērpis uz koku stumbru pamatdaļas. Nosaukumu ieguvis no īlenveidīgās formas.

Kad Kur

Bārkstainā kladonija

(*Cladonia fimbriata*)

Aļaskā kādreiz kladonijas mieksķēja karstā ūdenī un pēc tam ēda ar iekriem, meža ogām un arī tāpat - bez piedevām.

Kad Kur

Plūmju evernija

(*Evernia prunastri*)

Tautā pazīstama arī kā „ozolu sūna”. Ēģiptē evernijas pievienoja mīklai kā maizes aromatizētāju. Tās satur vielas, kas paldzina smaržu noturību. Everniju komponentes ietilpst arī slaveno smaržu *Chanel nr. 5* sastāvā.

Kad Kur

Rakstu ķērpis (*Graphis scripta*)

Atgādina senus rakstus (*graphis* no latīņu valodas – „rakstīšana”), no kā arī radies tā nosaukums.

Kad Kur

Pūslišu hipogimnija (*Hypogymnia physodes*)

Indijā šo ķērpi savulaik lika klāt dažādām zupām, lai ēdienam būtu patikams aromāts.

Kad Kur

Rievainā parmēlija (*Parmelia sulcata*)

Nosaukums radies no tā, ka ķērpja rievainais laponis atgādina vafeles virsmu.

Kad Kur

Kārpainā peltigera (*Peltigera aphthosa*)

Uz zemsedzes bieži sastopama suga. Sausā laikā laponis ir pelēks, bet mitrumā tas ātri kļūst zaļš.

Kad Kur

Rūsganā peltigera (*Peltigera rufescens*)

Uz zemsedzes bieži sastopama ķērpju suga, kas veido savdabīgus „paklājiņus”.

Kad Kur

Rūgtā pertuzārija (*Pertusaria amara*)

Pieliekot mēli šim ķērpim, jūtama ļoti rūgtā garša, kas saglabājas kādu laiku. Droši vien – rūgtākais Latvijas ķērpis.

Kad Kur

Zilganžālā platismatija (*Platismatia glauca*)

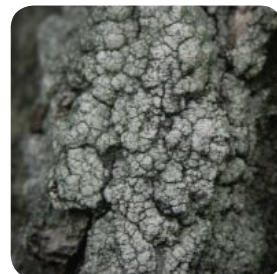
Latīņu valodā *platismatia* nozīmē „šķīvim līdzīgs”.

Kad Kur

Klijainā pseidevernija (*Pseudovernia furfuraceae*)

Viena no biežāk sastopamajām ķērpju sugām, taču tikai vietās, kur ir tīrs gaiss.

Kad Kur

Miltainā ramalīna (*Ramalina farinacea*)

Latvijā biežāk sastopamā ramalīnu suga, kas var augt arī vietās, kur ir mēreni piesārņots gaiss.

Kad Kur

Vienādgaloņņu ramalīna (*Ramalina fastigiata*)

Aug tikai vietās, kur par gaisa tīrību nav šaubu.

Kad Kur

Ošu ramalīna (*Ramalina fraxinea*)

Bieži sastopama uz lapu kokiem un veciem koka šķūņiem. Ramalīnas nereti kalpojušas kā iedvesmas avots juvelieriem to neparasto un daudzveidīgo formu dēļ. Ja redzama ošu ramalīna, gaiss ir tīrs un nepiesārņots.

Kad Kur

Īsmatainā usneja (*Usnea hirta*)

Biežāk sastopamā usneju suga. Ja uz kokiem ir redzamas daudzas usnejas, tas nozīmē, ka apkārtnē ir tīrs gaiss.

Kad Kur

Nokarpavedienu usneja (*Usnea filipendula*)

Amerikas indiāņi uzskatīja, ka ar usneju novārijumu var stimulēt matu augšanu, jo tās atgādina garus matus.

Kad Kur

Dzeltenais sienaskērpis (*Xanthoria parietina*)

Viena no visbiežāk sastopamām un vieglāk atpazīstamajām ķērpju sugām. Kādreiz ar to krāsoja dziju (var iegūt pelēcīgi brūnganu krāsu).

Kad Kur

Mežs, kura zemsedzi klāj biezi "briču ķērpju" paklāji.

Alģes

Latvijā ir konstatētas ap 2680 dažādas alģu sugas. Alģes ir zemākie augi, kas sastopami ūdeņos un pat uz sauszemes – klinšu sienām, koku mizas, augsnē u.c. Daudzas alģu sugas saskatāmas tikai ar mikroskopa palīdzību, taču ne mazums ir arī tādu, kas redzamas ar neapbruņotu aci. Alģēm dabā ir liela nozīme – tās ražo skābekli un kalpo kā nozīmīgs cilvēku pārtikas avots. Tālāk minētas ļoti bieži vai piemērotās vietās – bieži sastopamas alģes vai to grupas, kuras dabā pamanīs un varēs atšķirt ikviens interesents.

Zaļalģes (Chlorophyta)

Ap akmeņiem un citiem priekšmetiem jūrā bieži redzamas dažādu sugu **zaļalģes** (Chlorophyta), kurām raksturīgi zaļi pavedieni. Ja ūdeni ieplūst piesārņojums, zaļalģes savairojas un ātri nomāc citas alģes un ūdensaugus.

Kad Kur

Mieturītes (Chara sp.)

Parasti aug zemes un karjeros ar dzidru ūdeni, veidojot biezu segu pie grunts. Ārēji atgādina kosas. Aptaustot tās ir raupjas, jo miza satur kalcija sāļus. Mieturītes savdabīgi smaržo. To audzēs dzīvo daudzi bezmugurkaulnieki un zivis.

Kad Kur

Pūšļu fuks (Fucus vesiculosus)

Viena no Baltijas jūrā visbiežāk sastopamajām brūnalģēm, kas nereti redzama izmesta jūras krastā. Tās pūšlīšos veidojas gāze, kas alģi notur virs jūras dibena. No pūšļu fuka senāk iegūts jods vairogdziedzera slimību ārstēšanai.

Kad Kur

Sārtaļģe furcelārija (Furcellaria fastigiata)

Visbiežāk sastopamā sārtaļģu suga Baltijas jūrā. Audzes ir nozīmīga reņģu nārsta vieta. Kopš seniem laikiem no jūras izskalatās sārtaļģes izmanto piejūras lauku mēslošanai, no kā tās ieguvušas nosaukumu „jūras mēsli” jeb muda.

Kad Kur

Sārtaļģe hildenbrandija (Hildenbrandia rivularis)

Tīru un nepiesārņotu ūdeņu indikators. Sastopama straujās upēs, ēnainās vietās uz akmeņiem un gliemežvākiem, kur veido karminsarkanas „garoziņas”.

Kad Kur

Sārtaļģe trentepolija (Trentepohlia umbrina)

Sastopama uz sauszemes un aug uz dažādu koku sugu stumbriem, klintīm, piešķirot tiem sarkanbrūnu nokrāsu. Ietilpst daudzu krevu ķērpju, piemēram, rakstu ķērpja (*Graphis scripta*), laponī (sk. sadaļu „Ķērpji”).

Kad Kur

Zilaļģu

kolonijas Ķeguma hidroelektrostacijas ūdenskrātuves ūdenī.

Kad Kur

Zilalģes jeb ciānbaktērijas

(*Cyanophyta*)

Pēc ūdens zaļās krāsas un sliktās caur-redzamības var spriest, ka zied ūdens. To parasti izraisa dažādu sugu **zilalģes** jeb **ciānbaktērijas**, kuru dzīvības procesu rezultātā izdalās toksīni, kas var izraisīt saindēšanos cilvēkiem un dzīvniekiem.

Kad Kur

Sūnas

Sūnas ir primitīvākie augstāko augu pārstāvji. Tām parasti ir stumbrs un lapas, bet saknes aizstāj rizoīdi – šūnu pavedieni, ar kuriem tās piestiprinās pie augtenes. Mitrumu sūnas spēj uzņemt ar visu virsmu, tādēļ spēj dzīvot diezgan ekstremālos apstākļos. Liela saimnieciska nozīme ir sfagniēm, kuri veido kūdru. Kūdra veidojas ar ātrumu ~ 1 mm gadā un Latvijas sūnu purvi, kas sasniedz 8 m kūdras slāni, ir sava veida „laika grāmatas”, pēc kuru slāņiem var spriest par to, – kāda ir bijusi Latvijas augu valsts un citi apstākļi no ledāja atkāpšanās brīža līdz pat mūsdienām.

Sudraba samtīte

(*Brium argentatum*)

Uz jumtiem u.c. cilvēka veidotām virsmām bieži sastopama sūna. Tai ir sudrabaini mirguļojoša nokrāsa, tādēļ radies šāds nosaukums.

Kad Kur

Parastā kociņsūna

(*Climacium dendroides*)

Ir bieži sastopama slapjos mežos, purvos un pļavās. Savu nosaukumu tā ieguvusi, pateicoties formai, kas atgādina miniatūru kociņu ar stumbru un kuplu lapotni.

Kad Kur

Parastā griezene

(*Funaria hygrometrica*)

Aug uz atsegtas augsnes, īpaši karbonātiem bagātās vietās. Ļoti bieži redzama vecu ugunsgrūdu vietās. Sporu vēcelītes (tā ir bumbierveida) kātiņš reaģē uz mitrumu, samērā strauji griežoties, kas palīdz sporām labāk izplatīties.

Kad Kur

Spīdīgā stāvaine

(*Hylocomium splendens*)

Viena no biežāk sastopamajām sūnu sugām skujkoku mežos. Katrs jaunā gada dzinums tai izaug no iepriekšējā gada dzinuma vidus, tādēļ, rūpīgi izpētot sūnu, ir iespējams noteikt tās vecumu.

Kad Kur

Ciprešu hipns

(*Hypnum cupressiforme*)

Aug mežos un atklātās vietās uz koku mizas, trupošas koksnes, laukakmeņiem. Senos laikos ar to pildīja spilvenus un matračus — tas it kā veicinājis miegu. Tādēļ zinātniskajā nosaukumā ir Grieķu miega dieva *Hypnos* vārds.

Kad Kur

Zilganā baltsamtīte

(*Leucobryum glaucum*)

Aug mežos, veidojot blīvus ciņus. Ja tos “netraucē”, ciņi var sasniegt lielus izmērus. Tāpat kā dažas citas sūnu sugas, šo var izmantot ēnainu dārzu veidošanā kā dekoratīvu augu.

Kad Kur

Parastā vāverastīte

(*Leucodon sciuroides*)

Sūna ir ieraugāma uz lapu koku stumbriem, īpaši to pamatnēs. Gaisa piesārņojuma dēļ pilsētās redzama maz. Sausie dzinumi ar piekļautām lapām lokveidā saliecas uz augšu, atgādinot astītes, tādēļ augs ieguvis šādu nosaukumu.

Kad Kur

Parastā maršancija

(*Marchantia polymorpha*)

Kosmopolitiska suga. Tas nozīmē, ka tā sastopama visā pasaulē. Parasti aug mitrās vietās, bieži auglīgās augsnēs. Īpaši savairojas vietās, kur ir lietoti herbicīdi.

Foto: Līgita Liepiņa

Kad Kur

Šrēbera rūšaine

(*Pleurozium schreberi*)

Ļoti bieži sastopama dažādos mežos, sausās pļāvās, uz salmu jumtiem un kristāliskiem iežiem. Sūna ir gaiši zaļa un spīdīga, ar sarkanīgu stumbru.

Kad Kur

Dzegužliņi jeb lāčsūnas

(*Polytrichum sp.*)

Bieži sastopama sūna mežos, purvos, norās un tīrumos. Dzegužliņi līdzīgi sfagniem spēj uzkrāt mitrumu un pārpuvot augsni. Kādreiz šīs sūnas atrastas lāču migās, tādēļ tās sauc arī par lāčsūnām.

Kad Kur

Parastā straussūna

(*Ptilium crista-castrensis*)

Bieži sastopama priežu mežos. Tai ir gaiši zaļa krāsa un skaista forma, kas atgādina simetrisku putna spalvu.

Kad Kur

Lielā spuraine

(*Rhytidiadelphus triquetrus*)

Atrodama auglīgos mežos uz koku pamatnēm. Nosaukums angļu valodā tai ir *electrical cat tail*, kas varētu tikt tulkots kā „dusmīga kaķa aste”.

Kad Kur

Sfagni

(*Sphagnum sp.*)

Liela sūnu grupa, kas parasti aug mitrās vietās - jo īpaši augstajos purvos, kur tie ir galvenie kūdras veidotāji. Spēj uzkrāt lielu mitruma daudzumu. Senāk izmantoti autiņbikšišu vietā un pārsienot ievainojumus. Piemīt antiseptiskas īpašības.

Kad Kur

Ja izmanto dažādas palielināmās ierīces, pārsteidz sūnu formu daudzveidība.

Staipekņi

Staipekņi ir nelieli lakstaugi, kuriem ir parasti ložņājošs stublājs, sīkas lapas, bet sakņu vietā – piesaknes. Tiem ir raksturīga vairošanās nevis ar sēklām, bet gan ar sporām. Staipekņu dzelteno sporu pulveris tiek izmantots medicīnā brūču apkaisīšanai un acu slimību ārstēšanai. Metalurģijā ar to apkaisa lējuma formas. Viktorijas laikmetā sporu pulveri sauca par likopodiju un izmantoja teātrī gaismas efektu radīšanai, jo tas viegli aizdegās un izdalīja maz karstuma. Neskatoties uz to, ka staipekņus dabā varam atrast samērā bieži, visas Latvijā sastopamās sugas ir aizsargājamas.

Apdzira

(*Huperzia selago*)

Sporas veidojas nevis vālitēs, bet nelielos nierveida sporangijos pie stublāja, ar ko atšķiras no citām staipekņu sugām. Satur indīgus alkaloīdus un nelielos daudzumos lieto kā vemšanas līdzekli, kā arī alkoholisma ārstēšanai.

Kad Kur

Gada staipekņis

(*Lycopodium annotinum*)

Visbiežāk Latvijā sastopamais staipekņis. To dažkārt lielos daudzumos izplūc dekoratīvu vitņu izgatavošanai. Neiznīciniet šos augus un nepērciet no tiem izgatavotus priekšmetus, jo staipekņu atjaunošanās var ilgt gadu desmitiem.

Kad Kur

Vālišu staipekņis

(*Lycopodium clavatum*)

Bieži sastopama suga ar mežiem saistītos biotopos. Sporu pulveris viegli uzliesmo, tādēļ tas izmantots pirmo fotoaparātu zibspuldzēs.

Kad Kur

Kosas

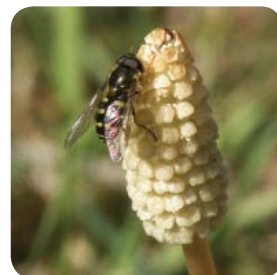
Kosas ir ļoti senas augu grupas pārstāves. Tās vairojas ar sakneņiem un ar sporām, nevis ar sēklām. Agrākos ģeoloģiskajos periodos kosu sugu daudzveidība bijusi nesalīdzināmi lielāka. Paleozoja mežos tās bijušas galvenās pameža veidotājas. Vairākas kosu sugas, īpaši purva kosa, ir indīgas. Ja novāktajā sienā ir daudz kosu, tad var saslimt lopi. Taču kosu ķīmiskais sastāvs mainās pa gadalaikiem. Kosas jau izsenis izmanto tautas medicīnā. Ar kosu stublājiem (satur silīcija dioksīdu) kādreiz tīrīti metāla trauki un pulēts koks.

Tīruma kosa

(*Equisetum arvense*)

Latvijā visbiežāk sastopamā kosa. Vālītes satur mikroelementu – silīciju, tādēļ to apēdot, var lieliski papildināt organismam nepieciešamo vielu krājumu. Uzlējumu var pievienot vannas ūdenim, lai uzlabotu asinsriti un organisma aizsargspējas.

Kad Kur

Meža kosa

(*Equisetum sylvaticum*)

Mežos un noēnotās vietās ļoti bieži sastopama suga. Viena no izskatīgākajām kosām, pateicoties daudzkārt zarotajiem zariem, kas atgādina mežģīnes.

Kad Kur

Upes kosa

(*Equisetum fluviatile*)

Ūdenī un mitrās vietās bieži sastopama kosa. Dzinumos daudz silīcija, tādēļ kopš seniem laikiem to izmantojuši kā pulēšanas un tīrīšanas līdzekli. Upes kosas sienu Zviedrijā izmantojuši kā mājlopu barību.

Kad Kur

Ziemzaļā kosa

(*Equisetum hyemale*)

Bieži sastopama suga, kas arī ziemas laikā pārsteidz ar savu zaļo stublāju un plašajām audzēm. Japānā vārietus un tad izkaltētus dzinumus izmanto tradicionālo koka izstrādājumu pulēšanai.

Kad Kur

Papardes

Ļoti sena augu grupa, kuras kokveida formas (kokveida papardes) bija plaši izplatītas Karbona periodā pirms 290 – 355 miljoniem gadu. No kokveida paparžu mežiem veidojās akmeņogļu iegulas, kuras mūsdienās ir nozīmīgs derīgais izrakteņis. Šodien pasaulē zināmas aptuveni 12 000 paparžu sugu.

Papardēm nav lielas saimnieciskās nozīmes. Dažas paparžu sugas tiek izmantotas pārtikā, sevišķi Japānā. Nelielu ūdeni dzīvojošu papardi izmanto kā bioloģisko mēslojumu dienvidaustrumu Āzijas risu laukos. Daudzas sugas ir populāri istabas vai dekoratīvi dārza augi. Ir veikti sekmīgi eksperimenti ar papardēm, kas spēj attīrīt augsnī, uzņemot no tās smagos metālus.

Devīnpadsmitā gadsimta otrajā pusē Eiropā bija pazīstama „pteridomānija” – paparžu mānija. Tās vāca, kolekcionēja, pētīja, plaši izmantoja mākslā. Tajā laikā ar paparžu motīviem izgreznots bija viss, sākot no „kristību atribūtiem līdz pat kapakmeņiem”. Papardēm ir sava loma arī daudzu tautu, t.sk. latviešu, folklorā. Tīcējumi vēsta, ka gada isākajā naktī atrasts papardes zieds nes laimi un bagātību visu turpmāko mūžu.

Parastā strauspaparde

(*Matteuccia struthiopteris*)

Upju ielejās un gravās bieži sastopama un ļoti skaista suga. Lapas atgādina strausa spalvas, tādēļ papardei dots šis nosaukums. Bieži kultivē dārzos. Dažās zemēs paparžu jaunus dzinumus īpaši pagatavo, uzskatot tos par delikatesi.

Kad Kur

Trauslā pūslīšpaparde

(*Cystopteris fragilis*)

Latvijā uz smilšakmens un dolomīta iežiem, kā arī upju ielejās samērā bieži sastopama suga. Plaši izplatīta citur pasaulē.

Kad Kur

Parastā (gludā) purvpaparde

(*Thelypteris palustris*)

Purvos un ūdenstilpju krastos bieži sastopama suga. Aug gan Eirāzijā, gan Ziemeļamerikā.

Kad Kur

Parastā ērgļpaparde

(*Pteridium aquilinum*)

Latvijā visbiežāk sastopamā paparžu suga. Tās zinātniskajā nosaukumā minēts ērglis. Lapas plātne atgādinot ērgļa spārnus. Japānā dzinumus lieto pārtikā, taču atrodams ziņas, ka šo delikatesu mīļotājiem ir augstāks risks saslimt ar kuņģa vēzi.

Kad Kur

Parastā saldsaknīte

(*Polypodium vulgare*)

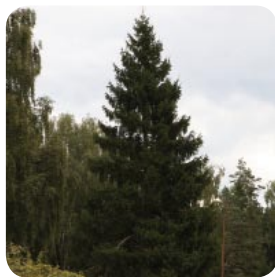
Skujkoku mežos, uz akmeņiem un smilšakmens atsegumiem samērā bieži sastopama suga. Saldi rūgtais sakneņš izmantots par saldīnātāju. Tautas medicīnā lietots kā līdzeklis pret klepu, bronhītu, astmu un citām elpceļu kaitēm.

Kad Kur

Sēkļaugi

Sēkļaugi ir no evolūcijas laika skalas viedokļa raugoties – jaunākā un sugām bagātākā augu grupa. Likumsakarīgi – šiem augiem ir bijusi lielākā nozīme cilvēka ikdienas dzīvē visos tā attīstības vēsturiskajos periodos. Lielākā daļa augu, ko lietojam ikdienas pārtikā, saimniecībā, ārstniecībā un arī citiem mērķiem, ir sēkļaugi.

Parastā egle (*Picea abies*)

Kopš seniem laikiem dažādos veidos izmantots koks. Jaunās zaļās skujiņas pavasarī ir skābenas un satur daudz C vitamīna.

Kad Kur

Parastā priede (*Pinus sylvestris*)

Visbiežāk sastopamais Latvijas skujkoks. Priedes izdala īpašas vielas – fitoncīdus, kas iznīcina mikrobus, tādēļ priežu meža gaiss tiek uzskatīts par ārstniecisku. Ne velti, daudzi populāri Eiropas kūrorti atrodas skujkoku mežu tuvumā.

Kad Kur

Zviedrijas kadiķis (*Juniperus communis*)

Kadiķa cietā koksne ilgi saglabā īpatnējo aromātu, tādēļ to bieži izmanto māsaimniecības piederumu gatavošanai. „Ogas” izmanto kā piedevu gaļai un alkoholiskiem dzērieniem. Vārds „džins” ir cēlies no kadiķa ogas nosaukuma franču valodā.

Kad Kur

Rietumu tūja

(*Thuja occidentalis*)

Audzē apstādījumos. Auga izcelsme ir Ziemeļamerikas ziemeļaustrumi. Tūju uzskata par pirmo „ne - Eiropas” kokaugu, kuru šajā teritorijā sāka kultivēt.

Kad Kur

Baltā apse

(*Populus alba*)

Apstādījumos bieži redzams koks, kura lapu virspuse un apakšpuse krasi atšķiras pēc krāsas. Uz koka stumbra nereti redzamas īpatnējas rombveida „zīmes”.

Kad Kur

Parastā apse

(*Populus tremula*)

Par apsi saka, ka tā „dreb”, jo lapu kātiņi ir tievi un plakani, tādēļ pie mazākās vēja pūsmas sāk kustēties. Folklorā apsi sauc par raganu koku.

Kad Kur

Baltais vītols

(*Salix alba*)

Nosaukums cēlies no tā, ka lapu apakšpuse ir izteikti gaiša. Izmantots tautas medicīnā saaukstēšanās gadījumos, bet vēlāk no tā pirmo reizi izdalīta salicilskābe – mūsdienu aspirīna priekštecis.

Kad Kur

Pelēkais kārkls

(*Salix cinerea*)

Viena no salīdzinoši viegli atšķiramajām kārkļu sugām, kurai ir pelēkas lapas un apmatoti zari. Krūms. Eiropā un Rietumāzijā bieži sastopama suga. Dažādas kultivētas šķirnes izmanto kā dekoratīvo augu.

Kad Kur

Trauslais vītols

(*Salix fragilis*)

Samērā viegli atšķirams no citiem vītoliem pēc ieapaļas vainaga formas un viegli (ar knikšķi) lūstošajiem zariem.

Kad Kur

Melnalksnis

(*Alnus glutinosa*)

Mitru vietu koks, kur nereti veido lielus ciņus. Koksni izmanto gaļas un zivju kūpināšanā. Uz koka saknēm īpatnēji izaugumi, kas satur slāpekli fiksējošas gumiņbaktērijas. Tās palīdz uzlabot augšnes auglību. Sk. arī Dainu melnalksni.

Kad Kur

Baltalksnis

(*Alnus incana*)

Viens no pirmajiem kokiem, ar kuru strauji aizaug pamestas lauksaimniecības zemes un neplautas pļavas.

Kad Kur

Āra bērzs

(*Betula pendula*)

Bērzi ir tradicionāla Latvijas ainavas sastāvdaļa. Kopš seniem laikiem izmantota gan koksne, gan tāss, gan zari (pirtsslotu siešanai), gan arī pavasara gardums — bērzu sulas.

Kad Kur

Parastā lazda

(*Corylus avellana*)

Latvijas mežos bieži sastopams krūms, kam rudenī nogatavojas vērtīgie rieksti, kas garšo ne tikai cilvēkiem, bet arī daudziem meža dzīvniekiem. Citās zemēs lazdas kultivē.

Kad Kur

Parastais dižskābardis

(*Fagus sylvatica*)

Ļoti plaši izplatīts koks Vidus- un Dienvideiropā, bet Latvijā aug vienīgi apstādījumos. Netālu no Talsiem (pie Šķēdes) ir vairākas cilvēka stādītas dižskābaržu audzes.

Kad Kur

Parastais ozols

(*Quercus robur*)

Viens no visvairāk pieminētajiem kokiem latviešu folklorā, vīrišķā pirmsākuma simbols. Šobrīd dažviet atdzimst ozolziļu kafijas pagatavošanas tradīcija.

Kad Kur

Parastā goba

(*Ulmus glabra*)

Aug gravās un upju ielejās. Daudzas gobas aizgāja bojā Holandes gobu slimības dēļ, kuru pārnēsā nelielas vaboles.

Kad Kur

Parastā vikсна

(*Ulmus laevis*)

Viksna ir līdzīga gobai, taču šī suga atšķirama pēc lapu virsmas (gluda, nevis raupja kā gobai), kā arī ziedu un sēkļu kātu (garāks kā viksnai) garuma.

Kad Kur

Sējas kaņepe

(*Cannabis sativa*)

Senāk pazīstams kā bieži audzēts un izmantots šķiedraugs. Kā īpašs gardums savulaik ticis pasniegts kaņepju sviests, kas gatavots no saberztām kaņepju sēkļiņām.

Kad Kur

Parastais apinis

(*Humulus lupulus*)

Apinis aug upju krastos un krūmājos. Ārstniecības un pārtikas augs. Apiņu galviņas izmanto alus gatavošanas procesā.

Kad Kur

Lielā nātre

(*Urtica dioica*)

Auga dzeļmatiņi sagādā nepatīkamus brīžus visiem, kas tuvojas un aizskar to. Taču nātri var izmantot arī skaistumkopšanā (piemēram, matu stiprināšanai), ārstniecībā, bet agri pavasarī – kā bagātīgu vitamīnu avotu.

Kad Kur

Sikā nātre

(*Urtica urens*)

Tāpat kā tās augumā lielākā radniece, sikā nātre ir klāta ar dzeļmatiņiem. Bieži sastopama nezāle.

Kad Kur

Sējas griķis

(*Fagopyrum esculentum*)

Griķis Latvijā tiek kultivēts kopš mūsu ēras pirmajiem gadsimtiem. Tā izcelsmes rajons ir Centrālāzija.

Kad Kur

Ūdenspipars

(*Polygonum hydropiper*)

Aug mitrās vietās. Tam piemīt asa piparota garša. Izmanto medicīnā, bet smalki sakapātus lakstus kādreiz lietoja pret utīm.

Kad Kur

Pļavas skābene

(*Rumex acetosa*)

Skābene ir ne tikai populārs ēdams augs, bet arī tautas medicīnā izmantots pret mazasinību, skorbūtu. Arī labs žultsdzīnējs un ēstgribas rosinātājs. Taču pārlietu liela aizraušanās ar to var novest pie cita veida veselības traucējumiem.

Kad Kur

Pļavas spulnaglone

(*Coronaria flos - cuculi*)

Zinātniskais nosaukums tulkojams kā „spoža dzeguzes puķe”. Arī latviešu valodā tai ir daudz tautas nosaukumu, kas saistīti ar dzeguzi, kā arī kromene, zidene, meļu puķe.

Kad Kur

Dzirkestelīte

(*Dianthus deltoides*)

Šis nelielais neļķu dzimtas augs ar smalkajiem ziediem sastopams sausās pļāvās. Viena no skaistākajām pļavu puķēm.

Kad Kur

Kailā trūkumzālīte

(*Herniaria glabra*)

Viduslaikos bijis ļoti populārs ārstniecības augs, kas lietots pret čūsku kodumiem un trūci (no tā cēlies auga nosaukums). Dažviet lietots ziepju vietā roku un vilnas drānu mazgāšanai.

Kad Kur

Biezlapainā sālsvirza

(*Honckenya peploides*)

Viens no nedaudzajiem augiem, kas spēj sekmīgi augt kāpu smiltīs un sālā augsnē. Aļaskas inuīti sālsvirzu kopā ar roņu taukiem un kukuru lietojuši pārtikā kā A un C vitamīnu avotu.

Kad Kur

Baltā spulgotne

(*Melandrium album*)

Pļavu augs, kam ziedi atveras tikai pēcpusdienā, kad tie kļūst pieejami vakarā lidojošiem kukaiņiem – apputeksnētājiem.

Kad Kur

Ārstniecības ziepjusakne

(*Saponaria officinalis*)

Saberztaš lapas un saknes jau kopš Renesanses laikmeta lietotas ziepju vietā. Tās var izmantot arī kā maīgu šampūnu.

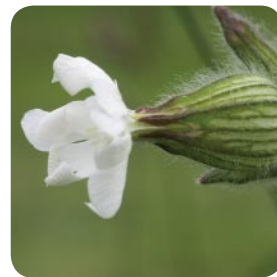
Kad Kur

Parastā plaukšķene

(*Silene vulgaris*)

Dažās Vidusjūras valstīs lapas un jaunie dzinumi tiek izmantoti pārtikā gan svaigā veidā (salātos), gan vārīti, cepti vai sautēti. Kādā Spānijas reģionā plaukšķeņu lapu sautējumu sauc par „atraitņu gaspačo”, jo lapas tajā aizvieto iztrūkstošo gaļu ...

Kad Kur

Birztales virza (*Stellaria nemorum*)

Viens no virzas nosaukumiem angļu valodā tulkojams kā „cāļu zāle”, norādot uz to, ka virzas ir svarīgs barības avots žubītēm un citiem zvirbulveidīgajiem putniem, kas ēd šo augu sēklas.

Kad Kur

Lipīgā sveķene (*Viscaria vulgaris*)

Augu var viegli atšķirt no citiem tam līdzīgiem, jo sveķenei kāta augšdaļa ir izteikti lipīga. Vācijā sveķenes ekstrakts tiek izmantots kā augu augšanas stimulētājs.

Kad Kur

Baltā balanda (*Chenopodium album*)

Plaši izplatīts augs barības vielām bagātās augsnes. Viena no parastākajām tīrumu un dārzu nezālēm. Sastopama visā pasaulē, izņemot Arktiku un Antarktīdu. Ziemeļindijā to kultivē kā pārtikas augu.

Kad Kur

Kālija sālszāle (*Salsola kali*)

Sālszāle ir sausu smilšainu vietu augs, kas Latvijā sastopama galvenokārt jūras piekrastē. Sālszāle un dažas citas tai radniecīgas sugas līdz pat 19. gadsimtam bija galvenais sodas ieguves avots.

Kad Kur

Zilā kurpīte (*Aconitum napellus*)

Augs, kas Latvijā „izbēdzis” no dārzēm un sastopams to vietu tuvumā, kur kādreiz audzēts. Satur ļoti indīgas vielas, kas senos laikos izmantotas ieroču ieziešanai. Romas impērijā to izmantoja ienaidnieku indēšanai un tā audzēšanu aizliedza.

Kad Kur

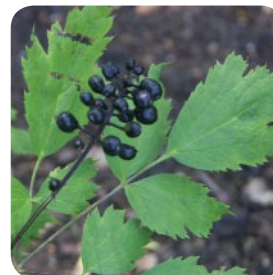

Vārpainā krauklene (*Actaea spicata*)

Augs ir ļoti indīgs, jo tā indes iedarbojas uz sirds muskuli. Tomēr ogas ir nekaitīgas putniem, kas ir galvenie krauklenes sēklu izplatītāji.

Kad Kur

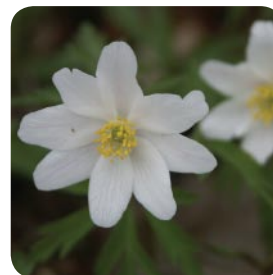

Baltais vizbulis (*Anemone nemorosa*)

Viens no pirmajiem masveidā ziedošajiem pavasara meža augiem. Satur stipras iedarbības vielas, kas var būt indīgas, taču nelielos daudzumos izmantots kā ārstniecības augs.

Kad Kur

Dzeltenais vizbulis (*Anemone ranunculoides*)

Tuvs baltā vizbuļa radnieks, taču sastopams nedaudz retāk.

Kad Kur

Parastā ozolīte

(*Aquilegia vulgaris*)

Dārzebglis. Savvaļā sastopamie augi ir ar dažādu krāsu ziediem – no tumši viole-
tiem līdz gandrīz baltiem. Ārstniecības
augš (urindzenoša, žultsdzenoša, caureju
radoša iedarbība). Saberzta sēklas lieto
kā pretutu līdzekli.

Kad Kur

Parastā ūdensgundega

(*Batrachium aquatile*)

Aug stāvošā vai lēni tekošā ūdenī. Augam
ir divu veidu lapas – veselas peldošas un
smalki plūksnainas, kas iegrimušas zem
ūdens.

Kad Kur

Purva purene

(*Caltha palustris*)

Pavasārī mitrās vietā bieži sastopama
augu suga. Izmanto homeopātijā.

Kad Kur

Tīruma zilausis

(*Consolida regalis*)

Nosaukums angļu valodā tulkojams kā
“cīruļa pieši” (*Larkspur*) vai “karaliskie
bruņinieku pieši” (*Royal knight's spur*),
norādot uz neparasto zieda formu. Sasto-
pams tīrumos kā nezāle.

Kad Kur

Pavasara mazpurenīte

(*Ficaria verna*)

Atgādina purva pureni, taču auga ziedi
ir mazāki, bet zemē slēpjas garenas un
sulīgas gumveidīgas saknītes.

Kad Kur

Zilā vizbulīte

(*Hepatica nobilis*)

Zinātniskais nosaukums *hepatica* dots
pateicoties auga lapām, kas pēc formas
atgādina aknas (trisdaļīgas). Lapas ir
mūžzaļas un tās var atrast arī ziemā zem
sniega.

Kad Kur

Ložņu Gundega

(*Ranunculus repens*)

Tāpat kā vairums gundegu, arī šī ir indīga.
Tās sula var izraisīt ādas iekaisumus.

Kad Kur

Ļaunā gundega

(*Ranunculus sceleratus*)

Daudzas gundegas aug mitrās vietās,
iespējams, tādēļ tām dots zinātniskais
nosaukums *ranunculus*, kas tulkojumā
nozīmē “maza vardīte”.

Kad Kur

Kodīgā gundega

(*Ranunculus acris*)

Visbiežāk izplatītākā un sastopamā gundegu suga.

Kad Kur

Dzeltenais saulkrēslis

(*Thalictrum flavum*)

Saulkrēslīņu ziediem nav vainaglapu, tādēļ uzmanību pievērš kuplais putekšņlapu pušķis. Saknes ievāc un izmanto tautas medicīnā.

Kad Kur

Parastā bārbele

(*Berberis vulgaris*)

Skābās ogas satur daudz C vitamīna, tādēļ dažās valstīs no tām gatavo ievārījumu. Bārbele ir mikroskopiskas sēnes - graudzāļu stiebru rūsas starpsaimnieks, tādēļ daudzviet tās kultivēšana ir aizliegta.

Kad Kur

Dzeltenā lēpe

(*Nuphar lutea*)

Lēpei ir resni sakneņi, kas dažkārt tiek izskaloti ūdenstilpju krastos.

Kad Kur

Ūdensrozes

(*Nymphaea sp.*)

Ezeros un lēni tekošos ūdeņos sastopamas divas ļoti līdzīgas ūdensrozes – **baltā** un **sniegbaltā**. Senāk tās uzskatīja par šķistības un nevainības simbolu. Sāberztu sakneņu pulveri izmantoja pārmērīgas seksuālās tieksmes mazināšanai.

Kad Kur

Iegrimusī raglape

(*Ceratophyllum demersum*)

Kā jau liecina auga nosaukums, stublājs un lapas ir samērā stingri. Raglapes izmanto arī akvārijos, bet savvaļas ūdenstilpēs tās ir lieliska zivju nārsta vieta.

Kad Kur

Parastā kumelpēda

(*Asarum europaeum*)

Kumelpēda savu vārdu ieguvusi, pateicoties lapas formai. Tai ir īpatnēji tumši sarkani ziedi, kas „slēpjas” zem lapām. Senāk augu izmantoja, lai alkoholiķus atradinātu no dzeršanas. Taču kumelpēda satur indīgas vielas, kas bojā aknas.

Kad Kur

Divšķautņu asinszāle

(*Hypericum perforatum*)

Izsēnis uzskatīta par vērtīgu ārstniecības augu. Lapu plātnēs saskatāmi caurspīdīgi eļļas dziedzeri, kas atgādina sikus caurumiņus. Asinszāle izmantota kā anti-depresants, taču, lietojot to lielos daudzumos, āda kļūst jutīga pret saules gaismu.

Kad Kur

Garlapu rasene

(*Drosera anglica*)

Aug sūnu purvos, kur ir maz barības vielu. Tādēļ rasenēm izveidojusies neparasta īpašība – tās spēj „ķert” un „ēst” kukaiņus. Rasēņu lapas klāj matiņi, kuru galos izveidojas spidīga šķidrums pilieni, kas pievilina kukaiņus.

Kad Kur

Apāļlapu rasene

(*Drosera rotundifolia*)

Kad sīkais kukainis pielīp, rasenes lapa lēni apliecas tam apkārt un ar īpašu sulu palīdzību to sagremo. Šī suga ir garlapu rasenes radniecē, tikai ar izteikti apaļākām lapām.

Kad Kur

Lielā strutene

(*Chelidonium majus*)

Bieži sastopams un viegli atpazīstams augs. Ja pārļauj tā stublāju, izdalās dzeltenīgi - oranža sula, kuru kādreiz lietoja kārpju noņemšanai. Augs ir nedaudz indīgs un tiek lietots tautas medicīnā un homeopātijā.

Kad Kur

Blīvguma cīrulītis

(*Corydalis solida*)

Šis ir viens no pirmajiem pavasara ziedaugiem. Pēc noziedēšanas tā virszemes daļas nokalst un saglabājas vien cīruļiša sakņu gumi.

Kad Kur

Lauka magone

(*Papaver dubium*)

Viena no Latvijas savvaļas magonēm, kas aug tīrumos un dārzos kā nezāle. Senajā Grieķijā magones klātbūtne laukā nozīmēja arī labu graudu ražu, bet mitoloģijā to saistīja ar auglības dievieti Demetru.

Kad Kur

Mārrutks

(*Armoracia rusticana*)

Auga saknes satur stipri smaržojošas ēteriskās vielas, kas palīdz pret elpceļu un deguna blakusdobumu iekaisumu. Lieto kā ārstniecības augu arī iekšķīgi. Kultivēts jau no antīkiem laikiem (redzams kādā no Pompeju sienu gleznojumiem).

Kad Kur

Lokaugļu zvērene

(*Barbarea arcuata*)

Sastopama ļoti bieži visā Latvijas teritorijā - pļavās, uzbērumos, pa vienai vai grupās.

Kad Kur

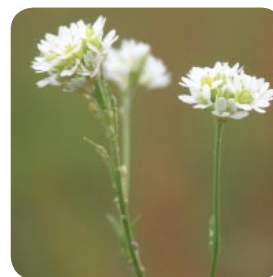

Pelēkā sirmene

(*Berberoa incana*)

Ļoti bieži sastopams augs. Viegli pazīstams pēc pelēcīgās krāsas, ko piešķir blīvē un gaišie zvaigzņmatīņi.

Kad Kur

Rapsis

(*Brassica napus*)

Kultūraugs, īpaši labi pamanāms pavasarī, kad koši dzeltenī ziedošie rapša lauki redzami daudzviet Latvijā. Eļļas augs.

Kad Kur

Austrumu dižpērkone

(*Bunias orientalis*)

Viens no lielākajiem krustziežu jeb kāpostu dzimtas augiem Latvijā. Uz stublāja un augļiem redzamas ļabi saskatāmas kārpīņas.

Kad Kur

Baltijas šķēpene

(*Cakile baltica*)

Visbiežāk augs redzams kāpās jūras piekrastē. Nosaukumu (angliski – *sea rocket* – jūras raķete) ieguvis, pateicoties neparastas formas augļiem, kas ir peldoši un izplatās ar ūdens palīdzību.

Kad Kur

Ganu plikstiņš

(*Capsella bursa – pastoris*)

Ļoti bieži sastopama tīrumu un dārzu nezāle. Zinātniskais nosaukums tulkojumā nozīmē „gana somiņa”, kas norāda uz mazo auglīšu trīsstūrains formu.

Kad Kur

Lauka sīkkērsa

(*Cardaminopsis arenosa*)

Sīkkērsas bieži atrodamas smilšainās un sausās vietās – atmatu pļāvās, smiltājos, uzbērumos, gar ceļiem un izcirtumos.

Kad Kur

Parastā pērkonene

(*Erysimum cheiranthoides*)

Bieži sastopams augs. Tīrumu nezāle. Senāk lietots kā prettārpu līdzeklis.

Kad Kur

Tīruma naudulis

(*Thlaspi arvense*)

Bieži sastopama nezāle, kas izplatīta visā pasaulē. Naudulim ir īpatnēja smaka: ja govju apēstajā zālē ir liels naudūļa piemaisījums, šī smaka var būt arī izslauktajam pienam.

Kad Kur

Kodīgais laimiņš

(*Sedum acre*)

Kodīgā laimiņa koši dzeltenī ziedošie „spilventiņi” bieži redzami sausās vietās ar nabadzīgu augsni. Augs ir indīgs, tomēr mazās devās to izmanto tautas medicīnā. Homeopātijā ar to ārstē hemoroīdus.

Kad Kur

Parastā čikstene jeb čikstuļu laimiņš

(*Sedum telephium*)

Ja paņem rokā un paburza auga lapu, tad atskan raksturīga čikstoša skaņa, kas devusi tā nosaukumu. Gadsimtiem ilgi augs izmantots brūču dziedēšanai.

Kad Kur

Pamišlapu pakrēslīte

(*Chrysosplenium alternifolium*)

Viens no agrajiem pavasara augiem. Paši ziediņi ir nelieli, taču gaiši zaļās lapas, kas izkārtotas ap tiem, rada iespaidu par lielu un skaistu ziedu.

Kad Kur

Alpu vērene

(*Ribes alpinum*)

Latvijā samērā bieži sastopama mežos un krūmājos. Ogas līdzīgas kā jāņogām, taču tās ir bezgaršīgas.

Kad Kur

Melnā upene

(*Ribes nigrum*)

Bieži kultivēta suga. Aromātiskās lapas izmanto tējai, dārzeņu skābēšanai un marinēšanai. Ogas satur daudz vērtīgu vielu: 100 gramos upeņu ir trīskārša cilvēkam dienā nepieciešamā C vitamīna deva.

Kad Kur

Purva atālene

(*Parnassia palustris*)

Mitrās vietās augošs augs ar ļoti izteismīgiem ziediem. Nosaukta Parnasa kalna vārdā. Grieķu mitoloģijā ir teikts, ka Parnasa kalnā Delfu pilsētas tuvumā uzturējies Apolons un tā iedvesmas mūzas.

Kad Kur

Parastais filadelfs

(*Philadelphus coronarius*)

Nereti tautā tiek saukts par jasmīnu tā stiprās un patīkamās smaržas dēļ, kura gan neatgādina īstā jasmīna smaržu.

Kad Kur

Ārstniecības ancītis

(*Agrimonia eupatoria*)

Tradicionāli pazīstams kā augs, kuru izmanto caurejas, kuņģa un zarnu darbības traucējumu gadījumā. Ja ar ancīša uzlējumu izskalo kaklu, tas padara elastīgākas balsis saites un oratoru un dziedātāju balsis kļūst melodiskākas.

Kad Kur

Parastais rasaskrēslīņš

(*Alchemilla vulgaris*)

Rasaskrēslīņi savunosaukumuiemantojuši pateicoties tam, ka spožās rasas lāses, kas sakrājušās auga lapās, izmantojuši alkīmiķi, pievienojot tās ķīmiskiem savienojumiem, no kuriem tie cerējuši iegūt „filozofu akmeni”.

Kad Kur

Vārpainā korinte

(*Amelanchier spicata*)

Latvijā savvaļā pārgājusi suga, kas bieži sastopama izmīditos piepilsētu mežos, kāpās un citās sausās smilšainās vietās. Augļi ēdami svaigi vai pagatavoti.

Kad Kur

Parastā vīgrieze

(*Filipendula ulmaria*)

Raksturīgs pārmitru pļavu un krastmalu augs. Ziedi ir ļoti smaržīgi un no tiem gatavo nomierinošu tēju, kas palīdz arī saaukstēšanās gadījumā. Senāk tie kaisīti uz grīdas gan svētkos, gan ikdienā.

Kad Kur

Meža zemeņu

(*Fragaria vesca*)

Kurš gan nezina meža zemeņu? Taču zemeņu uzlējumus lieto arī kuņģa un zarnu slimību ārstēšanai. Ar to var tīrīt taukainu ādu, bet zemeņu šķēlītes palīdz dziedēt sejas ādu pēc saules apdeguma. Senāk meža zemeņu audzēja arī dārzos.

Kad Kur

Pļavas bitene

(*Geum rivale*)

Šīs bitenes sugas sakneņi smaržo pēc krustnagliņām, tādēļ atsevišķās zemēs lietoti kā garšviela krustnagliņu vietā. Viens no mūsu tautas nosaukumiem ir „runčpautiņi”.

Kad Kur

Meža ābele

(*Malus sylvestris*)

Mūsdienu ābeļu šķirņu priekštecis. Meža ābeles koksne bija iecienīts amatnieku lietaskoks. Pēc salnām, kad augļi kļuva saldi, tie bija iecienīts bērnu un dzīvnieku kārums. Sk. arī Ciemgaļu mežābeli.

Kad Kur

Parastā ieva

(*Padus avium*)

Smaržīgie ievu ziedi ir pavasara plaukuma simbols. Ievas saldeni rūgtenās ogas dažkārt lieto pārtikā, taču biežāk tās apēd putni. Nenesiet ievas zarus istabā – no to stiprās smaržas var sāpēt galva.

Kad Kur

Maura retējs

(*Potentilla anserina*)

Šo sugu var atrast gandrīz katrā pagalmā, kur tas iztur diezgan stipru nomīdišanu. Kultivēto šķirņu saknes ir lietotas pārtikā. Lapas senāk mēdza likt apavos sviedru uzsūkšanai.

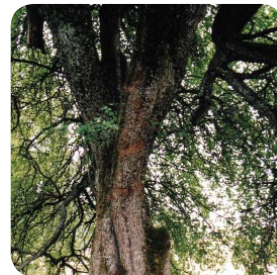
Kad Kur

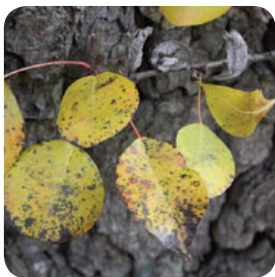
Smiltāja retējs

(*Potentilla arenaria*)

Aug sausās un smilšainās vietās, nogāzēs, upju krastos. Sastopams g.k. Latvijas vidusdaļā.

Kad Kur

Meža bumbiere

(*Pyrus pyraeaster*)

Aug nelielās grupās vai pa vienam kokam visā Latvijā, taču sastopama samērā reti. Augļi - bumbieri nelieli un cieti, jo satur t.s. akmensšūnas. Sk. arī Kandavas meža bumbieri.

Kad Kur

Krokainā roze

(*Rosa rugosa*)

Latvijā sastopamas vairāk kā desmit dažādas savvaļas rožu sugas ar smaržīgiem baltiem un sārtiem ziediem. Augļi – t.s. mežrozītes – satur daudz C vitamīna. Tomēr tos ēdot, ir jāuzmanās, jo daudzām sugām augļiņu iekšpusē ir asi matiņi.

Kad Kur

Lācene

(*Rubus chamaemorus*)

Sūnu purvu augs ar garšīgām zeltainām ogām. Dažādos Latvijas reģionos to sauc atšķirīgi – par mureni, muriku, šķomeni, šķimeni. Ogas ir populāra ēdienu piedeva ziemēļvalstīs, kur tās lieto tradicionālos alkoholiskos dzērienos.

Kad Kur

Meža avene

(*Rubus idaeus*)

Viena no iecienītākajām Latvijas savvaļas ogām. Parasti aug izcirtumos un mežmalās. Ārstniecības augs. Arī ziemā var aiziet uz mežmalu, salauzt „aveņu kaulus” – ziemojošos aveņu dzinumus – un uzvārit labu ārstniecisku tēju.

Kad Kur

Melnā cūcene

(*Rubus nessensis*)

Cūcenes un tai līdzīgās kazenes ogas atgādina avenes, tikai tās ir melnas vai zilganmelnas. Ogas ir ēdamas. Tās var izmantot konservu un saldo pīrāgu gatavošanai.

Kad Kur

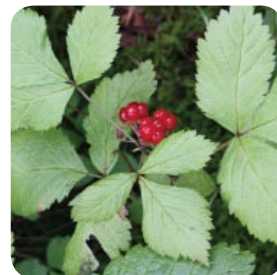

Klinšu kaulene

(*Rubus saxatilis*)

Skābenie augļi ir ēdami, kā arī izmantojami ķīseļu, sīrupu un ievārijumu pagatavošanā. Taču ir norādes, ka kaulenes augļi var izraisīt veselības traucējumus, ja tos lieto kopā ar alkoholu.

Kad Kur

Parastais pilādzis

(*Sorbus aucuparia*)

Pilādzu baltie ziedi ož visai nepatīkami, taču augam ir skaisti augļi, kas izmantojami pēc salnām, kad tie zaudējuši daļu no sūruma. Ticējumi vēsta, ka pilādzis pasargājot no ļaunuma, tādēļ zariņi nereti sprauti pie mājas durvīm.

Kad Kur

Zviedrijas pilādzis

(*Sorbus intermedia*)

Latvijā reti sastopama suga, g.k. Kurzemes piekrastē. Augs raksturīgs tikai Baltijas jūras dienvidu rajoniem. Daudzi uzskata, ka Latvijā tas nonācis, atvedot dažus augus no Gotlandes. No tiem vēlāk pilādzi izplatījušies pa Piejūras zemieni.

Kad Kur

Baltijas pārkonamoliņš

(*Anthyllis x baltica*)

Latvijā visbiežāk sastopamā pārkonamoliņu suga, kas sastopama dažādos kāpu biotopos, priežu mežos, sausās pļavās u.c.

Kad Kur

Pļavas dedestiņa

(*Lathyrus pratensis*)

Latvijas pļavās bieži sastopams augs. Labs lopbarības un medusaugs.

Kad Kur

Meža dedestiņa

(*Lathyrus sylvestris*)

Ziedi atgādina puķozirņus, taču tie nav smaržīgi. Aug skrajos mežos, mežmalās, izcirtumos un ceļmalās.

Kad Kur

Pavasara dedestiņa

(*Lathyrus vernus*)

Visagrāk ziedošais Latvijas tauriņziežu dzimtas augs. Tā ziedi parādās jau aprīļa beigās.

Kad Kur

Ragainais vanagnadziņš

(*Lotus corniculatus*)

Labs lopbarības augs un medusaugs, tādēļ ir izveidotas vairākas šķirnes, kuras audzē kultūrās. Viens no nedaudziem augiem, kuriem "ziedu valodā" ir negatīva nozīme – tas simbolizē atreibību.

Kad Kur

Daudzlapu lupīna

(*Lupinus polyphyllus*)

Latvijā plaši kultivēts un savvaļā pārgājis augs, kur tas ar violetiem, sārtiem vai pat baltiem ziediem redzams ne tikai dārzos, bet arī ceļmalās, nezālienēs un skrajos mežos.

Kad Kur

Apiņu lucerna

(*Medicago lupulina*)

Medusaugs un lopbarības augs. Tāpat kā daudziem citiem tauriņziežiem, arī šim uz saknēm ir gumiņi ar slāpekli saturošām baktērijām. Tādējādi apiņu lucerna palīdz bagātināt un uzlabot augsni ar slāpekli.

Kad Kur

Baltais amoliņš

(*Melilotus albus*)

Amoliņš ar tā baltajiem un smaržīgajiem ziediem ir izcils medus augs.

Kad Kur

Ārstniecības amoliņš

(*Melilotus officinalis*)

Kā liecina nosaukums, amoliņš ir pazīstams ārstniecības augs (piemēram, -augoņu ārstēšanā). To izmanto arī kā garšvielu pie ēdieniem, pievieno dažām siera un alus šķirnēm. Saberztas lapas ir sens kožu atbaidīšanas līdzeklis.

Kad Kur

Tīruma blaktene

(*Ononis arvensis*)

Augam ir nepatīkama smaka, tādēļ šāds nosaukums. Blaktenu saķņu novārijumu un tinktūru lieto zarnu darbības regulēšanai, hemoroīdu ārstēšanai un kā diurētisku līdzekli.

Kad Kur

Tīruma (matainais) āboliņš

(*Trifolium arvense*)

Pelēkie ilenveida matiņi šī āboliņa ziedkopā ir garāki par sārtajiem ziedīņiem, tādēļ izskatās, ka ziedkopa ir sārti pelēka vai pelēka.

Kad Kur

Bastarda āboliņš

(*Trifolium hybridum*)

Par spīti nosaukumam, šis āboliņš ar sārti baltiem ziediem nav baltā un sarkanā āboliņa krustojums, bet gan „piltiesīga” augu suga.

Kad Kur

Zirgu āboliņš

(*Trifolium medium*)

Līdzīgs pļavas āboliņam, taču ar nedaudz atšķirīgiem ziediem un lapām. Turklāt, ziedi nav tik smaržīgi.

Kad Kur

Kalnu āboliņš

(*Trifolium montanum*)

Aug salīdzinoši sausās vietās. Oslo apgabala simbols.

Kad Kur

Pļavas āboliņš

(*Trifolium pratense*)

Vērtīgs lopbarības augs. To izmanto arī augsnes uzlabošanai (gumiņi satur slāpekli fiksējošas baktērijas) un kā zaļmēslojumu. Medusaugs. Lai nobaudītu nektāra garšu, var plūkt atsevišķus ziedīņus un no to galiem izsūkt saldo šķidrumu.

Kad Kur

Ložņu āboliņš

(*Trifolium repens*)

Latvijā un pasaulē bieži sastopama augu suga pļaujamos zālajos, ganībās, kā arī zālienos.

Kad Kur

Vanagu vīķis

(*Vicia cracca*)

Ļoti labs lopbarības augs un medusaugš. Viļņoto papagailišu īpašnieki var pacienāt savus miluļus ar vanagviķa sēklām vai lapām – tiem ļoti garšos!

Kad Kur

Meža zaķskābene

(*Oxalis acetosella*)

Sis izmēros nelielais augs ir viegli pamanāms, jo nereti aug tumšos mežos, kur citiem augiem trūkst gaismas. Lapas ir skābenas, bet ēdamas. Indiāņi savulaik lietojuši tā lapas, lai mazinātu slāpes garu pārgājienu laikā.

Kad Kur

Velnarutku grābeklīte

(*Erodium cicutarium*)

Nosaukums augam ticis, pateicoties īpatnējai auglišu formai. Neskatoties uz to (velnarutks ir indīgs!), jaunie augi ir ēdami un atgādina stiprus pētersīļus.

Kad Kur

Pļavas gandrene

(*Geranium pratense*)

Aug pļavās, mežmalās, upju krastu nogāzēs un mēreni sausās atmatās. No pārējām gandrenēm atšķirama pēc zilganās ziedu krāsas.

Kad Kur

Asinsarkanā gandrene

(*Geranium sanguineum*)

Nosaukums norāda nevis uz ziedu krāsu, bet gan lapu krāsu rudenī. Izveidotas vairākas šķirnes, kuras kultivē dārzos.

Kad Kur

Sējas lins

(*Linum usitatissimum*)

Latvijā kultivēts augs. Tradicionāli nozīmīgs tā vērtīgās šķiedras dēļ. Zināms, ka līni izmantoti auduma ieguvei jau senās Ēģiptes laikos, bet kādā aizvēsturiskā alā Gruzijā atrastas pat ~ 30 000 gadu vecas krāsotas līnu šķiedras!

Kad Kur

Cīprešu dievkrešlīņš

(*Euphorbia cyparissias*)

Augam ir kodīga balta sula, ar kuru senāk mēģināja noņemt kārpas. Taču tā var bojāt ādu un izraisīt ādas un gļotādu iekaisumu. Kad nogatavojas sēklas, tās ar spēku tiek „izmestas” līdz pat 4,5 m attālumā.

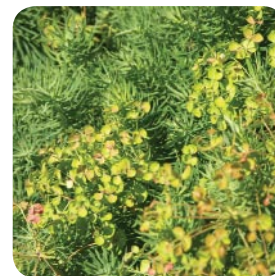
Kad Kur

Parastā ziepenīte

(*Polygala vulgaris*)

Šo un arī abas pārējās Latvijā augošo ziepenīšu sugas izmanto tautas medicīnā pret dažādām elpceļu kaitēm.

Kad Kur

Parastā kļava (*Acer platanoides*)

Sastopama auglīgos mežos kopā ar citām koku sugām un apstādījumos. Pavasarī to rotā saldi smaržojoši ziedi, rudenī – krāšņas dažādu krāsu lapas. Auglītīm ir „spārns”, kura pamatni uzmanīgi ieplēšot, var bērnam pielīmēt garu „degunu”.

Kad Kur

Puķu sprigane (*Impatiens glandulifera*)

Tās dzimtene ir Himalaju kalni. Kultivēta dārzos, bet diezgan bieži sastopama arī ārpus tiem – parku tuvumā, nezālienēs, upju ielejās. Ja pieskaras gatavam auglītīm, tas ar spēku „sprāgst”, izkaisot sēklas.

Kad Kur

Meža sprigane (*Impatiens noli - tangere*)

Viens no auga tautas nosaukumiem ir tarkšķene, kas norāda uz līdzīgu sēklu izplatīšanas mehānismu kā puķu spriganei. Lietots kā ārstniecības augs, galvenokārt nieru un urīnpūšļa slimību ārstēšanai.

Kad Kur

Sikziedu sprigane (*Impatiens parviflora*)

Tās dzimtene ir Centrālāzija, bet kopš XVIII gadsimta sprigane ir izplatījusies Eiropā. Arī Latvijā tā turpina izplatīties un sastopama aizvien biežāk.

Kad Kur

Eiropas segliņš (*Euonymus europaeus*)

Augš ir indīgs, īpaši tā pievilcīgie augļi. Segliņa koksne ir ļoti cieta, tādēļ no tās senāk gatavotas vērpšanas vērpstīņas.

Kad Kur

Parastais krūklis (*Frangula alnus*)

Augļi kalpo kā laba strazdu barība. No seniem laikiem lietots kā ārstniecības augs (parasti izmantota tā kaltētā miza). Krūklja koksnes ogles uzskatītas par labākajām šaujampulvera pagatavošanai.

Kad Kur

Pieclapiņu mežvīns (*Parthenocissus quinquefolia*)

No Ziemeļamerikas ievesta suga, kas plaši izmantota apstādījumos. Nereti mēdz noklāt ēku sienas, vasarā pasargājot no karstuma. Pie ēku sienām pieķeras ar īpaši paplašinātiem vītņu galiem, nevis veidojot saknes, tādēļ nebojā mūra ēkas.

Kad Kur

Parastā liepa (*Tilia cordata*)

Latvijā liepu jau izsenis uzskata par sievišķā pirmsākuma simbolu. No tās smaržīgajiem ziediem iegūst dzintarkrāsas medu, bet saplūktus tos izmanto tējai, kas labi noder saaukstēšanās gadījumā. Senāk no liepu lūkiem gatavotas vīzes.

Kad Kur

Parastā zalktene

(*Daphne mezereum*)

Pavasārī agri ziedošs krūms, ko nereti sauc par meža ceriņu. Ziediem ir izteikta smarža. Auga miza, koksne un sarkanās ogas ir indīgi. Ar zariņu it kā varot noņemt zobu sāpes, taču tā indīguma dēļ var nākties šķirties arī no paša zoba!

Kad Kur

Pabērzu smiltsērķšķis

(*Hippophae rhamnoides*)

Latvijā bieži kultivē kā dekoratīvu augu. Tam ir ļoti vērtīgas un vitamīniem bagātas ogas.

Kad Kur

Tīruma vijolīte

(*Viola arvensis*)

Tāpat kā trejkrāsu vijolīte, arī šī ir tikusi izmantota tautas medicīnā. Vijolītē ir atklātas vielas, kas nomāc vēža sūnu veidošanos. Šobrīd notiek pētījumi par minēto vielu izmantošanas iespējām.

Kad Kur

Vītolu vējmietīņš

(*Lythrum salicaria*)

Bieži sastopams augs upju, ezeru kras-
tos, kā arī citās mitrās vietās. Izmanto kā dekoratīvu augu.

Kad Kur

Šaurlapu ugunspuķe

(*Chamaeneiron angustifolium*)

Bieži redzama izcirtumos vai citās atklātās vietās. Ātri savairojas, pateicoties vēja nestajām sēklām.

Kad Kur

Pūkainā kazroze

(*Epilobium hirsutum*)

Vislielākā kazrožu suga Latvijā. Tai ir zarains stublājs un palieli ziedi. Daudzviet pasaulē, kur tā ieviesta kā dekoratīvs dārza augs, tā pārgājusi savvaļā un plaši izplatījusies, kļūstot par nevēlamu nezāli.

Kad Kur

Divgadīgā naktssvece

(*Oenothera biennis*)

Jaunie ziedi atveras uz vakara pusi, - tie ir smaržīgi un tos apputeksnē galvenokārt naktstauriņi. Augs ievests no Amerikas, kur vietējie iedzīvotāji ēduši tā saknes. No sēklām izspiesto eļļu izmanto kosmētikā.

Kad Kur

Sārtstublāja naktssvece

(*Oenothera rubricaulis*)

Līdzīga divgadīgajai naktssvecei. Lai gan šī sugas izcelsme ir Eiropa, tā Latvijā sastopama retāk, nekā tās radniecīce - Ziemeļamerikas viešņa.

Kad Kur

Baltais grimonis

(*Swida alba*)

Kultivē kā dekoratīvu krūmu ar skaistiem nokareniem, sarkanbrūniem zariem un baltiem augļiem.

Kad Kur

Podagras gārša

(*Aegopodium podagraria*)

Ļoti bieži sastopams augs. Nereti aug kā nezāle un ir grūti iznīdējama. Kopš viduslaikiem izmanto podagras ārstēšanai, tādēļ dažās valstīs to sauc podagras slimnieku aizstāvja – Svētā Džeralda vārdā.

Kad Kur

Dižzirdzene

(*Angelica archangelica*)

Augs satur iedarbīgas antiseptiskas vielas, tādēļ tā lapas reizēm liek starp zivīm, lai tās nebojātos. Sēklas un saknes izmanto liķieru, piemēram, benediktrīna, aromatizēšanai, bet iecukurotus stublājus – saldo ēdienu izgreznošanai.

Kad Kur

Meža zirdzene

(*Angelica sylvestris*)

Ārstnieciskās īpašības ir līdzīgas kā dižzirdzenei, tomēr šī auga iedarbība ir vājāka. Nav vēlams, ka šī auga sula nonāk uz ādas!

Kad Kur

Indīgais velnarutks

(*Cicuta virosa*)

Viens no indīgākajiem Latvijas augiem. Sastopams ūdenstilpju krastos. Saindēšanās visbiežāk notiek ar sakneņiem, kas tiek izskaloti upju krastos. Tiem ir patikama pētersīļu smarža, bet ar vienu kumosu pietiek, lai iestātos nāve.

Kad Kur

Savvaļas burkāns

(*Daucus carota*)

Savvaļas burkāna nelielā, tomēr smaržīgā sakne maz atgādina tā kultivētās formas – visiem ļabi pazīstamā dārza burkāna sakni. Jaunas saknes ir ēdamas, taču drīz kļūst pārāk koksainas.

Kad Kur

Sibīrijas latvānis

(*Heracleum sibiricum*)

Plaši izplatīts augs. Neskatoties uz tuvu radniecību ar bistamo Sosnovska latvāni, šīs sugas jaunās lapas jau izsenis izmantošas Sibīrijā dažādu ēdienu pagatavošanai. Tās izmantotas gan zupās, gan salātos, gan arī pīrāgu pildījumos.

Kad Kur

Sosnovska latvānis

(*Heracleum sosnowskyi*)

Ievests Latvijā kā kultūraugs – medus un lopbarības ieguvei, taču izrādījies ļoti agresīvs un grūti iznīdējams. Īpaši jāuzmanās no auga sulas nokļūšanas uz ādas. Saules gaismas ietekmē var veidoties slikti dzīstošas čūlas.

Kad Kur

Parastā lāčtauce

(*Monotropa hypopitys*)

Neparsts augs, jo nesatur augiem tik raksturīgo zaļo hlorofilu. Šī iemesla dēļ tas barības vielas uzņem saprofitiski – sadalot organiskās vielas, kā arī veidojot mikorizu ar sēnēm.

Kad Kur

Mazā ziemciete

(*Pyrola minor*)

Sastopama diezgan bieži. Nosaukumu ieguvusi, pateicoties ziemcietīgajām lapām, jo arī zem sniega tās saglabā savu zaļumu.

Kad Kur

Polijlapu andromeda

(*Andromeda polifolia*)

Raksturīgs augsto purvu augs. Zied pavasarī, greznojot purva ainavu ar sārtajiem ziedu zvaniņiem. Lapas ir cietas un ādainas, bet to malas ir ieritinātas, lai taupītu ūdeni.

Kad Kur

Parastā miltene

(*Arctostaphylos uva-ursi*)

Nedaudz līdzīga brūklenei, taču lapām ir izstiepta olveida forma un pie kātiņa tās ir šaurākas. Lieto kā ārstniecības augu urīnceļu saslīmšanu gadījumos.

Kad Kur

Sila virsis

(*Calluna vulgaris*)

Ļoti bieži sastopams augs, kas zied vasaras beigās. Viduslaikos izmantots alus brūvēšanā (vēl pirms apiņiem). Labs medusaugš. Senāk izmantots slotu gatavošanai, par ko liecina zinātniskā nosaukuma tulkojums – slaucīt, tīrīt.

Kad Kur

Purva vaivariņš

(*Ledum palustre*)

Stipri smaržošie ziedi senāk izmantoti kā dabisks pretkožu līdzeklis, taču auga tuvumā tā ziedēšanas laikā nebūtu vēlams kavēties pārāk ilgi, jo daudziem cilvēkiem var sākties galvas sāpes.

Kad Kur

Purva dzērvene

(*Oxycoccus palustris*)

Ogas satur daudz C vitamīna, kā arī dabiskas konservējošas vielas, pateicoties kurām, dzērvenes var saglabāt līdz ziemai, aplejot tās ar ūdeni vai aplikot ar sfagnu sūnām. Pavasarī purvā nereti var atrast labi saglabājušās pārziemojušas ogas.

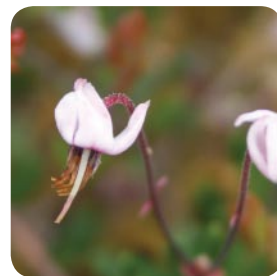
Kad Kur

Mellene

(*Vaccinium myrtillus*)

Mūsu mežos ļoti bieži sastopama un lasīta oga. Agri pavasarī saplūktus melleņu zariņus var ielikt vāzē. Tad tiem izaug maigi zaļas lapas un rozā ziediņi.

Kad Kur

Zilene

(*Vaccinium uliginosum*)

Zilene nedaudz atgādina melleni, taču tās krūmi ir lielāki un augs sastopams mitrākās vietās. Garšīga oga.

Kad Kur

Brūklene

(*Vaccinium vitis - idaea*)

Sausu mežu, mežmalu un purva ciņu iemītņiece. Ogas ir ļoti garšīgas un tās vislabprātāk liek ievārijumos kopā ar āboliem.

Kad Kur

Melnā vistene

(*Empetrum nigrum*)

Nelielie vistenu krūmiņi ļoti bieži sastopami mežos un purvos. Melnās ogas nav sulīgas, toties tās labi remdējošas slāpes un dodot spēku garos pārgājienos.

Kad Kur

Pļavas zeltene

(*Lysimachia nummularia*)

Kopš seniem laikiem izmanto tautas medicīnā. Tās kompreses liek uz grūti dzīstošām brūcēm, bet tēja palīdz novērst klepu.

Kad Kur

Parastā zeltene

(*Lysimachia vulgaris*)

Tāpat kā pļavas zeltene, arī šis augs ir izmantots tautas medicīnā gan ātri, gan iekšķīgi.

Kad Kur

Dzeltenā ķekarzeltene

(*Naumburgia thyrsiflora*)

Aug ūdenstilpju krastos un citās mitrās vietās. Austrumu medicīnā to izmanto pret paaugstinātu asinsspiedienu.

Kad Kur

Gaiļbiksīte

(*Primula veris*)

Pavasara augs, no kura ziediem pagatavojama veselīga un garšīga tēja. Jaunās lapas var likt salātos, jo tās satur daudz C vitamīna. Citi tautas nosaukumi: gaigalītes, gaiļpieši, gaiļu pelavas, vistkājiņas.

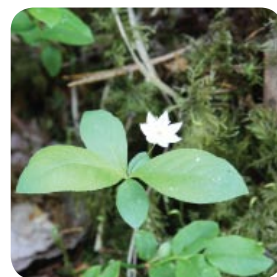
Kad Kur

Eiropas septiņstarīte

(*Trientalis europaea*)

Kā jau liecina latviskais nosaukums, mežā sastopamajam augam parasti ir septiņas ziedlapas, bet *trientalis* tulkojams kā „trešdaļa no pēdas”, norādot uz aptuveno auga garumu.

Kad Kur

Parastais osis (*Fraxinus excelsior*)

Latvijā diezgan bieži sastopams koks. Tam ir vērtīga ļoti cieta koksne. Tautasdziesmās osis minēts kā koks, kas visvēlāk saplaukst pavasarī un visātrāk zaudē lapas rudenī.

Kad Kur

Trejlapu puplaksis (*Menyanthes trifoliata*)

Slapju vietu augs ar ļoti dekoratīviem ziediem. Rūgts un tautas medicīnā izmantots gremošanas slimību ārstēšanai un ēstgribas veicināšanai. Bada laikos puplaksis sakņņus cepa, pirms tam ilgstoši apstrādājot, lai tie zaudētu rūgtumu.

Kad Kur

Ziemeļu madara (*Galium boreale*)

Viena no vissmaržīgākajām Latvijas madarām. Tās saknes izmantotas sarkanās krāsvielas iegūšanai, ar kuru krāsoja dziju.

Kad Kur

Īstā madara (*Galium verum*)

Senos laikos šo madaru izmantoja piena skābēšanā, lai iegūtu sieru ar patīkamu garšu un pievilcīgu krāsu. No auga iegūst krāsvielas.

Kad Kur

Žoga dižtitenis

(*Calystegia sepium*)

Aug ar barības vielām bagātās augsnēs. Izmantots tautas medicīnā caurejas izraisīšanai, taču indīguma dēļ ar to ir jārikojas ļoti uzmanīgi.

Kad Kur

Tīruma tītenis

(*Convolvulus arvensis*)

Sastopams diezgan bieži, nereti kā tīrumu nezāle. Tā ziedi naktī un mākoņainā laikā aizveras.

Kad Kur

Parastā facēlija

(*Phacelia tanacetifolia*)

Latvijā to audzē kā medusaugu, bet auga dzimtene ir Meksikas ziemeļi un ASV dienvidrietumi. Reizēm facēliju sauc par bišabolīņu.

Kad Kur

Ārstniecības vēřsmēle

(*Anchusa officinalis*)

Augam ir raupjas lapas, tādēļ arī tāds nosaukums. Agrāk izmantoja kā ārstniecības augu un dzijas krāsošanai.

Kad Kur

Parastais daglītis

(*Echium vulgare*)

Senāk ticēja, ka daglīša putekšņlapas palīdz pret čūskas kodumu. No jaunajām lapām savulaik vārīja tēju. Vācot lapas, ir jāuzmanās no to asajiem sariņiem.

Kad Kur

Meža neaizmirstule

(*Myosotis sylvatica*)

Leģenda vēsta, ka tad, kad radīti augi un tiem doti nosaukumi, kāda neliela puķīte saukusi: „Neaizmirsti mani!” Neaizmirstules ir arī mīlestības un uzticības simbols.

Kad Kur

Ārstniecības lakacis

(*Pulmonaria obscura*)

Viens no pirmajiem pavasara ziedaugiem. Tā ziedi sākumā ir sārti, taču vēlāk kļūst zili vai violeti zili. Auga jaunās lapas var pievienot salātiem un zupām, radot ēdienam vermuta garšu.

Kad Kur

Ārstniecības tauksakne

(*Symphytum officinale*)

Kopš seniem laikiem labi pazīstams un slavens ārstniecības augs. To izmanto ārēji brūču dziedēšanai, lūzumu un sastiepumu gadījumos. Iekšķīgi lietot gan nav ieteicams, jo augā ir atklātas aknas bojājošas vielas.

Kad Kur

Dzeltenā zelnātrīte

(*Galeobdolon luteum*)

Var augt ēnainās vietās un tās kultivētās šķirnes tiek augstu vērtētas kā krēslainu vietu klājaugi.

Kad Kur

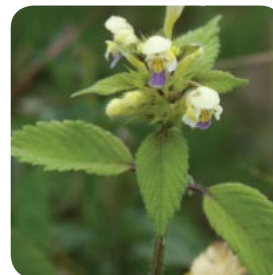

Raibais aklis

(*Galeopsis speciosa*)

Atšķirams no citiem akljiem pēc trīskrāsainā zieda. Nereti aug kā nezāle.

Kad Kur

Parastais aklis

(*Galeopsis tetrahit*)

Akļu zinātniskais nosaukums, kā arī nosaukumi dažās citās valodās norāda uz to, ka auga ziediņi atgādina savdabīgā dzīvnieciņa - akļa atvērtu muti.

Kad Kur

Efeju sētložņa

(*Glechoma hederacea*)

Bieži aug mežos, krūmājos, dārzos un ceļmalās. Augam ir viegli piparota garša, tādēļ to pievieno pavasara salātos. Senāk izmantota alus brūvēšanā. Labs ārstniecības augs ar pretiekaisuma darbību.

Kad Kur

Baltā panātre (*Lamium album*)

Ziedus lieto tējām, kas uzlabo miegu, attīra asinis un darbojas kā pretiekaisuma līdzeklis. Tā ziedos ir daudz nektāra, kuru var viegli izsūkt ar muti.

Kad Kur

Sārtā panātre (*Lamium purpureum*)

Auga dzimtene ir Eiropa un Āzija. Ārpus tā dabiskajām augšanas robežām šo panātru sugu daudzviet uzskata par agresīvu nezāli. Jaunos dzinumus pavasarī var izmantot salātos un sautējumos, taču to garša ir neizteiksmīga.

Kad Kur

Sirds mātere (*Leonurus cardiaca*)

Medicinā to izmanto sirds slimību ārstēšanai. Augs ir cēlies Āzijā, bet Eiropā to sāka audzēt jau viduslaikos klosteru un universitāšu dārzos.

Kad Kur

Īstā kaķumētra (*Nepeta cataria*)

Kaķumētras smarža atgādina piparmētru un citronu smaržu maisījumu. Cilvēkus tā nomierina, bet kaķus – satrauc. Svaigas lapas nelielā daudzumā var pievienot salātiem.

Kad Kur

Parastā raudene (*Origanum vulgare*)

Aug savvaļā, bet dārzos kultivētās šķirnes sauc par oregano. To izmanto kulinārijā (garšviela sēņu un gaļas ēdieniem), kosmētikā (eļļa smaržās u.c. līdzekļos), ārstniecībā (antiseptiskas, nomierinoša īpašības) un kā krāsvielu (purpurkrāsa).

Kad Kur

Parastā brūngalvīte (*Prunella vulgaris*)

Otrs nosaukums – mazā zilgalvīte. To izmanto brūču dziedēšanai, liekot svaigas lapas uz asiņojošiem ievainojumiem. Tādējādi brūce ātrāk savelkas un asiņošana samazinās.

Kad Kur

Bruņu ķiverene (*Scutellaria galericulata*)

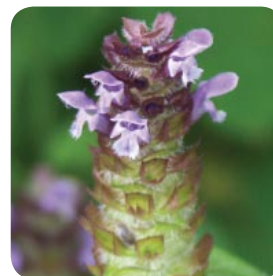
Nosaukumu ieguvusi, pateicoties neparastajai ziedu formai.

Kad Kur

Purva sārmene (*Stachys palustris*)

Tās četršķautņainajam stublājam un lapām ir stipra un īpatnēja smarža. Augu lieto brūču dziedēšanai.

Kad Kur

Mazais mārsils (*Thymus serpyllum*)

Neliels un ārkārtīgi smaržīgs augs. Lieto kā garšvielu gaļas ēdieniem, salātiem, kā arī tējai. Labs medusaugs. Grieķi un romieši tā ēteriskās eļļas izmantojuši pēc pirts, bet ēģiptieši balzamēšanas procesā. Mārsils arī kūpināts gaisa dezinficēšanai.

Kad Kur

Melnā drīģene (*Hyoscyamus niger*)

Indīgs augs, taču izmantots kopš seniem laikiem. Delfu orākula priesterienes ieelpoja tā dūmus, lai izraisītu vīzijas. Drīģenes bijušas arī „raganu ziedes” sastāvdaļa.

Kad Kur

Bebrukārklīšs (*Solanum dulcamara*)

Šo augu ar tā kartupeļiem līdzīgajiem ziediem un koši sarkanajām ogām bieži var redzēt upju un ezeru krastos, krūmājos un citur. Ogas, lai arī pievilcīgas, ir indīgas. Ārstniecības augs (dažādu ādas, elpošanas un vīrusu izraisītu slimību ārstēšanai).

Kad Kur

Sarkanā uzpirstīte (*Digitalis purpurea*)

Augs satur ļoti indīgas vielas, kas var izraisīt pat nāvi! Tajā pat laikā uzpirstīti izmanto kā līdzekli dažu sirds slimību ārstēšanā. Uzpirstīti savās vārmās slavējis Čārlza Darvina vectēvs, pateicoties tās spējai dziedināt cilvēkus.

Kad Kur

Sārtā bezlape (*Lathraea squamaria*)

Neliels un drukns augs, kas nesatur hlorofilu, tādēļ parazitē uz lapu un skujkoku saknēm. Zem zemes attīstās zarots sakneņis, bet pavasarī no tā izaug dziņums ar sārtiem ziediem.

Kad Kur

Parastā vīrcle (*Linaria vulgaris*)

Zieda uzbūves dēļ (ziedu noslēdz apakšlūpa) to apputeksnēšanu var veikt tikai lielāki kukaiņi – bites vai kamenes. Izmantots kā krāsauugs.

Kad Kur

Birztaļas nārbulis (*Melampyrum nemorosum*)

Noplūkts nārbulis ļoti ātri vist, jo augs ir pusparazīts un tā saknes ir vāji attīstītas. Kurzēmē uzskatīts par īsto jāņuzāli.

Kad Kur

Ļāvas nārbulis (*Melampyrum pratense*)

Jau izcilais zviedru botāniķis Kārlis Linnejs rakstīja, ka piens iegūst skaisti dzeltenīgu krāsu, ja govīs ganās nārbuļu ūdēs. Sēklas atgādina skudru kūniņas, tādēļ skudras tās nes uz savu pūzni, palīdzot augam izplatīties.

Kad Kur

Melnais deviņvīruspēks

(*Verbascum nigrum*)

No biežāk sastopamā parastā deviņvīruspēka atšķirams pēc violetajiem matiņiem, kas klāj putekšņlapu kātiņus.

Kad Kur

Parastais deviņvīruspēks

(*Verbascum thapsus*)

Kopš seniem laikiem izmantots medicīnā, īpaši sausas ādas un matu apstrādei. Krāsaugs. Sausi stublāji mērcēti taukos vai vaskā un tad dedzināti kā lāpas. ASV rietumos tiek saukts par kovboju tualetes papīru.

Kad Kur

Birztales veronika

(*Veronica chamaedrys*)

Veronikas ziedi pēc auga noplūkšanas ātri novīst. Iespējams, tieši tādēļ vācu valodā šim augam dots nedaudz ironisks nosaukums – „virieša uzticība”.

Kad Kur

Garlapu veronika

(*Veronica longifolia*)

Garlapu, birztales un avotu veronikas izmantotas tautas medicīnā pret vairākām slimībām – plaušu tuberkulozi, dzelteno kaiti u.c. Ārīgi saberztas lapas līdzot pret kāju pirkstu starpu izsūtumiem.

Kad Kur

Zemteka

(*Veronica officinalis*)

No auga var pagatavot garšīgu zāļu tēju, kas tautas medicīnā lietota pret mutēs un rīkles infekcijām, klepu, saaukstēšanos, kuņģa un zarnu slimībām.

Kad Kur

Šaurlapu ceļteka

(*Plantago lanceolata*)

Ceļtekas tradicionāli izmanto dažādos pretklepus līdzekļos, jo augam piemīt baktericīdas īpašības. Homeopātijā izmanto ausu infekciju gadījumos.

Kad Kur

Lielā ceļteka

(*Plantago major*)

Viens no nedaudzajiem augiem, kas labi pacieš nomīdišanu, tādēļ uz takām tam ir maz konkurentu. Ceļtekas lapas palīdz pret ārējiem ievainojumiem un stiprina ādu, tādēļ tās var likt apavos pirms tālākiem pārgājieniem.

Kad Kur

Vidējā ceļteka

(*Plantago media*)

Tai ir līdzīgas ārstnieciskās īpašības kā lielai un šaurlapu ceļteikai. Garos ziednešus bērni dažkārt sauc par „poļiem” un izmanto ceļmališu „cīņās”.

Kad Kur

Parastais sausserdis

(*Lonicera xylosteum*)

Sastopams pamežā, galvenokārt upju ielejās. Cieto koksni izmanto nelielu kokgriezumu izgatavošanai.

Kad Kur

Melnais plūškoks

(*Sambucus nigra*)

Auga lapu smarža atbaida kukaiņus, tādēļ muižu parkos zem tā likti atpūtas soliņi. Sakņu smaka atbaidot ūdenszūrkas un kurmjus. Nogatavojušās ogas var izmantot ievārījumu un dzemu vārīšanai. Svaigā veidā – indīgs.

Kad Kur

Sarkanais plūškoks

(*Sambucus racemosa*)

Augs ir indīgs, bet tā augļus labprāt ēd un tādējādi ar sēklām izplata dažādas putnu sugas.

Kad Kur

Strauta sniegoga

(*Symphoricarpos albus*)

Latvijā bieži sastopama apstādījumos. Ziemeļamerikas indiāņi to izmantojuši kā ārstniecības augu un ziepju pagatavošanai.

Kad Kur

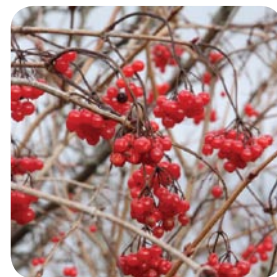

Parastā irbene

(*Viburnum opulus*)

Auga ziedkopa sastāv no lieliem, baltiem un neauglīgiem ziediem tās malās un nelieliem auglīgiem ziediem centrā, veidojot lielu un izskatīgu vairogveida ziedkopu. Tās augļi – kauleņi ir ļoti skābi, tomēr no tiem dažkārt vāra želejas.

Kad Kur

Ārstniecības baldriāns

(*Valeriana officinalis*)

Baldriāns ir ne tikai nomierinošs ārstniecības līdzeklis, bet tā eļļu pievieno dažām smaržām un dažkārt izmanto kā piedevu dzērieniem un saldumiem.

Kad Kur

Tīruma pēterene

(*Knautia arvensis*)

Lieto tautas medicīnā pret ekzēmām un citām ādas slimībām. Svaigu sulu var likt uz ievainojumiem.

Kad Kur

Plāvas vilkmēle

(*Succisa pratensis*)

Vilkmēlei doti dažādi tautas nosaukumi – atraitņu puķe, buku lapas, kazlēpe, zaķu mēle, velna kumoss. Iespējams, pēdējais nosaukums norāda uz sakneņa melno krāsu.

Kad Kur

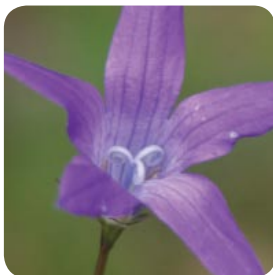

Kamolainā pulkstenīte

(*Campanula glomerata*)

Lieto tautas medicīnā pret rīkles iekaisumu un aizsmakumu. Kultivē dažādas šķirnes.

Kad Kur

Pļavas pulkstenīte

(*Campanula patula*)

Aug pļavās, skrajās krūmājos. Viens no jāņuzāļu pušķu rotājumiem.

Kad Kur

Dižā pulkstenīte

(*Campanula persicifolia*)

Liela auguma pulkstenīte, kas aug sausos mežos, krūmājos, upju krastos un pļavās. Bieži sastopama Eiropas kalnos. Daudzām kultivētām šķirnēm ir arī balti ziedi.

Kad Kur

Kalnu norgalvīte

(*Jasione montana*)

Tautā saukta arī par aiteni, iespējams, tāpēc, ka aug sausās pļavās, kas piemērotas dzīvnieku ganišanai.

Kad Kur

Vārpu septiņvīre

(*Phyteuma spicatum*)

Latvijā aug diezgan bieži, parasti auglīgos lapukoku mežos.

Kad Kur

Parastais pelašķis

(*Achillea millefolium*)

Latvijā populārs ārstniecības augs. Noder pret saaukstēšanos, drudzi, uzlabo apetīti. Leģendas vēsta, ka Trojas Ahilejs savu kaujinieku ievainojumus dziedinājis ar pelašķiem. Izmantots arī alus brūvēšanai. Tāds alus reibinot stiprāk.

Kad Kur

Dzeltenā kaķpēdiņa

(*Helichrysum arenarium*)

Aug sausās un smilšainās vietās, parasti upju krastos. Augu var žāvēt kā sausziedi. Ārstniecības augs. Dienvidfrancijā no svaigiem ziediem iegūst ēterisko eļļu. Dažās zemēs lieto tējas krāsas skaistināšanai un pret kodēm.

Kad Kur

Dzeltenā ilzīte

(*Anthemis tinctoria*)

Senāk izmantoja kā ārstniecības augu, bet sasmalcinātas ziedkopas un lapas kaisītas uz grīdas, lai izplatītu ilzītes aromātu un atbaidītu blusas. Krāsauugs.

Kad Kur

Pūkainais diždadzis

(*Arctium tomentosum*)

Sen zināms un populārs ārstniecības augs. Eļļa, kuru iegūst no tā sēklām un saknēm, labi noder matu kopšanai. Jaunas saknes un dzinumus ir ēdami.

Kad Kur

Lauka vībotne

(*Artemisia campestris*)

Bieži sastopama atklātās un smilšainās vietās un kā tīrumu nezāle.

Kad Kur

Parastā vībotne

(*Artemisia vulgaris*)

Visbiežāk sastopama laukmalās kā nezāle, taču vībotne ir arī vērtīgs ārstniecības augs. Tajā esošās rūgtvielas uzlabo ēstgribu. Pateicoties labvēlīgajai ietekmei uz veselību, vībotnes latviešu tautas dziesmās sauc par „vecu ļaužu jāpuzāli”.

Kad Kur

Ilggadīgā mārpuķīte

(*Bellis perennis*)

Bieži redzama apstādījumos. Dažviet tiek uzskatīta par mauriņa nezāli, jo pļausana tai nekaitē. Auga angļu nosaukums – *daisy* ir cēlies no vārda salikuma „dianas acis”, jo mārpuķīšu ziedi atveras dienā, bet naktī – aizveras.

Kad Kur

Zilā rudzupuķe

(*Centaurea cyanus*)

Aug tīrumos. Igaunijas nacionālā puķe. Par simbolu to izvēlējušās arī vairākas Skandināvijas politiskās partijas. Apdraudēta herbicīdu lietošanas dēļ! 50 gados Lielbritānijā augs atradņu skaits samazinājies no 260 uz trijām.

Kad Kur

Lielā dzelzene

(*Centaurea scabiosa*)

Bieži sastopama pļavās, atmatās un citās sausās vietās.

Kad Kur

Maura kumelīte

(*Chamomilla suaveolens*)

Sākotnēji bijusi sastopama Ziemeļamerikā un Āzijas austrumos, bet tagad kļuvusi par kosmopolitisku nezāli. Jaunus augus var ēst. Auga stiprā smarža var kalpot kā islaicīgs odu atbaidītājs.

Kad Kur

Parastais cigoriņš

(*Cichorium intybus*)

Izmanto par kafijas aizstājēju vai piejauca kafijai, lai mazinātu tās izraisīto bezmiegu un nemieru. Jaunas lapas un ziedus var likt salātos, ja patīk rūgtena garša. Raksturīga sastāvdaļa romiešu gaļas un kartupeļu ēdienu receptēs.

Kad Kur

Tīruma usne

(*Cirsium arvense*)

Izplatīta nezāle. Izsējas ar lidojošām sēklām, kuru pūkas nereti sauc par „Latvijas kokvilnu”. Ir nežēlīgs ticējums, ka, tīrumā apkotot dzīvu kaķi, var atbrīvoties no usnēm. Labāk gan izmantosim parastos augsnes apstrādes paņēmienus.

Kad Kur

Dažādlapu dadzis

(*Cirsium heterophyllum*)

Latvijā diezgan bieži aug mēreni mitrās pļavās, krūmājos un mežmalās. Šo dadzi var viegli atšķirt pēc lapām – to virspuse ir gluda, bet apakšpuse – tūbaina un daudz gaišāka.

Kad Kur

Lēdzerkste

(*Cirsium oleraceum*)

Aug mitrās bagātīgās augsnēs. Jaunie auga dzinumi ir ēdami, tādēļ tos bieži audzē Japānā un Indijā.

Kad Kur

Apalgalvas ežziede

(*Echinops sphaerocephalus*)

Latvijā ežziedes parasti ir sastopamas kā dekoratīvi augi, taču nereti tā pāriet arī savvaļā. Labs medusaugs.

Kad Kur

Lielā krastkaņepe

(*Eupatorium cannabinum*)

Bieži sastopama upju un ezeru krastos, palieņu pļavās, izcirtumos. Audzē arī kā dekoratīvu augu.

Kad Kur

Sikziedu sikgalvīte

(*Galinsoga parviflora*)

Cēlusies Ziemeļamerikas kontinentā, taču šobrīd plaši izplatīta nezāle gandrīz visā pasaulē.

Kad Kur

Bumbuļu topinambūrs

(*Helianthus tuberosus*)

Topinambūrs ir saulespuķu radnieks, kas kā kultūraugs bijis plaši pazīstams Ziemeļamerikas indiāņiem, no kuriens nonācis Eiropā. Barības vielām bagāto sakni izmanto gan svaigā, gan vārītā, kā arī ceptā veidā.

Kad Kur

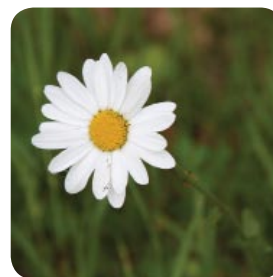

Parastā pīpene

(*Leucanthemum vulgare*)

Pīpeni bieži sauc par margrietīņu un iepin Jāņu vainagos. Ar tās ziediem zilē „mīl, nemīl”. Neatvērušos pumpurus var marinēt un izmantot kā kaperus.

Kad Kur

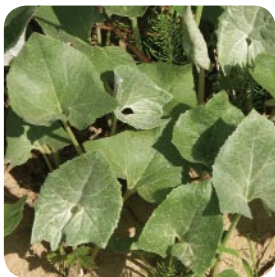

Bastarda tūsklape

(*Petasites hybridus*)

Tās lapas ir lielas un viegli pamanāmas smilšainos upju krastos. To viena puse ir gluda, otra – gaiša un tūbaina. Ģints angļiskais nosaukums – *butterbur* norāda uz to, ka lapas senāk izmantotas sviesta ietīšanai. Ārstniecības augs.

Kad Kur

Neistā tūsklape

(*Petasites spurius*)

Izmanto kā dekoratīvu augu. Zinātniskais nosaukums tulkojumā no grieķu valodas nozīmē „platmale”.

Kad Kur

Jēkaba krustaine

(*Senecio jacobaea*)

Augs satur alkaloīdus, kas var izraisīt nopietnus aknu bojājumus gan cilvēkiem, gan mājlopiem. Mājlopi parasti to neēd rūgtās garšas dēļ, taču izkaltētā veidā (sienā) rūgtums zūd un iespējama saindēšanās.

Kad Kur

Kanādas zeltgalvīte

(*Solidago canadensis*)

Tās izcelsme ir Ziemeļamerika, taču daudzviet Eiropā un Āzijā augs strauji izplatās un aizņem lielas teritorijas, izspiežot vietējās sugas. Ar tās ziedkopām var krāsot dziju.

Kad Kur

Parastais biškrēsliņš

(*Tanacetum vulgare*)

Stiprās smaržas dēļ to izmantoja blusu atbaidīšanai, liekot suņu būdās u.c. Ārstniecības augs, kas noder tārpu izdzīšanai, taču lielās devās cilvēkam var būt indīgs.

Kad Kur

Ārstniecības pienene

(*Taraxacum officinale*)

Ļoti bieži sastopama visā Latvijā. Saknes var grauzdēt un izmantot kā kafijas aizstājēju, savukārt ziedus vāra sīrupā vai izmanto vīna gatavošanā. Dažviet pasaulē lieto kā lapu dārzeņi. Jaunas lapas var pievienot salātiem.

Kad Kur

Plāvas plostbārdis

(*Tragopogon pratensis*)

Auga garā sakne ir ēdama. Jaunos stublājus var sautēt, jo tie pēc garšas ir līdzīgi sparģeļiem.

Kad Kur

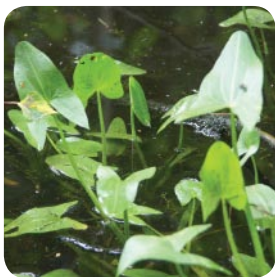
Parastā mālļēpe

(*Tussilago farfara*)

Viens no pavasarī visagrāk ziedošajiem augiem. Labs ārstniecības augs, kas noder pret plaušu kaitēm un klepu.

Kad Kur

Parastā bultene

(*Sagittaria sagittifolia*)

Nosaukumu ieguvusi, pateicoties neparastajai lapu formai. Resnos sakņņus Ķīnā izmanto kā pārtikas augu, jo tie satur daudz cieti, bet garša nedaudz atgādina kartupeļu garšu.

Kad Kur

Čemurainais puķumeldrs

(*Butomus umbellatus*)

Sastopams ūdenstilpju krastos, kur dižojas ar lielo un skaisto ziedkopu. Sakņņi, kuri satur daudz cieti, dažviet Krievijā tiek ēsti ceptā veidā. No lapām var pīt jaukus paklājiņus.

Kad Kur

Parastā mazlpēpe

(*Hydrocharis morsus - ranae*)

Auga zinātniskais nosaukuma tulkojumā nozīmē „ūdeņu izdaiļotājs”. Tā lapas atgādina miniatūras ūdensrožu lapas. Ziemeļamerikā dažviet pārgājis savvaļā, kur izspiež vietējās augu sugas.

Kad Kur

Parastais elsis

(*Stratiotes aloides*)

Auga cieto lapu malas ir klātas ar sikiem zobīņiem, kas viegli var pārplēst apģērbu un ievainot miesu. Ja brienat ūdenī, kur aug elsis, uzmanieties!

Kad Kur

Purva šeihcērija

(*Scheuchzeria palustris*)

Sastopama purvos un purvainu ezeru krastos. Nosaukta par godu Šveices dabaszinātniekam Šeihcēram.

Kad Kur

Spožā glīvene

(*Potamogeton lucens*)

Viena no Latvijas ezeros visbiežāk sastopamajām glīveņu sugām. Tai ir iegrimušas lapas, bet strupās ziedkopas aug virs ūdens.

Kad Kur

Peldošā glīvene

(*Potamogeton natans*)

Visbiežāk Latvijā sastopamā glīveņu suga. Tai ir labi pamanāmas peldošas lapas. Glīveņu audzēs zivis nēš ikrus. Tīrot dīkus, glīveņu masu var izmantot lauku mēslošanai.

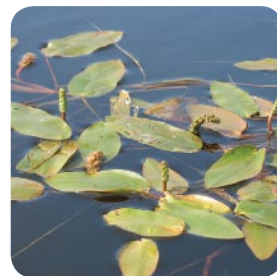
Kad Kur

Parastā kreimene

(*Convallaria majalis*)

Maijpuķīte jeb kreimene ir ārstniecības augs, taču apēdot tās spilgtās sarkanās ogas var saindēties. Kreimene dažviet ir pazemības simbols, tā minēta leģendās. Smaržīgos ziedus izmanto ziepju un citu kosmētikas līdzekļu ražošanā.

Kad Kur

Meža zeltstarīte

(*Gagea lutea*)

Viens no agriem pavasara medus augiem. Tās sīpoli ir ēdami, bet lapas ar aso garšu var pievienot salātiem.

Kad Kur

Divlapu žagatiņa

(*Maianthemum bifolium*)

Ēnainos un jauktos mežos bieži sastopama un viegli atpazīstama augu suga.

Kad Kur

Četrlapu čūskoga

(*Paris quadrifolia*)

Visas auga daļas ir ļoti indīgas. Saindēšanās visbiežāk notiek to sajaukot ar melleni. Viduslaikos uzskatīja, ka apģērbā ievēta čūskoga pasargā no raganu burvestībām.

Kad Kur

Daudzziedu mugurene

(*Polygonatum multiflorum*)

Augsnē atrodas mugurenes sakneņi, uz kura katru gadu veidojas jaunais dzinums, iepriekšējā gada dzinuma vietā atstājot „rētu”, kas atgādina zīmogu, tādēļ angļiski mugureni sauc par Zālamana zīmogū.

Kad Kur

Ķekaru muskare

(*Muscari racemosum*)

Bieži dārzos audzēta suga. Nosaukums cēlies no ziedu smaržas, kas atgādina muskusu.

Kad Kur

Baltā sniegpulkstenīte

(*Galanthus nivalis*)

Latvijā kultivēta un dārzos bieži sastopama augu suga. Dažkārt to var redzēt arī ārpus dārziem. Uzzied ļoti agri, reizēm blakus sniega kupenām.

Kad Kur

Purva skalbe

(*Iris pseudacorus*)

Mitru vietu augš ar skaistiem dzelteniem, irisēm līdzīgiem ziediem. Bieži redzama apstādījumos. Sakneņus izmanto konditorijā, vīnu un liķieru ražošanā. Tiem žūstot, parādās viegla vijolišu smarža.

Kad Kur

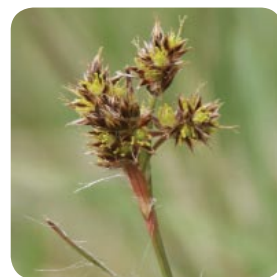

Pūkainā zemzāļīte

(*Luzula pilosa*)

Grūti pamanāma suga, kas uzzied kā viens no pirmajiem pavasara pļavu augiem.

Kad Kur

Smiltāja kāpuniedre

(*Ammophila arenaria*)

Tipiska balto kāpu (priekškāpu) suga. To izmanto smiltāju stiprināšanai un kāpu atjaunošanai.

Kad Kur

Parastais vizulis

(*Briza media*)

Bieži sastopams vidēji mitrās pļavās un atmatās. Daudzās valodās (arī latviski – trīseklis, drebekļi) nosaukums saistās ar trīcēšanu, jo auga vārpiņas sāk kustēties no mazākās vēja pūsmas.

Kad Kur

Parastā kamolzāle

(*Dactylis glomerata*)

Vērtīgs lopbarības augs, kuru arī kultivē šādam nolūkam.

Kad Kur

Smiltāja kāpukviesis

(*Leymus arenarius*)

Viegli atšķirams no citām kāpu smilgām pēc zilganajām lapām. Tās ir samērā platas, stāvas un durstīgas.

Kad Kur

Pļavas timotiņš

(*Phleum pratense*)

Bieži kultivē kā lopbarības augu. No tā iegūst labu sienu.

Kad Kur

Parastā niedre

(*Phragmites australis*)

Sasniedz vairāk nekā 2 m augstumu. Aug ūdeņu krastos, kur bieži veido blīvas audzes. Var izplatīties ar sakneņiem, kuru garums sasniedz 10 - 15 m. Izmanto jumtu segšanai, dabiskās ūdens attīrīšanas iekārtās un citur.

Kad Kur

Zaļā sarene

(*Setaria viridis*)

Bieži sastopama dārzos, tīrumos, ceļmalās un nezālienēs.

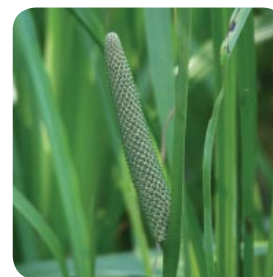
Kad Kur

Smaržīgā kalme

(*Acorus calamus*)

Augs jau gadsimtiem sastopams Latvijā, lai gan tā dzimtene ir Dienvidaustrumāzija, no kurienes kalmes ievada viduslaikos cīņai pret mēri. Vasarā ar sagrieztām kalmēm kaisa grīdas, lai izplatītos to patīkamā smarža un atbaidītu blusas.

Kad Kur

Purva cūkausis

(*Calla palustris*)

Purvainu vietu augs. Tam ir skaisti ziedi un dekoratīvi koši sarkani augļi rudens pusē. Ļoti indīgs.

Kad Kur

Mazais ūdensziņš un

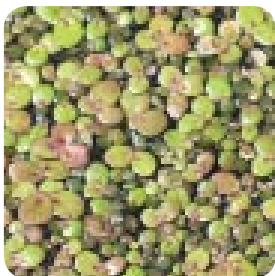
(*Lemna minor*)

parastā spirodela

(*Spirodela polyrhiza*)

Mazais ūdensziņš ir bieži sastopams un kalpo kā barība zivīm un ūdensputniem. Pēdējie tos pārnēsā no vienas ūdenskrātuves uz otru. Spirodela ir mērenā un tropu klimatā bieži sastopama ūdensaugu suga. Abas sugas parasti redzamas kopā, veidojot uz ūdens blīvus „paklājus”.

Kad Kur

Vienkāršā ežgalvīte

(*Sparganium emersum*)

Ežgalvītes savu nosaukumu ieguvušas no neparastās ziedu galviņas formas.

Kad Kur

Šaurlapu vilkvālite

(*Typha angustifolia*)

Bieži redzama mitrās vietās. Auga sakneņi satur cieti un var tikt izmantoti pārtikā, taču tiem piemīt spēja uzkrāt piesārņojumu un no to lietošanas labāk atturēties. Lieto tautas medicīnā pret cingu. No lapām kādreiz vītas rupjas virves.

Kad Kur

Platlapu vilkvālite

(*Typha latifolia*)

Sastopama biežāk, nekā iepriekšējā suga, taču tās izmantošana ir līdzīga. Ar pūkām, kas veidojas pēc seklu nogatavošanās, mēdza pildīt spilvenus, matračus, kā arī izmantoja kā siltumu izolējošu materiālu.

Kad Kur

Grīšļi

(*Carex sp.*)

Latvijā aug gandrīz 70 grīšļu sugas. No smilgām tos var atšķirt pēc trīsšķautņainā stublāja. Lapas grīšļiem parasti ir asas. Tie pārsvarā aug mitrās vietās, bet dažas sugas sastopamas arī sausās vietās, piemēram, kāpās.

Kad Kur

Šaurlapu spilve

(*Eriophorum polystachion*)

Latvijā bieži sastopama pārmitrās vietās – purvos un slapjās pļāvās. Tautā mēdz saukt par zaķa līpām.

Kad Kur

Parastais baltmeldrs

(Rhynchospora alba)

Samērā bieži sastopams purvos un purvainos priežu mežos.

Kad Kur

Ezera meldrs

(Scirpus lacustris)

Atšķirībā no grīšļiem, mieldram ir apaļš stublājs, kuru var viegli saspīest, jo tajā ir gaisa kameras.

Kad Kur

Alpu mazmeldrs

(Trichophorum alpinum)

Latvijā aug pārejas un augstajos purvos. Ziemeļu puslodē tas g.k. izplatīts polam tuvās teritorijās un augstkalnu reģionos.

Kad Kur

Parastā zirgkastaņa

(Aesculus hippocastanum)

Latvijā ir sastopama tikai apstādījumos, jo auga dzimtene ir Balkāni. Izmanto tautas medicīnā un kosmētikā.

Kad Kur

Saudzē!

Latvija

BOTĀNISKAIS CEĻVEDIS

Sugu noteicējs

- Aizsargājamās sēņu un augu sugas _____ 171-177 lpp.
- Zaļie un praktiskie padomi _____ 178-179 lpp.
- Botānisko terminu mazā vārdnīca _____ 180-181 lpp.
- Natura 2000 teritorijas _____ 182 lpp.
- Ieteicamie un izmantotie avoti _____ 183 lpp.

Ja iesi dabā, visdrīzāk atradīsi arī kādu no tālāk minētajām sugām. Šīs sugas - neplūc, neņem līdzī uz mājām, nepin ziedu vainagā vai nevāc pušķī, neliec grozā, nepārdod un nekolekcionē tās! Esi saudzīgs pret tām vietām - biotopiem (piemēram – smilšakmens atsegumiem, alām, kokiem u.c.), kur tās aug. Pazīsti un rūpējies par to augšanas vietām, ja tādas ir atrodamas Tavas mājas apkārtnē. Tās ir sugas, kas ierakstītas Latvijas vai Baltijas Sarkanajā grāmatā, vai arī īpaši aizsargājamo augu sarakstā.

Parastā aknene

(Fistulina hepatica)

Nosaukums radies no sēnes formas un fakta, ka piepi iegriežot, tā izdala asinssarkanu šķidrums. Sastopama uz resnu ozolu stumbru pamatnes. Aknenes iekrāsotā tumši sarkanā koksne tiek augstu vērtēta kokamatniecības izstrādājumu izgatavošanā.

Kad Kur

Daivainā čemurene

(Grifola frondosa)

Resnu un vecu ozolu pakājē rudenos dažkārt var atrast šo sēni, kurai izveidojas lieli auglķermeņi. Viena no nedaudzām piepju sugām, kas ierakstīta Latvijas Sarkanajā grāmatā!

Kad Kur

Parastais plaušķērpis

(Lobaria pulmonaria)

Nosaukums radies no tā, ka ķēpja lapotnis atgādina plaušas šķērsgriezumā.

Kad Kur

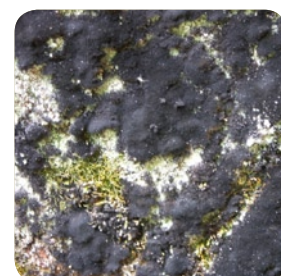
Melnā cistokoleja

(Cystocoleus ebenus)

Sastopams tikai uz smilšakmens atsegumiem upju ielejās. Bojājot atsegumus, tiek iznīcināts arī ķērpis.

Kad Kur

Alu spulgsūna

(*Schistostega pennata*)

Pieder pie zaļsūnām un aug uz izgāztu koku saknēm mitrās vietās vai uz smilšakmens alās. Tās lapu īpatnējās uzbūves dēļ spulgsūna labi atstaro gaismu un alas puskrēslā izskatās, ka tā spīd. Nelidīsim alās un netraucēsim to iemītnieku dzīvi!

Kad Kur

Parastais plakanstaipekņis

(*Diphasiastrum complanatum*)

Samērā reti sastopama suga, kas aug g.k. sausos priežu mežos. No citiem staipekņiem atšķirams pēc plakanā stublāja.

Kad Kur

Parastā īve

(*Taxus baccata*)

Viss augs, izņemot koši sarkano augļa apvalku, ir indīgs. Senāk īves sulu izmantoja kā indi. Pat no īves koksnes gatavots kauss varēja izraisīt tās īpašnieka bojāeju.

Kad Kur

Parastā purvmirte

(*Myrica gale*)

Sauc arī par balzāmkārklu, jo satur stipri smaržojošas ēteriskās eļļas. Izmantota viduslaikos alus gatavošanai, bet vēlāk to nomainīja apiņi. Zināma kā Rīgas melnā balzāma sastāvdaļa.

Kad Kur

Baltais āmulis

(*Viscum album*)

Parazītisks augs, aug uz lapu koku zariem un stumbriem. Daudzām tautām ar āmuli saistās dažādi ticējumi un nostāsti, īpaši Ziemassvētku laikā.

Kad Kur

Smiltāja neļķe

(*Dianthus arenarius*)

Aug smilšainās vietās, mežmalās. Tai ir viegla patikama smarža. Ierakstīta Baltijas jūras reģiona Sarkanajā grāmatā.

Kad Kur

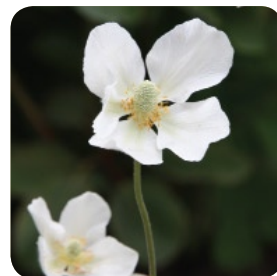

Meža vizbulis

(*Anemone sylvestris*)

Sastopams samērā reti. Vislielākās izredzes šo augu ieraudzīt ir Daugavas ielejas mežos.

Kad Kur

Silpurenēs

(*Pulsatilla sp.*)

Silpurenēs ir sastopamas samērā reti. Visas silpurenēs daļas ir miksti apmatotas, jo sīkie matiņi pasargā augu no pavasara salnām.

Kad Kur

Atvašu saulrietenis

(*Jovibarba sobolifera*)

Zinātniskā nosaukuma Jovibarba tulkojums ir Romiešu mitoloģijas galvenā dieva – Jupitera vai Jovas – bārda. Latvijā reti sastopams augs, kas aug smilšainās un sausās vietās. Pie mums parasti vairojas ar vairvasiņām – «atvasēm», bet uzzied reti.

Kad Kur

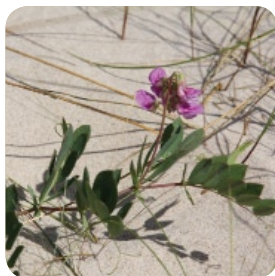

Krūmu čuža

(*Pentaphylloides fruticoza*)

Latvijā savvaļā sastopama tikai Čužu purvā Kandavas tuvumā, toties apstādījumos tā ir ļoti populārs un bieži redzams augs.

Kad Kur

Jūrmalas dedestiņa

(*Lathyrus maritimus*)

Atrodama tikai dažviet Kurzemes piekrastē. Suga sastopama Āzijā, Eiropā un abos Amerikas kontinentos. Tiek uzskatīts, ka iemesls šādai izplatībai ir sēklu dzīvotspēja – tās peld sāļajā jūras ūdenī un var uzdīgt pat pēc pieciem tajā pavadītiem gadiem.

Kad Kur

Baltijas efeja

(*Hedera helix*)

Efejas labprātāk aug maigā klimatā, tādēļ Latvijā savvaļā sastopama tikai dažviet Kurzemes piekrastē. Satur toksīnus, kas var bojāt ādu.

Kad Kur

Bezdelīgactiņa

(*Primula farinosa*)

Senāk Latvijā ir bijusi bieži sastopama pavasara puķe, taču tās dzīves vieta – mitru pļavu nosusināšanas dēļ, tā sastopama daudz retāk.

Kad Kur

Krustlapu drudzene

(*Gentiana cruciata*)

Sastopama samērā reti, galvenokārt upju ielejās. Nosaukums radies no tā, ka lapas ap auga stublāju ir izvietotas krusteniski. Drudzenes saknes satur rūgtvielas, tādēļ zemēs, kur tā biežāk sastopama, augu izmanto tautas medicīnā.

Kad Kur

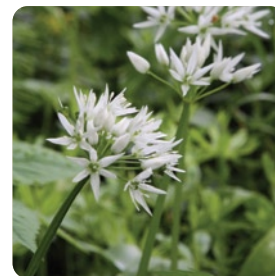

Laksis (mežloks)

(*Allium ursinum*)

Latvijā samērā reti sastopams upju ielejās un lapu koku mežos. Var audzēt dārzos un lapas izmantot salātu pagatavošanā, zupās, sautējumos, jo tām piemīt stipra un īpatnēja smarža.

Kad Kur

Baltijas dzegužpirkstīte

(*Dactyloriza baltica*)

Viena no Latvijā augošām sešām dzegužpirkstīšu sugām. Sastopama samērā bieži.

Kad Kur

Tumsārkana dzeguzene

(*Epipactis atrorubens*)

Samērā bieži sastopama piejūras priežu mežos un kāpās, kā arī kontinentālajās kāpās iekšzemē. Pēc noziedēšanas augli stipri smaržo pēc vaniļas.

Kad Kur

Purva dzeguzene

(*Epipactis palustris*)

Aug g.k. mitrās vietās. Ziedam ir ļoti izteiksmīga forma.

Kad Kur

Odu gimnadēnija

(*Gymnadenia conopsea*)

Gimnadēnijai ir ļoti smaržīgi ziedi un no citām sārtajām orhidejām tā atšķirama pēc garā zieda pieša.

Kad Kur

Naktsvijoles

(*Platanthera sp.*)

Latvijā ir sastopamas divas naktsvijoļu sugas. Smaržīgā naktsvijole vakarpusē sāk smaržot, pievilinot tās apputeksnētājus – pārsvarā naktstauriņus.

Kad Kur

Daudzgadīgā mēnesene

(*Lunaria redivia*)

Latvijā sastopama diezgan reti, taču lielo upju ielejās — samērā bieži. Par mēneseni tā nosaukta neparastās formas auglišu dēļ, kas rudenī grezno augu ar caurspīdīgiem «mēnestiņiem». Iespējams, to caurspīdīgums ir arī par iemeslu tās nosaukumam angļu valodā — *Honesty*, kas tulkojumā nozīmē «godīgums».

Kad Kur

Zaļie un praktiskie padomi

Esī saudzīgs pret dabas vērtībām un pats pret sevi:

- No dabas takas un ceļojuma līdzī paņēmi tikai labus iespaidus un augu fotogrāfijas;
- Izmanto vietējo gidu pakalpojumus, viņu stāsts par augiem un to dzīvesvietām var būt ļoti saistošs;
- Mitrā laikā uzmanies — taku dēļu laipas, pauguru un upju ieleju nogāzes var būt slidenas;
- Stipra vēja laikā atliec taku un meža apmeklējumu, jo var lūzt koku zari vai paši koki;
- Nepazīstamus augus nevāc, neaiztīc ar rokām, izvairies no to saistības ar pārtikas produktiem, jo tie var būt indīgi augi!
- Nekad neaiztīc un neliec grozā sēni, kuru labi nepazīsti, vai par kuras piederību kādai konkrētai sugai šaubies! Tā var būt indīga sēne!
- Pēc gājiena dabā, vienmēr pārbaudi, vai uz drēbēm un ķermeņa nav redzamas ērces;
- Drēbes, kas bijušas līdzī dabā — liec uzreiz mazgāt;

Izveido savas lauku sētas tuvākās apkārtnes sugu noteicēju:

- Izpēti, kādas sugas atrodas Tavas lauku sētas apkārtnē;
- Nosaki un nofotografē tās;
- Fotoattēlus saliec fotoalbumā vai arī sagatavo A4 lapas ar sugu attēliem un to nosaukumiem. Tā Tev sanāks labs augu noteicējs;
- Pieraksti katrai sugai kādu interesantu faktu — kā cēlies tās nosaukums, kur tā ir tikusi izmantota agrākos laikos vai kur to izmanto mūsdienās, kāda ir tās loma dabā u.c.;
- Savu izveidoto noteicēju noliec labi redzamā vietā un iesaki to saviem zinātkārajiem ciemiņiem.

Automašīnu atstāj tur, kur tas nenodara pāri dabai un netraucē citiem satiksmes dalībniekiem

Ejot pa dabas takām, pārgājienu maršrutiem vai dabisku vidi, turaties «zosu gājienā» — viens aiz otra, jo tad aiz jums paliks mazāk pēdu gan tiešā, gan pārnestā nozīmē

Ar jautājumiem iegriezies nacionālā parka apmeklētāju centrā

Dažkārt interesantāk ir iepazīt tās sugas, kas sastopamas bieži (ne reti) un ikdienā

Rūpīgi pieraksti savus interesantākos novērojumus, jo tie var noderēt citiem dabas pētniekiem

Atkritumus atstāsi tikai tam paredzētajās vietās, lai ar prieku varētu atgriezties šeit arī citā reizē!

Neatstāj autogrāfus uz dabas veidojumiem, piemēram — iezu atsegumiem, koku stumbriem, Tie ir daudz sugu dzīvesvieta! Tu taču neatstāj tos uz savas mājas sienas!

Romāna Vitkovska karikatūras

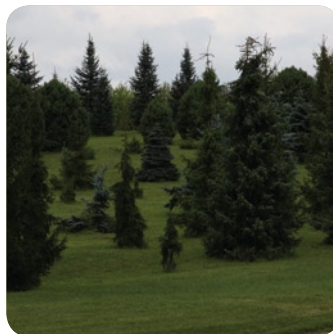

Ja sēnes nogriezīsi ar nazi, nevis plesīsi ar roku, bet savvaļas ogu vākšanā neizmantosi mehāniskas ierīces, mežs arī citus gadus sniegs savas bagātības!

Botānisko terminu mazā vārdnīca

Arboretums	Brīvdabas kokaugu kolekcija. Latvijā parasti kokaugu stādījumus — kolekcijas sauc par dendrārijiem vai dendroloģiskiem parkiem .
Areāls	Teritorija, kurā izplatīta kāda konkrēta suga.
Biotops	Dabiska vai cilvēka ietekmē veidojusies teritorija ar tikai tai raksturīgiem nedzīvās dabas apstākļiem un dzīvās dabas — mikroorganismu, sēņu, augu un dzīvnieku kopumu un to savstarpējo mijiedarbību daudzveidību.
Boreālie meži	Lietojot šo terminu, parasti domā vecus un mazskartus ziemeļu skujkoku mežus, kas izplatīti mērenajā klimata zonā.
Botānika	Zinātne, kas pēta augus un to dzīvības norises. Savukārt, mikoloģija ir zinātne par sēnēm, lihenoloģija — par ķērpjiem, brioloģija par sūnaugiem.
Dārbēglis	Attiecīgā teritorijā ievestas svešzemju augu sugas, kas tiek audzētas piemājas dārzos, parkos, apstādījumos un nereti „pāriet” dzīvē savvaļā.
Introducēta suga	Konkrētiem apstākļiem un teritorijai neraksturīga augu suga, kas ir ievesta un tiek audzēta parkos, apstādījumos, dārzos u.c. Piemēram, parastais dižskābardis.
Invazīva suga	Suga, kas kaut kāda iemesla (visbiežāk — cilvēka darbības dēļ) ir nonākusi jaunā ģeogrāfiskā vietā vai sev neraksturīgā biotopā, masveidā savairojas un izspiež vietējās sugas.
Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas	Ģeogrāfiski noteiktas platības, kas atrodas īpašā valsts aizsardzībā un tiek izveidotas, saudzētas un apsaimniekotas ar nolūku aizsargāt un saglabāt dabas daudzveidību, nodrošināt zinātniskos pētījumus un vides pārraudzību, kā arī saglabāt sabiedrības atpūtai (t.sk. tūrismam), izglītošanai un audzināšanai nozīmīgas teritorijas. Nacionālie parki, biosfēras rezervāti, dabas parki, dabas liegumi, aizsargājamo ainavu apvidi, dabas pieminekļi u.c.

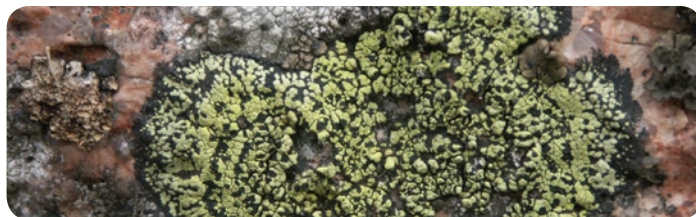
Mikoriza	Simbioze starp sēni un augu, kuras rezultātā abi apmainās ar dažādām — otram partnerim nepieciešamām — vielām un gūst arī cita veida labumu.
Relikts	Augu suga, kas attiecīgajā teritorijā ir saglabājusies no iepriekšējiem klimatiskiem vai ģeoloģiskiem periodiem.
Simbioze	Divu vai vairāku organismu kopdzīve. Raksturīgs piemērs ir ķērpji — aļģes un sēnes simbioze, kur aļģe (satur hlorofilu) ražo organiskas vielas, bet sēne — dažādus vitamīnus u.c. vielas, kas nepieciešamas aļģei.
Taksons	Vienots nosaukums dažādām sugu sistemātiskām un morfoloģiskām grupām — sugām, šķirnēm, formām, varietātēm.

Kalsnavas arboretums

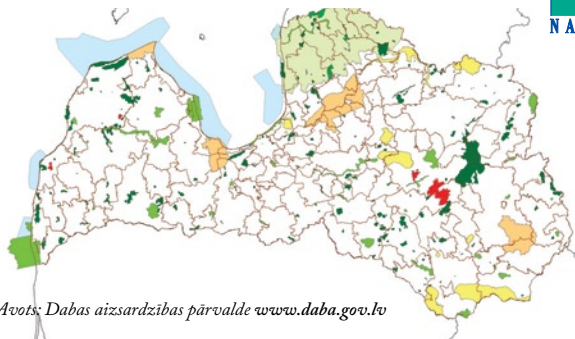

*Latvija ir bagāta ar dažādiem
pļavu biotopiem.*

Ķērpji ir ļoti savdabīgi organismi. Ne velti tos dažkārt iedala atsevišķā valstī

NATURA 2000 teritorijas

Avots: Dabas aizsardzības pārvalde www.daba.gov.lv

Lielā daļā no ceļvedī pieminētajām vietām un objektiem (atzīmēti ar simbolu) atrodas NATURA 2000 teritorijās, tādēļ, pirms dodies ceļojumā, iepazīsti būtiskāko informāciju par tām.

NATURA 2000 teritorijas ir Eiropas Savienības (ES) valstu kopīgi radīts aizsargājamo dabas teritoriju tīkls jeb sistēma, kas Latvijā ir veidots uz jau esošo īpaši aizsargājamo dabas teritoriju bāzes, tām pievienojot jaunas teritorijas. Tas nozīmē, ka katra ES dalībvalsts veido savu teritoriju sistēmu, kas ir visas „lielās” sistēmas sastāvdaļa. Tātad, NATURA 2000 teritorijas ir vietas ar Eiropas nozīmes un mēroga dabas aizsardzības statusu.

NATURA 2000 teritoriju tīkla izveides galvenais mērķis ir Eiropā retu un apdraudētu augu un dzīvnieku sugu un to dzīves vietu (biotopu) aizsardzība. Tas nepieciešams tādēļ, ka cilvēka saimnieciskā darbība 20. gadsimta laikā ir būtiski ietekmējusi un pat neatgriezeniski iznīcinājusi neskaitāmas dabas vērtības – teritorijas (ekosistēmas), biotopus un sugas!

Šobrīd Latvijā ir 327 NATURA 2000 teritorijas: 4 dabas rezervāti, 4 nacionālie parki, 240 dabas liegumi, 37 dabas parki, 9 aizsargājamo ainavu apvidi, 7 aizsargājamās jūras teritorijas, 9 dabas pieminekļi un 24 mikroliegumi, kuru kopējā platība ir ~ 12 % no valsts teritorijas. Vidēji ES to platība ir lielāka nekā Latvijā. Ceļotājiem pazīstamākās ir Gaujas, Slīteres, Ķemeru un Rāznes nacionālie parki, Engures, Abavas senlejas, Tērvetes, Daugavas loku dabas parki u.c.

NATURA 2000 teritoriju aprakstus un fotoattēlus, kā arī to – ko tajās var darīt tūrists – sk. www.celotajs.lv sadaļā «Vērts redzēt».

Ieteicamie un izmantotie avoti

Anna Pētersone. Savvaļas ārstniecības augi. Latvijas Valsts izdevniecība. Rīga. 1961. Uzzināsim par augu izmantošanu tradicionālajā un netradicionālajā medicīnā.

Enciklopēdija «Latvijas daba». 1.–6. sējums. «Latvijas Enciklopēdija». 1994.–1998. g. Plašākais Latvijas dabai (t.sk. — augu un dzīvnieku sugām) veltītais enciklopēdiskais izdevums.

Eņiņš Guntis. 100 dižākie un svētākie. 2008. g. Grāmata ar izsmelšu informāciju par Latvijas izcilākajiem dižkokiem.

Niko Vermeulens. Derīgie augi. Enciklopēdija. Zvaigzne ABC. 1998. Noderīga informācija par savvaļas un kultūraugu izmantošanu dažādās Pasaules valstīs.

Pētersone A., Birkmane K. Latvijas PSR augu noteicējs. Rīga, «Zvaigzne». 1980. g. Vienīgais līdz šim Latvijā izdots augu sugu noteicējs, kurā ir iekļautas līdz tam brīdim Latvijā konstatētās augu sugas un izveidota to noteikšanas sistēma.

Rubīne H., Eņiņa V. Ārstniecības augi. Zvaigzne ABC. 2004. Grāmata, kurā atrodama izsmelša informācija par ārstniecības augiem un to izmantošanu.

www.daba.lv — izsmelša un saistoša informācija par Latvijas dabu, augiem un sēnēm tīkeli.

www.latvijasdaba.lv — Sugu enciklopēdija «Latvijas daba». Šobrīd tīmeklī latviešu valodā plašākais Latvijas augu un sēņu sugu apraksts, sugu tulkojumi un fotogrāfijas.

Bo Mossberg, Lennart Stenberg, Stefan Ericsson. Den Nordiska Floran. 1997. Grāmata ar ļoti kvalitatīviem attēliem, kuru ieteicams izmantot tiem, kas iepazīst Latvijas augus, jo Zviedrijas flora ir ļoti līdzīga Latvijā esošai.

Федоров А.А. (ред.) Жизнь растений. Том 1-6. 1974.–1982. Lielākais un plašākais padomju laikā izdots darbs par Pasaules augiem, sēnēm un to sistemātiku.

Lauku ceļotājs
Kalneciema iela 40, 3. stāvs
Rīga, LV-1046

T: +371 67617600

F: +371 67830041

E: lauku@celotajs.lv

www.celotajs.lv

ISBN 978 9934 8181 0 3

9 789934 818103